

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού
στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»**

Επιμέλεια: Ανθή Αγγελή
Υπεύθυνη καθηγήτρια: Γάκη Ελένη
Χίος, 17/6/2012

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Περιεχόμενα

Πρόλογος	4
Κεφάλαιο πρώτο	6
1. Εισαγωγικά στοιχεία κύριων εννοιών.....	6
1.1. Η έννοια και η μέτρηση του ΑΕΠ.....	6
1.2. Εργασία και εργατική δύναμη.....	9
1.3. Μορφές εργασίας	10
1.4. Λειτουργίες της εργασίας.....	11
1.5. Εργατικό δυναμικό και αγορά εργασίας	12
1.6. Πλήρης απασχόληση – Ανεργία.....	14
1.6.1. Τα κύρια αίτια της ανεργίας	16
1.6.2. Συνέπειες από την ανεργία	17
1.6.3. Μορφές ανεργίας.....	19
1.6.4. Πολιτικές άμεσης αντιμετώπισης της ανεργίας.....	21
1.7. Ανθρώπινο Κεφάλαιο.....	22
1.8. Ασφάλιση	26
Κεφάλαιο δεύτερο.....	27
2. Σύντομη ανασκόπηση της εργατικής απασχόλησης στην Ελλάδα τις δεκαετίες του '80 και του '90	27
3. Η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2005-2007	30
4. Η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2008-2011	34
4.1. Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους μισθούς και το κόστος εργασίας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.....	39

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Κεφάλαιο τρίτο	44
5. Ποσοτική ανάλυση δεδομένων εργασίας με έμφαση στην ανεργία και τα επίπεδα απασχόλησης.....	44
5.1. Ετήσια στατιστικά δεδομένα ετών για την περίοδο 2005-2011	45
5.2. Συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία για την υπό μελέτη περίοδο	66
Κεφάλαιο τέταρτο.....	83
6. Οι σύγχρονες τάσεις της απασχόλησης στην Ελλάδα	83
6.1. Μελλοντικές εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.....	94
Συμπεράσματα	96
Βιβλιογραφία	99

Πρόλογος

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της απασχόλησης ως κοινωνικός θεσμός, καθώς επίσης, η εξέλιξη και η δυναμική που απέκτησε τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένα την περίοδο του 2005 – 2011, στη χώρα μας.

Αρχικά, στο πρώτο μέρος, ξεκινάμε με τον ορισμό κάποιων βασικών εισαγωγικών εννοιών, όπως της απασχόλησης, της ανεργίας, των κατηγοριών της, και της ασφάλισης. Με αυτόν τον τρόπο, αποσαφηνίζονται οι έννοιες και γίνεται κατανοητή η χρησιμοποίηση κάποιων όρων στην συνέχεια της εργασίας.

Στο δεύτερο μέρος, γίνεται μια σύντομη ανασκόπηση των εργασιακών συνθηκών κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990. Έπειτα, περιγράφεται η εξέλιξη της απασχόλησης κατά την τριετία 2005-2007 και 2008-2011. Γίνεται αναφορά στις οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επηρέασαν την απασχόληση στον Ελλαδικό χώρο, ώστε να έχουμε την πλήρη εικόνα – πλαίσιο που συνθέτει την ύπαρξη υψηλού ποσοστού απασχόλησης ή ανεργίας. Φτάνουμε μέχρι το σημερινό καθεστώς της απασχόλησης, καθώς και σε επίκαιρα θέματα, ώστε να μελετήσουμε τους προβληματισμούς και τις τάσεις που επικρατούν στην σημερινή απασχόληση. Κάποιες από τις σύγχρονες προκλήσεις που έρχονται να αντιμετωπίσουν οι εργαζόμενοι είναι: η ευέλικτη μορφή εργασίας, οι συμβάσεις έργου, η τηλεργασία, η μετανάστευση και γενικότερα τάσεις που έχουν εμφανιστεί στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Στο τρίτο μέρος, μας παραθέτουμε ένα ερευνητικό κομμάτι, που αφορά την συλλογή στατιστικών στοιχείων μέσα από έρευνες και από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, σχετικών με τον βαθμό απασχόλησης κάθε χρόνο, τον βαθμό ανεργίας, την εξέλιξη στους διάφορους τομείς απασχόλησης και γενικότερα περιλαμβάνονται όσα διαγράμματα θεωρούνται απαραίτητα για την προβολή της δυναμικής που παρουσίασε η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα τα τελευταία επτά χρόνια.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Τέλος, το συμπέρασμα είναι ότι σε διεθνές επίπεδο, οι συνεχείς αλλαγές στο δημογραφικό, οικονομικό, πολιτικό, τεχνολογικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και νομικό περιβάλλον προκαλούν συνεχείς αλλαγές στον επιχειρηματικό κλάδο και διλήμματα τόσο στους εργαζομένους όσο και σε αυτούς που ετοιμάζονται να μπουν στην αγορά εργασίας. Το μόνο σίγουρο είναι ότι ο συνδυασμός των δημογραφικών αλλαγών και των οικονομικών συνθηκών δημιουργεί κατηγορίες υποψηφίων με μεγάλη εμπειρία και θέληση, οι οποίοι εργάζονται ή έχουν χάσει την δουλειά τους, με μεγάλες δεξιότητες, άλλους με έλλειψη εμπειρίας, οι οποίοι επιθυμούν να εργαστούν, αλλά δεν βρίσκουν δουλειά και άτομα μεγάλα σε ηλικία, τα οποία αναβάλλουν ή προσπαθούν να πάρουν νωρίτερα τη συνταξιοδότηση τους.

Κεφάλαιο πρώτο

1. Εισαγωγικά στοιχεία κύριων εννοιών

1.1. Η έννοια και η μέτρηση του ΑΕΠ

Σε μια πρώτη προσέγγιση το συνολικό προϊόν που παράγεται σε μια χώρα στη διάρκεια μιας ετήσιας περιόδου ισούται με τη συνολική δαπάνη που πραγματοποιείται για τελικά αγαθά και υπηρεσίες. Είναι δηλαδή ίσο με το άθροισμα της αγοραίας αξίας τους. Το μέγεθος με το οποίο υπολογίζεται η δαπάνη αυτή, όταν περιορίζεται στη δράση των κατοίκων της χώρας – είτε αυτοί είναι ντόπιοι, είτε είναι και αλλοδαποί, είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ).

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να διαχωρίσουμε το μέγεθος του ΑΕΠ από το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΘΠ). Στο ΑΕΠ περιλαμβάνεται η συνολική χρηματική αξία για τελικά αγαθά και υπηρεσίες τα οποία παράγονται για την αγορά, εντός των ορίων της χώρας από κατοίκους της χώρας, σε δεδομένη χρονική περίοδο (π.χ. έτος). Αντίθετα, στο ΑΕΘΠ περιλαμβάνεται το συνολικό προϊόν που παράγεται σε ένα έτος, μόνο από εργαζομένους του ίδιου έθνους, είτε αυτοί το παράγουν μέσα στα πλαίσια της ίδιας της χώρας τους, είτε το παράγουν στο εξωτερικό. (Begg, 2006)

Με απλά λόγια, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι η συνολική παραγωγή (εκροή) μιας οικονομίας. Σε αυτό δεν περιλαμβάνονται: (Begg, 2006)

- Οι πληρωμές σε είδος
- Η ιδιοκατοίκηση
- Η οικιακή παραγωγή και η αυτοκατανάλωση
- Οι παράνομες συναλλαγές και η παραοικονομία

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Όσο αυξάνεται η συνολική παραγωγή σε μια χώρα, έχουμε μεγέθυνση της παραγωγής, που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων εργασίας, μείωση της ανεργίας κι μεγαλύτερη ικανοποίηση των απαιτήσεων των καταναλωτών σε υλικά αγαθά. Στην καθημερινή ορολογία, η μεγέθυνση και η ανάπτυξη ταυτίζονται. Μιλώντας, όμως, με οικονομικούς όρους, οι δυο έννοιες δεν έχουν την ίδια σημασία. Η ανάπτυξη είναι το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της μεγέθυνσης, που συνδυάζει ποσοτικές και ποιοτικές αλλαγές στην οικονομία και προϋποθέτει, κατά κανόνα, την αύξηση της παραγωγής για διαδοχικές χρονικές περιόδους. Η μεγέθυνση είναι, δηλαδή, απαραίτητη προϋπόθεση της ανάπτυξης. Η μεγέθυνση περιλαμβάνει μόνο ποσοτικά δεδομένα, ενώ η ανάπτυξη εμπεριέχει την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών και άλλα ποιοτικά στοιχεία. Επίσης, η πρώτη υπολογίζεται με ακρίβεια με ένα συγκεκριμένα μαθηματικό τύπο, που είναι ο ρυθμός μεγέθυνσης και ισούται με την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ.

Πίνακας 1 - Το ΑΕΠ και οι συνιστώσες του - Ελλάδα, 2010

	Σύνολο (σε δις.ευρώ)	Κατά κεφαλήν (σε ευρώ)	Ποσοστό επί του συνόλου
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, Υ	235,02	20.830	100%
Ιδιωτική Κατανάλωση, C	172,7	15.302	73,5
Ιδιωτική Επένδυση, I	37,9	3.354	16,1
Δημόσια κατανάλωση, G	49,7	4.409	17,1
Καθαρές εξαγωγές = Εξαγωγές μείον εισαγωγές, X-M	-25,2	-2.235	-10,7

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Τα θέματα που δεν περιλαμβάνονται στο ΑΕΠ, όπως οι ποιοτικές μεταβολές, ο αναλφαριθμητισμός, η κατάσταση της υγείας, η θνησιμότητα, η ποιότητα της ζωής, η ποιότητα του περιβάλλοντος και γενικότερα όλα τα ζητήματα που είναι σημαντικά για το βιοτικό επίπεδο ενός πληθυσμού και την συνολική ευημερία του, υπολογίζονται με άλλους ποιοτικούς δείκτες.

Σε κάποιες περιπτώσεις, μάλιστα, η αύξηση της παραγωγής, μπορεί να έχει και αρνητικές συνέπειες στην βελτίωση του επιπέδου ζωής. Αυτό συμβαίνει όταν η παραγωγή αυξάνεται σε βάρος των φυσικών πόρων και του φυσικού περιβάλλοντος. Κάτι τέτοιο οδηγεί σε σπατάλη μη ανανεώσιμων πόρων και σε μόλυνση των υδάτων ή του αέρα και μειώνει τον πλούτο της χώρας, υποβαθμίζοντας και την ποιότητα της ζωής. (για παράδειγμα καυσαέρια από τα εργοστάσια...) Για να μην έχουμε αρνητικές συνέπειες, θα πρέπει η αύξηση της παραγωγής (μεγέθυνση), να γίνεται με συνέπεια στο περιβάλλον, τηρώντας κάποιες βασικές πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος.

1.2. Εργασία και εργατική δύναμη

Η εργασία είναι μια δραστηριότητα του ανθρώπου, ο οποίος μετασχηματίζει τις πρώτες ύλες με διάφορα μέσα, ώστε να παράγει χρήσιμα προϊόντα, δηλαδή πράγματα που χρησιμεύουν στην ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών του.

Σύμφωνα με την Μαρξική θεωρία, η έννοια της εργασίας διαφέρει από αυτήν της εργασιακής δύναμης (ή της ικανότητας για εργασία). Εργατική δύναμη, για τον Μαρξ, είναι *«το σύνολο των φυσικών και πνευματικών ικανοτήτων που υπάρχουν στο σώμα και η ζωντανή προσωπικότητα ενός ανθρώπου, που τις βάζει σε κίνηση κάθε φορά, ώστε να παράγει χρήσιμα προϊόντα (αξίες χρήσης)»*. Ενώ, η εργασία ορίζεται ως *«η χρήση της εργασιακής δύναμης για την παραγωγή αξιών χρήσης»*. Η διαφορά μεταξύ εργασίας και παιχνιδιού είναι ότι η πρώτη συνιστά μία δραστηριότητα που έχει κάποιο σκοπό, ενώ το δεύτερο μία δραστηριότητα που είναι από μόνη της αυτοσκοπός.

Στα πλαίσια της ατομικιστικής προσέγγισης, ο M. Vernieres (1997) ορίζει την επαγγελματική ένταξη, *«ως τη διαδικασία σταθεροποίησης στην απασχόληση των ατόμων που ποτέ δεν συμμετείχαν στον ενεργό πληθυσμό»*, ενώ ο Vincens (1997), *«ως την αλλαγή καταστάσεων στο πλαίσιο μιας ατομικής διαδικασίας μετάβασης από μία αρχική σε μία τελική κατάσταση»*.

Η αρχική κατάσταση μπορεί να είναι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η είσοδος στην ενεργό ζωή, η έξοδος από το εκπαιδευτικό σύστημα, η έναρξη επαγγελματικών σπουδών, ενώ η τελική κατάσταση μπορεί να είναι η πρώτη απασχόληση, η σταθερή απασχόληση ή η στιγμή που το ίδιο το άτομο θεωρεί ότι έχει σταθεροποιηθεί στην απασχόληση, η απασχόληση που αντιστοιχεί στις σπουδές, η απασχόληση στην οποία το άτομο θεωρεί ότι είναι επαγγελματικά ενταγμένο κ.λπ. Η αρχική κατάσταση πάντοτε ορίζεται με αντικειμενικό τρόπο, ενώ για την τελική υπάρχουν αντικειμενικοί και υποκειμενικοί ορισμοί (Vincens, 1997).

Η εργασία σύμφωνα με το σύνταγμα αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το κράτος, το οποίο με τη σειρά του μεριμνά για την δημιουργία ικανοποιητικών

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

συνθηκών απασχόλησης, με σκοπό την ψυχολογική και οικονομική ανύψωση του πληθυσμού σε όλους τους παραγωγικούς κλάδους.

1.3. Μορφές εργασίας

Η εργασία δεν είναι μόνο μία φυσική διαδικασία ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση, αλλά και ένα κοινωνικό φαινόμενο, που εμπλέκει του ανθρώπους μεταξύ τους σε κοινωνικές σχέσεις: συνεργατικές, εξουσιαστικές, εκμεταλλευτικές, ιεραρχικές και άλλες. Ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής, η εργασία παίρνει και διαφορετική μορφή.

- Αμειβόμενη εργασία

Ανεξάρτητη εργασία: Ο εργαζόμενος κατέχει τα μέσα παραγωγής και έχει δικαίωμα ιδιοκτησίας στο προϊόν της εργασίας του. Επίσης καθορίζει ο ίδιος το τί και πόσο παράγει και το πότε και πώς το παράγει. Η ανεξάρτητη εργασία είναι αμειβόμενη, όταν ο εργαζόμενος παράγει εμπορεύματα για την αγορά.

Εξαρτημένη εργασία: Ο εργαζόμενος δεν κατέχει τα μέσα παραγωγής, πωλεί την εργασιακή του δύναμη σε έναν εργοδότη έναντι μισθού και δεν έχει δικαίωμα ιδιοκτησίας στο προϊόν της εργασίας του. Το δικαίωμα αυτό ανήκει στον εργοδότη, που επίσης αποφασίζει το τί παράγει ο εργαζόμενος και το πότε και πώς το παράγει. Η εξαρτημένη εργασία είναι αμειβόμενη μορφή εργασίας.

- Μη αμειβόμενη εργασία (οικειοθελής)

Βοηθητική εργασία στην οικογενειακή επιχείρηση/εκμετάλλευση. Είναι η εργασία που εκτελείται από μέλη της οικογενείας του-της επιχειρηματία ή του-της επί κεφαλής της αγροτικής εκμετάλλευσης χωρίς αμοιβή.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Οικιακή εργασία. Είναι η εργασία που εκτελείται στο σπίτι χωρίς αμοιβή και παράγει μη εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες χρήσιμα για τα μέλη του νοικοκυριού. Είναι κοινωνικά αναγκαία και όχι εθελοντική εργασία.

Εθελοντική εργασία. Είναι εργασία που παρέχεται χωρίς αμοιβή και παράγει κοινωνικά χρήσιμα αλλά μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες για τρίτους, δηλαδή όχι για τα μέλη του νοικοκυριού.

1.4. Λειτουργίες της εργασίας

Η εργασία επιτελεί τέσσερις βασικές λειτουργίες στις σύγχρονες κοινωνίες:
(Begg, 2006)

- την παραγωγή του πλούτου της κοινωνίας
- την αναπαραγωγή των ατόμων
- την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων
- την προσωπική ανάπτυξη των ατόμων

1.5. Εργατικό δυναμικό και αγορά εργασίας

Το εργατικό δυναμικό είναι το σύνολο των ατόμων που εργάζονται ή αναζητούν εργασία για την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών. Τα άτομα που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό συγκροτούν τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό και περιλαμβάνουν το άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων. (Begg, 2006)

Δηλαδή,

$$\text{Εργατικό δυναμικό} = \text{Οικονομικά ενεργός πληθυσμός} = \text{Απασχολούμενοι} + \text{Άνεργοι}$$

Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) χρησιμοποιεί τους παρακάτω ορισμούς της απασχόλησης και της ανεργίας. Με τον όρο απασχόληση προσδιορίζεται το ποσοστό του εργατικού δυναμικού (οικονομικά ενεργός πληθυσμός), που σε μία δεδομένη στιγμή συμμετέχει ενεργά στην παραγωγική διαδικασία. Απασχολούμενοι, θεωρούνται τα άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω, που εργάστηκαν έστω και μία ώρα την τελευταία προ της έρευνας ημερολογιακή εβδομάδα ή είχαν μία εργασία από την οποία απουσίαζαν προσωρινά για λόγους ασθένειας, ταξιδιού αναψυχής, απεργίας, καιρικών συνθηκών, επισκευής μηχανημάτων ή καταστήματος κλπ. Πλήρης απασχόληση είναι η κατάσταση, στην οποία τα άτομα που είναι ικανά και επιθυμούν να εργαστούν, μπορούν να βρουν δουλειά. Η απασχόληση ως δείκτης ορίζεται ως το πηλίκο των εργαζομένων μιας χώρας προς το σύνολο του πληθυσμού της και εκφράζεται σε ποσοστό επί τοις εκατό, του συνόλου του πληθυσμού.

Άνεργοι, θεωρούνται τα άτομα 14 ετών και άνω που συγκεντρώνουν τις παρακάτω προϋποθέσεις:

(α) δεν απασχολούνται

(β) ζητούν αμειβόμενη εργασία (μισθωτή ή επιθυμούν να ξεκινήσουν δική τους δουλειά)

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

(γ) είναι διαθέσιμοι και μπορούν να αναλάβουν μέσα σε δύο εβδομάδες την εργασία που τυχόν θα έβρισκαν

(δ) είχαν κάνει κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες να βρουν δουλειά τις τέσσερις βδομάδες πριν από τη μέρα της έρευνας π.χ. γράφτηκαν σε Γραφεία Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, απευθύνθηκαν σε εργοδότες ή σε γνωστούς τους, παρακολουθούσαν αγγελίες σε εφημερίδες κλπ..

Οι προϋποθέσεις που μόλις απαριθμήσαμε, προκειμένου κάποιος να θεωρηθεί και να καταγραφεί ως άνεργος από την ΕΣΥΕ, καθιστούν τη στατιστική εκτίμηση του φαινομένου της ανεργίας περιοριστική. Κι αυτό διότι αποκλείει από τους ανέργους: (Καραμεσίνη, 2006)

- τους περιθωριακούς εργαζόμενους (ευκαιριακά ή σταθερά απασχολούμενοι για ελάχιστες ώρες την εβδομάδα) που επιθυμούν μια καλύτερη δουλειά,
- αυτούς που θέλουν παραπάνω από δύο βδομάδες για να είναι διαθέσιμοι προς εργασία (γυναίκες που φροντίζουν εξαρτημένα οικογενειακά μέλη κλπ.),
- τους αποθαρρυσμένους άνεργους που δεν ψάχνουν ενεργά για δουλειά,
- αυτούς που θα επιθυμούσαν να εργαστούν αν οι ευκαιρίες απασχόλησης βελτιώνονταν (π.χ. γυναίκες ασχολούμενες με τα οικιακά, συνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, νέοι που εκπαιδεύονται ή καταρτίζονται).

1.6. Πλήρης απασχόληση – Ανεργία

Σε μια πραγματική οικονομία δεν απασχολούνται πλήρως όλες οι πλουτοπαραγωγικές πηγές: δηλαδή ούτε όλο το κεφάλαιο, ούτε όλη η διαθέσιμη εργατική δύναμη. Η παραγωγή και το εισόδημα δηλαδή δεν είναι τόσο υψηλά όσο θα μπορούσαν να είναι αν όλες οι πλουτοπαραγωγικές πηγές χρησιμοποιούνταν πλήρως. Αυτή η διαπίστωση σημαίνει ότι ο κανόνας στις σύγχρονες οικονομίες είναι η υποαπασχόληση και όχι η πλήρης απασχόληση. Πλήρης απασχόληση έχουμε όταν όλοι οι πολίτες που θέλουν και μπορούν να εργαστούν, βρίσκουν δουλειά. Το προϊόν που παράγεται σε μια οικονομία που βρίσκεται σε πλήρης απασχόληση λέγεται εισόδημα πλήρους απασχόλησης.

Έτσι, διακρίνουμε το Α.Ε.Π σε πραγματοποιούμενο (η συνολική ποσότητα του προϊόντος που παράχθηκε τελικά) και δυνητικό Α.Ε.Π. (η η συνολική ποσότητα του προϊόντος που θα μπορούσε να παραχθεί αν χρησιμοποιούνταν αποτελεσματικά όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές).

Η διαφορά μεταξύ πραγματοποιούμενου και Δυνητικού Α.Ε.Π, δείχνει τον βαθμό στον οποίο παραμένουν αναξιοποίητες οι παραγωγικές δυνάμεις μιας κοινωνίας. Όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά, τόσο λιγότερο αποτελεσματικά αξιοποιούνται οι παραγωγικές ικανότητες μιας χώρας. Στην ιδανική περίπτωση, όπου η διαφορά τους είναι μηδενική, βρισκόμαστε σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης.

Ανεργία είναι η αντίθετη κατάσταση, όταν οι πολίτες που θέλουν και μπορούν να εργαστούν, δεν βρίσκουν δουλειά. Το φαινόμενο της ανεργίας ως προς την ποσοτική του διάσταση παρακολουθείται με το ποσοστό ανεργίας, το οποίο υπολογίζεται με βάση το τμήμα εκείνο του εργατικού δυναμικού που αναζητεί και δεν βρίσκει θέση εργασίας. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό ανεργίας υπολογίζεται ως ο λόγος του αριθμού των ανέργων προς το ύψος του εργατικού δυναμικού (άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων).

$$\% \text{ ανεργίας} = (\text{Άνεργοι} / \text{Εργατικό δυναμικό}) * 100$$

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται μερικά στοιχεία για την ελληνική απασχόληση για τα έτη 2004 και 2005 και υπολογίζεται το ποσοστό ανεργίας.

Πίνακας 2: Απασχόληση και ανεργία στην Ελλάδα

Πηγή: EC, Main Economic Indicators, Statistical Annex, Spring 2006

	2004	2005	Μεταβολή 05/04
Άνεργοι	493.018	466.857	-26.161
Απασχολούμενοι	4.330.497	4.381.936	51.439
Εργατικό Δυναμικό	4.823.515	4.848.793	25.278
% ανεργίας	10,2	9,6	

Με προσεκτική παρατήρηση των στοιχείων, γίνεται κατανοητό ότι το ποσοστό ανεργίας εφόσον ορίζεται ως ο λόγος δύο μεγεθών μπορεί να μεταβληθεί:

- με αλλαγή μόνο του αριθμητή
- με αλλαγή μόνο του παρονομαστή
- με αλλαγή και του αριθμητή και του παρονομαστή

Το εργατικό δυναμικό κατά βάση παραμένει σταθερό. Για να μεταβληθεί θα πρέπει να προκύψει κάποια αλλαγή στην συμπεριφορά του πληθυσμού. Για παράδειγμα, η αυξανόμενη είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας αυξάνει το εργατικό δυναμικό. Όμοια συμβαίνει όταν μεταβληθεί η συμπεριφορά των άεργων. Άλλο είναι η ανεργία και άλλο η αεργία. Άεργος είναι αυτός που μπορεί να δουλέψει, αλλά δεν θέλει. (τεμπέλης) Οι άεργοι δεν περιλαμβάνονται στο εργατικό δυναμικό, συνεπώς αν αποφασίσουν να ψάξουν για απασχόληση θα μεταβληθεί το ποσοστό ανεργίας. Τέλος, η είσοδος στην αγορά εργασίας των οικονομικών μεταναστών, σαφώς και επηρεάζει άμεσα το ποσοστό ανεργίας μιας χώρας.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

1.6.1. Τα κύρια αίτια της ανεργίας

Τα αίτια του προβλήματος της ανεργίας εντοπίζονται στην ίδια την διάρθρωση της σύγχρονης οικονομίας καθώς και τις λαθεμένες πολιτικές, που έχουν ληφθεί κατά καιρούς. Οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν στην ανεργία, αναλυτικά, είναι:

- Η γενικευμένη χρήση της τεχνολογίας σε όλες τις φάσεις της παραγωγής των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Τα μηχανήματα αντικαθιστούν τους εργαζομένους και συνεπώς μειώνονται τα εργατικά χέρια που έχει ανάγκη μια επιχείρηση.
- Η αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να είναι σε άμεση επαφή με την αγορά εργασίας, ώστε να παρακολουθεί τις εξελίξεις, να τις προβλέπει και να προετοιμάζει κατάλληλα το εργατικό δυναμικό, έτσι ώστε να μπορούν τα άτομα να εναρμονιστούν με τις οικονομικές απαιτήσεις των επιχειρήσεων και της αγοράς εργασίας
- Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που επικρατούν για την αξία των διαφόρων επαγγελμάτων
- Η εμμονή με τα ξένα προϊόντα
- Η απασχόληση των ίδιων εργαζομένων σε διαφορετικές θέσεις εργασίας
- Η οικονομική κατάσταση που επικρατεί σε μια χώρα. Σε μια χώρα, όπου μειώνεται συνεχώς η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών, δεν υπάρχουν πολλές θέσεις εργασίας, ή που εξάγονται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες σε χώρες με ευνοϊκότερους όρους εργασίας, η ανεργία θα έχει πολύ υψηλά ποσοστά.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

1.6.2. Συνέπειες από την ανεργία

Η ανεργία είναι το σοβαρότερο κοινωνικό πρόβλημα των αναπτυγμένων χωρών που αντιμετωπίζει η οικονομική επιστήμη. Οι αρνητικές συνέπειες είναι πολύ σοβαρές τόσο για το άτομο σε κατάσταση ανεργίας όσο και για την κοινότητα που πλήττεται από υψηλό ποσοστό ανεργίας.

Οι επιπτώσεις της ανεργίας για το ίδιο το άτομο είναι:

- απώλεια εισοδήματος
- πλήγμα στην αυτοεκτίμηση, άγχος, ανασφάλεια
- μαρασμός γνώσεων και δεξιοτήτων
- κοινωνική και επαγγελματική υποβάθμιση (ίσως ακόμη πλήρης αποθάρρυνση και έξοδος από το εργατικό δυναμικό...)

Μπορεί η ανεργία να οφείλεται σε οικονομικούς παράγοντες, οι επιπτώσεις της επεκτείνονται σε όλες τις εκδηλώσεις της προσωπικής του ζωής και της κοινωνίας στην οποία ζει.

Πιο συγκεκριμένα, ο άνεργος αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, καθώς δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να απολαύσει διάφορες μικρές πολυτέλειες και μπορεί να οδηγηθεί μέχρι και σε στερήσεις των πιο βασικών ειδών. Με αυτόν τον τρόπο, η ζωή του είναι μέσα στη φτώχεια και σε στερήσεις που μπορούν να του προσβάλλουν την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητα του.

Εκτός από την πρακτική οικονομική δυσπραγία, μέσω της ανεργίας δημιουργούνται και αρνητικά συναισθήματα. Ο άνεργος νιώθει ότι δεν παράγει κάτι δημιουργικό και αποκτά ενοχικά συναισθήματα. Η αίσθηση ότι μειονεκτεί έναντι των άλλων τον γεμίζει πίκρα, απογοήτευση, αγανάκτηση, κατάθλιψη, άγχος και έλλειψη ενδιαφέροντος για την ζωή.

Όλα τα παραπάνω, μπορούν να επηρεάσουν και την συμπεριφορά του προς τους άλλους. Μπορεί, δηλαδή, να γίνει αντικοινωνικός, απόμακρος και να οδηγηθεί

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

και μέχρι την εγκληματικότητα. Όσο αυξάνεται η ανεργία, τόσο αυξάνεται και η εγκληματικότητα.

Τέλος, αυξάνονται τα φαινόμενα κοινωνικού ρατσισμού και ευνοείται η μετανάστευση των ατόμων, που δεν βρίσκουν δουλειά, τόσο στο εσωτερικό της χώρας (ερήμωση περιοχών) όσο και σε ξένες χώρες.

Οι επιπτώσεις της ανεργίας για την κοινότητα είναι:

- σπατάλη του πολυτιμότερου πόρου
- μείωση φορολογικών εσόδων
- αύξηση δημοσίων δαπανών (επιδόματα...)
- συμπίεση μισθών, κοινωνικός μαρασμός, επιβάρυνση βιοτικού επιπέδου
- αύξηση της κοινωνικής έντασης
- ρατσισμός
- εγκληματικότητα
- απειλή για ρήξη κοινωνικής συνοχής

1.6.3. Μορφές ανεργίας

Στη συνέχεια, γίνεται διάκριση των μορφών ανεργίας ανάλογα με τα κύρια αίτια ή χαρακτηριστικά της: (Begg, 2006)

- **Ανεργία τριβής**

Αναφέρεται στην περίοδο μετάβασης από μια θέση εργασίας σε άλλη – είτε αυτή απαιτεί τη γεωγραφική είτε την κλαδική μετακίνηση του εργαζόμενου. Ουσιαστικά μιλάμε για μια συνεχόμενη κίνηση ανθρώπων μεταξύ διαφόρων περιοχών και θέσεων εργασίας αλλά και διαφόρων κύκλων ζωής. Στην ανεργία τριβής περιλαμβάνονται επίσης και άτομα, τα οποία για διάφορες φυσικές αιτίες κρίνονται ανίκανα προς εργασία. Αποτελεί ποσοστό ανεργίας, το οποίο είναι πολύ δύσκολο να μειωθεί σε μια κοινωνία, καθώς πάντα θα υπάρχουν μετακινήσεις εργαζομένων από μία πόλη σε μία άλλη, θα υπάρχουν άνθρωποι που θα νιώθουν την ανάγκη αλλαγής εργασιακού περιβάλλοντος, εργαζόμενοι οι οποίοι για προσωπικούς και όχι μόνο λόγους θα εγκαταλείπουν την εργασία τους, μητέρες θα επανεντάσσονται ξανά στο εργασιακό περιβάλλον και τέλος φοιτητές θα ψάχνουν για δουλειά μετά την αποφοίτηση τους.

- **Δομική ή διαρθρωτική ανεργία**

Οφείλεται κυρίως στην αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Όπως είναι φυσικό, κάποιοι κλάδοι, γεωγραφικές περιοχές, ειδικότητες, παρουσιάζουν μεγάλη ζήτηση σε σχέση με την προσφορά εργασίας, ενώ κάποιοι άλλοι χαμηλότερη.

Δημιουργείται εξαιτίας δομικών παραγόντων. Τέτοιοι δομικοί-διαρθρωτικοί παράγοντες εδράζονται για παράδειγμα στις δυσαρμονίες ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ανάπτυξη της παραγωγής: το αποτέλεσμα μπορεί να είναι ότι σπανίζουν οι εργαζόμενοι που διαθέτουν τις δεξιότητες για τις οποίες ενδιαφέρονται οι επιχειρήσεις, ενώ αφθονούν αυτοί που ψάχνουν για δουλειά και διαθέτουν προσόντα για τα οποία δεν υπάρχει αντίστοιχο ενδιαφέρον από τις επιχειρήσεις (χαρακτηριστικό παράδειγμα η υψηλή ανεργία των πτυχιούχων κάτω των 30 ετών στην Ελλάδα).

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Συνηθέστερο, σε διεθνή κλίμακα, είναι το φαινόμενο αυτό, όταν ολόκληροι επαγγελματικοί κλάδοι περιπίπτουν σε μαρασμό και συρρικνώνονται – λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων επί παραδείγματι- ενώ οι μέχρι πρότινος απασχολούμενοι δεν μπορούν να βρουν νέα δουλειά χωρίς να υποστούν την κατάλληλη εκπαίδευση – επιμόρφωση γιατί δεν διαθέτουν τα προσόντα που απαιτεί η ενσωμάτωση της νέας τεχνολογίας.

- **Κυκλική ανεργία**

Αυτή η μορφή ανεργίας οφείλεται στην μειωμένη ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών. Είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα οικονομιών οι οποίες βρίσκονται σε καθεστώς μειωμένης ανταγωνιστικότητας, κυρίως λόγω οικονομικής ύφεσης. Το αποτέλεσμα είναι η μειωμένη απορρόφηση εργατικού δυναμικού λόγω αδυναμιών της αγοράς. Είναι, δηλαδή, η ανεργία που πηγάζει από τον οικονομικό κύκλο, η οποία αυξάνεται με την ύφεση της οικονομικής δραστηριότητας και περιορίζεται όταν αρχίζει ή ανάκαμψη της οικονομίας.

- **Εποχική**

Οφείλεται σε φαινόμενα εποχικής διαφοροποίησης της παραγωγής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορεί να θεωρηθούν οι ξενοδοχοϋπάλληλοι σε μια χώρα όπου οι τουριστικές υπηρεσίες έχουν έντονα εποχικά χαρακτηριστικά όπως η Ελλάδα. Με το κλείσιμο της περιόδου αυξημένης ζήτησης, οι εργαζόμενοι, όπως οι ξενοδοχοϋπάλληλοι, οι σερβιτόροι και άλλοι, βρίσκονται σε κατάσταση ανεργίας, μέχρι να ξαναρχίσει η περίοδος αυξημένης ζήτησης.

Επίσης, η ανεργία μπορεί να κατηγοριοποιηθεί και ως προς το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο το άτομο παραμένει άνεργο. Έτσι, υπάρχει:

- η μακροχρόνια ανεργία, μεγαλύτερη δηλαδή του ενός έτους,
- η βραχυχρόνια ανεργία, μέχρι ένα έτος και τέλος
- η εποχιακή ανεργία, μέχρι έξι μήνες περίπου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της τρίτης κατηγορίας, αποτελούν οι εργαζόμενοι του τουριστικού κλάδου.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

1.6.4. Πολιτικές άμεσης αντιμετώπισης της ανεργίας

Η ανεργία, δηλαδή, η μη εύρεση ή η απώλεια εργασίας είναι ένα πολύ σημαντικό μακροοικονομικό πρόβλημα, που μαστίζει ιδιαίτερος την χώρα μας. Εκτός από οικονομικές απώλειες για τον ίδιο τον άνεργο, το συγκεκριμένο πρόβλημα οδηγεί σε απόγνωση και εξαθλίωση τους ανθρώπους, κυρίως τους νέους και προκαλεί αντικοινωνικά φαινόμενα.

Παράλληλα, όντας συνυφασμένο με την οικονομική οργάνωση και την κοινωνική διάρθρωση, η αντιμετώπιση του απαιτεί οικονομικές προτεραιότητες και πολιτική βούληση.

Κάποια μέτρα, για να περιοριστεί προσωρινά η ανεργία είναι:

- Ο προσανατολισμός των ατόμων που ενδιαφέρονται να εργαστούν σε μη κορεσμένα επαγγέλματα
- Η μείωση του ορίου ηλικίας για συνταξιοδότηση
- Η μείωση του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας

1.7. Ανθρώπινο Κεφάλαιο

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, μεγάλες αλλαγές έχουν επηρεάσει την απασχόληση στην Ελλάδα. Παλαιότερα, η χώρα μας ήταν μια καθαρά αγροτική περιοχή. Η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων ασχολούνταν με την γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Λόγω και του ευδόκιμου εδάφους, είχε μεγάλες παραγωγικές δυνατότητες στην παραγωγή αγροτικών τροφίμων όπως σταφίδα, καπνό πορτοκάλια και άλλα εσπεριδοειδή. Με το πέρασμα των χρόνων, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στον τουρισμό και την ναυτιλία. Ο συνδυασμός του καλού κλίματος και της καλής γεωγραφικής θέσης της χώρας (ήλιος, θάλασσα, άμμος...) έστρεψε σύντομα το ενδιαφέρον των Ελλήνων στην θαλάσσια βιομηχανία.

Οι κυριότερες αλλαγές που επηρέασαν δραστικά την αναδιαμόρφωση του οικονομικού τοπίου είναι η ενσωμάτωση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η παγκοσμιοποίηση, οι δημογραφικές αλλαγές (ένταξη της γυναίκας στην αγορά εργασίας, η απασχόληση των μεταναστών, η απασχόληση των νέων κάτω των 18 ετών), και οι τάσεις της εποχής. Το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας προσαρμόστηκε ανάλογα, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες της σημερινής οικονομίας, που βασίζεται πλέον στις υπηρεσίες και στη γνώση. Δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στην εκπαίδευση και σαν αποτέλεσμα, η Ελλάδα διαθέτει ένα αξιόλογο πλήθος άρτια εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=19&la=2>)

Με οικονομικά στοιχεία, το εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα έχει να επιδείξει σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές κατά τα τελευταία έτη, με αποτέλεσμα το 70 % περίπου του εργατικού δυναμικού το Δ' Τρίμηνο του 2011 να απασχολείται στον τομέα των υπηρεσιών, το 19,1% στη βιομηχανία και το 12,4 % στη γεωργία. Οι σύγχρονες τάσεις έχουν διαφοροποιήσει σημαντικά την απασχόληση του εργατικού δυναμικού σε σύγκριση με πριν 20 χρόνια, ενώ η εκπαίδευση και η κατάρτιση προσανατολίζονται και ανταποκρίνονται ολοένα και περισσότερο προς τις ανάγκες της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Η εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί ως το πιο πολύτιμο αγαθό που μπορεί να διαθέτει ένα άτομο για να προοδεύσει και οι Έλληνες είναι πρόθυμοι να επενδύσουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Ουσιαστικά, η Ελλάδα στέλνει περισσότερους - κατά κεφαλή- φοιτητές να σπουδάσουν στο εξωτερικό, από κάθε άλλη χώρα. Τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ φιλοξενούν πλήθος φοιτητών από την Ελλάδα, πολλοί από τους οποίους επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις στις ακαδημαϊκές τους σπουδές. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=19&la=2>)

Υπάρχουν περίπου 178.000 φοιτητές εγγεγραμμένοι σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας. Τα τελευταία πέντε έτη οι μεταπτυχιακοί φοιτητές αυξήθηκαν σημαντικά, φθάνοντας τους 35.750 εγγεγραμμένους σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών και τους 23.853 σε προγράμματα διδακτορικών σπουδών για το ακαδημαϊκό έτος 2010/2011. Οι Έλληνες φοιτητές δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ιατρική, τις επιστήμες, τη μηχανολογία και την ηλεκτρονική επιστήμη. Προσφάτως, η τεχνολογία και η διοίκηση επιχειρήσεων έχουν γίνει τα πιο δημοφιλή αντικείμενα σπουδών, καθώς προσφέρονται νέα προγράμματα και περισσότερες ευκαιρίες για σπουδές εκτός Ελλάδος. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=19&la=2>)

Με βάση τα ισχύοντα στοιχεία, φαίνεται ότι το «πνευματικό κεφάλαιο» της Ελλάδος θα συνεχίσει να αποτελεί ένα ισχυρό πλεονέκτημα της χώρας και όσοι επενδυτές αναζητούν εξειδικευμένα άτομα θα βρουν πλήθος ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, επιλέγοντας την Ελλάδα ως τόπο υλοποίησης επενδύσεων.

Η επαγγελματική ένταξη των νέων αποφοίτων διαφορετικών βαθμίδων, ειδών και κατευθύνσεων εκπαίδευσης και τα χαρακτηριστικά της περιόδου μετάβασής τους από την εκπαίδευση στην αμειβόμενη εργασία έχουν απασχολήσει τη διεθνή έρευνα από τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Σε χώρες πρωτοπόρες σε αυτού του είδους την έρευνα, όπως η Γαλλία, η παρακολούθηση της επαγγελματικής διαδρομής των νέων μετά την αποφοίτηση ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής. Σύμφωνα με τους σχεδιαστές της, το εκπαιδευτικό σύστημα έπρεπε να τροφοδοτεί την οικονομία με κατάλληλο σε ποσότητα και ειδικεύσεις εργατικό

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

δυναμικό και η έρευνα—κατ’ ανάθεση από το κράτος— βοηθούσε τον σχεδιασμό. (<http://www.epeksa.gr/Periodiko/1/5.pdf>)

Η κρίση της απασχόλησης στις δεκαετίες του 1970, 1980 και 1990 και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στους νέους έστρεψαν την έρευνα σε άλλα ερωτήματα, όπως οι πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας. Από την άλλη, ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός υποχώρησε αισθητά. Η έρευνα προσανατολίστηκε στον εντοπισμό των δυσκολιών μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία των διαφόρων ομάδων αποφοίτων του εκπαιδευτικού συστήματος —ιδίως εκείνων που ήταν πιο ευάλωτες στην ανεργία— και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των κρατικών πολιτικών που ασκούσαν για την προώθηση της απασχόλησής τους.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 μέχρι σήμερα, οι χαμηλοί ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης επιμήκυναν τη διάρκεια της μετάβασης των νέων από την εκπαίδευση στην εργασία και περιέπλεξαν τις διαδρομές επαγγελματικής τους ένταξης. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν και άλλες δύο δομικές αλλαγές:

- Η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου

Δόθηκε μεγάλο ενδιαφέρον στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος και δημιουργήθηκαν πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα. Παράλληλα, ο κόσμος ευαισθητοποιήθηκε πολύ σε θέματα εκπαίδευσης και είχε την ελπίδα ότι όσο μεγαλύτερη μόρφωση λάβει, τόσο πιο εύκολα θα βρει εργασία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την συνέχιση της αύξησης του εκπαιδευτικού επιπέδου των Ελλήνων και την παράταση του χρόνου εκπαίδευσης των νέων. Έτσι, αυξήθηκε ακόμα περισσότερο η απασχόληση των ατόμων μεγαλύτερων ηλικιών, καθώς οι νέοι για να μπορούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στηρίζονται κυρίως οικονομικά στους γονείς τους.

- Η αυξανόμενη χρήση των διαφόρων μορφών προσωρινής εργασίας

Η ευέλικτη εργασία είναι μια σύγχρονη τάση που εξυπηρετεί ιδιαίτερα τις επιχειρήσεις, ώστε να μην έχουν πλεονάζοντα εργατικό δυναμικό και να γίνονται πιο αποτελεσματικά οι επιχειρησιακές λειτουργίες τους. Παράλληλα, αυτό ευνοεί και κάποιες κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι γυναίκες, οι οποίοι επιθυμούν να εργάζονται λίγες ώρες κάθε μέρα, για να μπορούν να ασχοληθούν και με τις άλλες

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

ασχολίες τους. Από την άλλη, όμως, μια τέτοια κατάσταση, μειώνει τις αποδοχές των εργαζομένων σε ευέλικτες μορφές εργασίας, μειώνει τις λοιπές οικονομικές παροχές (λιγότερα ασφαλιστικά δικαιώματα.....) και αυξάνει την αβεβαιότητα στον τομέα της απασχόλησης.

Όλο αυτό το νέο εργασιακό πλαίσιο στρέφει το ενδιαφέρον της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνιολογικής θεωρίας και έρευνας στην αναζήτηση των αιτιών για τις οποίες οι νέοι αντιμετωπίζουν αυξημένες δυσκολίες πρόσβασης και σταθεροποίησης στην απασχόληση τις τελευταίες δεκαετίες, αν και είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές. Τα κεντρικά ερωτήματα της επιστημονικής έρευνας είναι τα ακόλουθα:

- Πώς διαφοροποιούνται οι επιδόσεις των νέων ως προς την ταχύτητα και την ποιότητα της επαγγελματικής τους ένταξης;
- Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες σε επίπεδο χώρας που επηρεάζουν την απασχόληση; Γιατί, δηλαδή, κάποιες χώρες έχουν μεγαλύτερη ανεργία σε σύγκριση με κάποιες άλλες;
- Ποιες πολιτικές ακολουθούνται για την αντιμετώπιση της ανεργίας και πόσο αποτελεσματικές είναι αυτές;
- Ποια η επίδραση του πολύ υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου στην εύρεση εργασίας; Ευνοεί ή δυσχεραίνει την ένταξη των νέων στην απασχόληση; Το δίλημμα ανάμεσα στον ανειδίκευτο νέο ή κάποιον με πολλά προσόντα (overqualified)

1.8. Ασφάλιση

Όπως ήδη αναφέραμε, το σύνταγμα του 1975 του Ελληνικού κράτους, περιλαμβάνει διατάξεις για την διασφάλιση του εισοδήματος των εργαζομένων σε περιπτώσεις ηθελημένης ή μη ανικανότητας προς εργασία. Στην πραγματικότητα, η ασφάλιση προέκυψε από την φυσιολογική ανικανότητα του κράτους να εξασφαλίσει συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Ως έννοια, συνεπάγεται *«ουσιαστικά αυτό που ονομάζεται διασφάλιση της ικανότητας του συστήματος να καλύπτει οικονομικά, και όχι μόνο, τον εργαζόμενο σε περιπτώσεις που αυτός δεν είναι σε θέση να δουλέψει, είτε επειδή είναι εποχιακό το επάγγελμα που ασκεί, είτε επειδή έμεινε άνεργος για λόγους που δεν προκάλεσε ο ίδιος, όπως κατάργηση της θέσης του στην εταιρεία κλπ»*.

Η συνταξιοδότηση όταν έχει συμπληρωθεί το όριο ηλικίας, αποτελεί και αυτή σκοπό του συστήματος ασφάλισης, ίσως τον πιο σημαντικό για τους περισσότερους. Μάλιστα το συνταξιοδοτικό είναι και το πιο επίκαιρο θέμα των ημερών μας. Η ιατρική περίθαλψη αποτελεί και αυτή με τη σειρά της μια από τις βασικές προτεραιότητες του συστήματος ασφάλισης. Ο εργαζόμενος δεν δύναται να καλύψει τις τεράστιες ιατρικές δαπάνες και όπως είναι φυσικό θέλει να νιώθει την σιγουριά της νοσοκομειακής περίθαλψης, και όχι μόνο, σε περίπτωση προβλήματος υγείας.

Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτές οι παροχές που «απολαμβάνει» ο εργαζόμενος, προέρχονται από κρατήσεις του μισθού του, αλλά και εισφορές του εργοδότη που τον απασχολεί. Από αυτό λοιπόν συμπεραίνουμε την ευαισθησία του συστήματος στο να μπορεί να ανταπεξέλθει στην κάλυψη όλων αυτών των παροχών. Αν οι επιχειρήσεις και το κράτος δεν καταβάλουν τις εργοδοτικές τους εισφορές, αν τα διάφορα ασφαλιστικά ταμεία δεν εξασφαλίσουν την επάρκεια αυτών των αποθεματικών, είναι βέβαιο πως το όλο σύστημα άμεσα θα καταρρεύσει.

Από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε την σπουδαιότητα και την ευαισθησία του συστήματος αυτού, γνωρίζοντας ταυτόχρονα πώς το αίσθημα της ασφάλειας μπορεί πολύ εύκολα να μετατραπεί σε σύστημα ανασφάλειας για τους εργαζομένους όλων των παραγωγικών κλάδων.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Κεφάλαιο δεύτερο

2. Σύντομη ανασκόπηση της εργατικής απασχόλησης στην Ελλάδα τις δεκαετίες του '80 και του '90

Μετά από επισκόπηση της βιβλιογραφίας για τις δεκαετίες του '80 και του '90, μπορούμε να συνοψίσουμε τα κύρια χαρακτηριστικά της απασχόλησης στην Ελλάδα, για να γίνουν κατανοητές οι διαφορές σε σχέση με την απασχόληση του σήμερα και να καταστεί δυνατή η συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων μας.

Στην περίοδο του 1981 – 1997, το εργατικό δυναμικό παρουσίασε την μεγαλύτερη αύξηση που σημείωσε ο παραγωγικός πληθυσμός, αύξηση κατά 20%. Η αύξηση μετατοπίστηκε ολόκληρη στην απασχόληση των αστικών περιοχών και συνετέλεσε στην ερήμωση των αγροτικών κοινοτήτων και την απώλεια εργατικού δυναμικού από τα χωράφια, την γη, την γεωργία και την κτηνοτροφία. Ήταν η μεγάλη κίνηση της αστικοποίησης, όπου εγκαταλείφθηκαν τα χωριά, γιατί υπήρχαν ελπίδες για καλύτερη ζωή, μισθούς και εργασιακές συνθήκες στις πόλεις. Έτσι, συγκεντρώθηκε μεγάλη αναλογία πληθυσμού στα αστικά κέντρα, με αποτέλεσμα τον «υπερπληθυσμό» των μεγάλων πόλεων. (<http://www.demographylab.prd.uth.gr/DDAoG/article/cont/ergasies/velentzas.htm>)

Το πιο σημαντικό στοιχείο που έδωσε ώθηση στην μεγάλη ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού της χώρας μας, είναι η ένταξη με έντονους ρυθμούς των γυναικών στην αγορά εργασίας. Στην εξεταζόμενη περίοδο το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε από 35,6% σε 46,6%, ενώ των ανδρών μειώθηκε από 81,8% σε 77,2%. Ιδιαίτερα έντονη ήταν η ανάπτυξη της γυναικείας απασχόλησης στις αστικές περιοχές. Συγκεκριμένα, το 73,4% της αύξησης του εργατικού δυναμικού στην περίοδο 1981-1983 και το 38% στην περίοδο 1991-1993 ήταν αποτέλεσμα της ανόδου του βαθμού οικονομικής δραστηριότητας των

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

γυναικών στις αστικές περιοχές. (<http://www.demographylab.prd.uth.gr/DDAoG/article/cont/ergasies/velentzas.htm>) Η αύξηση, όμως του εργατικού δυναμικού δεν ακολουθήθηκε από ανάλογη αύξηση των θέσεων εργασίας, με συνέπεια τη διόγκωση της ανεργίας, κατά τα επόμενα χρόνια.

Πίνακας 3: Εξέλιξη του ποσοστού της ανεργίας στην Ελλάδα 1981-1997

Πηγή: ΕΣΥΕ, έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Αθήνα

Φύλο	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997
Δύο φύλα	4,20	8,1	8	7,6	7,6	7,8	9,9	10,2	10,5
Άντρες	3,4	6,1	5,8	5,3	4,7	4,9	6,5	6,9	6,8
Γυναίκες	5,9	12,2	2	11,6	12,6	13,4	15,5	15,6	16,2

Από τον πίνακα με την εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας, αποκαλύπτονται δυο ευρήματα.

Πρώτον, γίνεται φανερό ότι η ανεργία πλήττει περισσότερο τις γυναίκες, αλλά και δεύτερον, φαίνεται καθαρά ότι η άνοδος που εμφανίζει το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι πολύ πιο γρήγορη από την άνοδο του ποσοστού ανεργίας των ανδρών. Συγκεκριμένα, η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά ανεργίας των γυναικών και των ανδρών από 2,5 ποσοστιαίες μονάδες που ήταν το 1981 έφθασε στις 9,4 ποσοστιαίες μονάδες το 1997. Παράλληλα, ενώ η ανεργία των ανδρών παρέμεινε σε ποσοστά ανεργίας πολύ μικρότερα του 10%, ενώ του γυναικείου πληθυσμού σχεδόν σε όλα τα χρόνια αγγίζει διψήφια ποσοστά που αγγίζουν πάνω από το 15%.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 4: Μέση ετήσια μεταβολή (σε χιλιάδες) του εργατικού δυναμικού, της απασχόλησης και της ανεργίας στην Ελλάδα, 1981-1997

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Αθήνα

Περίοδος	Εργατικό δυναμικό	Απασχόληση	Ανεργία
1981-1983	78	4	74
1983-1991	24	23,6	0,4
1991-1993	86,5	38,9	47,6
1994-1996	57,4	36,3	21,1

Από τα στοιχεία του Πίνακα 4 προκύπτει ότι στις περιόδους 1981-1983 και 1991-1993 η αύξηση της απασχόλησης συνοδεύτηκε από αλματώδη άνοδο του εργατικού δυναμικού, με συνέπεια τη διόγκωση της ανεργίας. Συγκεκριμένα, στην πρώτη περίοδο το εργατικό δυναμικό εμφανίζει μια μέση ετήσια αύξηση η οποία ανέρχεται σε 78 χιλιάδες άτομα, ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων αυξανόταν κατά 4 χιλιάδες άτομα ετησίως.

Επακόλουθο αυτών των εξελίξεων ήταν η άνοδος του αριθμού των ανέργων στην περίοδο αυτή κατά 74 χιλιάδες άτομα ετησίως. Στη δεύτερη περίοδο, ο αριθμός των νεοεισερχομένων στο εργατικό δυναμικό ανήλθε στα 86,5 χιλιάδες άτομα κατά μέσο όρο ετησίως, ενώ η μέση ετήσια αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων ήταν 38,9 χιλιάδες άτομα. Έτσι, ο αριθμός των ανέργων στην περίοδο αυτή παρουσίασε μια μέση ετήσια αύξηση που έφθανε στα 47,6 χιλιάδες άτομα περίπου.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ότι η έντονη αύξηση της ανεργίας στις αρχές των δεκαετιών του 1980 και του 1990 οφείλεται στη γρήγορη αύξηση του εργατικού δυναμικού σε συνδυασμό με την αργή αύξηση της απασχόλησης, υπό την

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

έννοια ότι η ελληνική οικονομία δημιουργεί μεν νέες θέσεις εργασίας, αλλά αυτές δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες του πληθυσμού για εργασία.

3. Η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2005-2007

Στο παρόν κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με την εργασιακή απασχόληση στην Ελλάδα κατά την περίοδο του 2005 - 2007. Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε τις συνθήκες που επικράτησαν εκείνη την περίοδο, θα αναλύσουμε τα ιστορικά, οικονομικά, πολιτικά και άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία που επηρέασαν σημαντικά την απασχόληση στον Ελλαδικό χώρο.

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας της Ελλάδας είναι γοργές τα τελευταία χρόνια. Το εργασιακό τοπίο στην Ελλάδα, ακολουθώντας την υπόλοιπη Νότια Ευρώπη, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, της απορρύθμισης των αγορών και της προόδου των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας έχει αλλάξει ραγδαία από τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Την τελευταία δεκαετία, η κατάσταση στην αγορά εργασίας, τόσο στον ελληνικό όσο και στον διεθνή ευρωπαϊκό χώρο, απεικονίζει μια γενικευμένη σχετική υποβάθμιση των όρων και των συνθηκών εργασίας. (Κουζής, 2001; Κούζης 2008). Το 2006 οι άνεργοι στην Ευρώπη ήταν 18 εκατομμύρια και το 2007, υπήρξε μια μικρή μείωση, 16,2 εκατομμύρια (Ναυτεμπορική, 1/02/2008). Αυτή η εξέλιξη συνδέεται με την αυξημένη κερδοφορία των επιχειρήσεων, η οποία επιτεύχθηκε και με τη μείωση του εργασιακού κόστους. Οι πολιτικές μείωσης του κόστους εργασίας, που αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την υποβάθμιση της εργασίας, οδηγούν στα φαινόμενα της αυξημένης ανεργίας, της ανάπτυξης ευέλικτων και φθηνών μορφών απασχόλησης, της συγκρότησης και συμπίεσης των αμοιβών, της επιδείνωσης των συνθηκών εργασίας και, υπό την πίεση της συνεχούς και έντονης

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

ανασφάλειας, της απώλειας θεσμικών κατακτήσεων της μισθωτής εργασίας. (Κουζής, 2001)

Στην Ελλάδα όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη κυριαρχεί ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών, ο οποίος έχει θετική επίπτωση στην ανάπτυξη ενός φτηνού, ελαστικού και συχνά μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, που απασχολείται κατά το πλείστον σε οικογενειακές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, με άτυπες σχέσεις εργασίας. Όπως προτείνουν οι Mingione & Magatti (1994), η παγκόσμια οικονομική αναδιοργάνωση έχει αναπτύξει μια νέα μορφή εργασίας με κύρια χαρακτηριστικά την παράνομη εργασία, την υποαπασχόληση, τη δημιουργία πολλαπλών απασχολήσεων, και την πρόσληψη εργατικού δυναμικού χωρίς κοινωνικά δικαιώματα. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «θηλυκοποίηση» (feminisation) της εργασίας και ορίζεται ως η «διαδικασία εκείνη που προσαρμόζει το εργατικό δυναμικό προς όλο και πιο προσωρινό και ασταθή (όσον αφορά τα κοινωνικά δικαιώματα) εργασιακό καθεστώς, ενώ ταυτόχρονα διευρύνει τις οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελαστικής εργασίας» (Ψημμένος, 2001). Αυτή η κατάσταση ευνοείται ακόμα περισσότερο από την είσοδο πολλών μεταναστών στην χώρα μας, οι οποίοι δέχονται να δουλέψουν για λίγα χρήματα, χωρίς πολλές οικονομικές απολαβές, χωρίς ασφάλιση, ακόμα και άτυπα – χωρίς συμβάσεις – μόνο και μόνο για να έχουν τα «προς το ζην» (Lazaridis, 1996).

Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, έχουν οδηγήσει την χώρα μας σε πολύ υψηλά επίπεδα ανεργίας, τα οποία αποτελούν πρόκληση για κάθε κυβέρνηση στον τρόπο που θα ασκήσει οικονομική πολιτική. Τα στοιχεία του Οικονομικού Δελτίου της Εθνικής Τράπεζας (2006) δείχνουν ότι η αγορά εργασίας μας δεν χαρακτηρίζεται από κινητικότητα μεταξύ απασχόλησης και ανεργίας. Δεν υπάρχει δηλαδή αυτό που λέμε «ανεργία τριβής», δηλαδή να μένουν για λίγο καιρό κάποιοι άνθρωποι άνεργοι, οι οποίοι όμως ξαναβρίσκουν σύντομα μια νέα θέση εργασίας. Αντιθέτως, επικρατεί «διαρθρωτική ανεργία», που οφείλεται στις αναντιστοιχίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, καθώς κάποιοι κλάδοι (ή ειδικότητες, ή γεωγραφικές περιοχές) έχουν αυξανόμενη ζήτηση και κάποιοι άλλοι πτωτική ζήτηση. Ειδικότερα, οι περισσότεροι άνεργοι στην Ελλάδα παραμένουν χωρίς δουλεία για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

του ενός έτους. Το δεύτερο τρίμηνο του 2005, το ποσοστό των μακροχρόνιων ανέργων ήταν 53,6% στην Ελλάδα, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν 41%.

Πίνακας 5: Κατανομή των ανέργων κατά φύλο και ηλικία με βάση το χρονικό διάστημα που έχουν μείνει άνεργοι (2005)

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Ηλικία (σε έτη)	Λιγότερο από 1 μήνα	1-2 μήνες	3-5 μήνες	6-11 μήνες	12-17 μήνες	18-23 μήνες	24-47 μήνες	48 μήνες και άνω
Σύνολο								
15-19	7,3	16,4	18,7	27,9	10,5	9,3	8,8	1,1
20-24	5,9	10,1	12,1	19,9	18,7	12,0	14,6	6,7
25-29	4,2	9,8	12,3	18,5	14,0	9,4	18,6	13,2
30-44	5,1	8,1	11,7	16,9	12,0	8,7	15,7	21,8
45-64	5,9	6,9	11,3	13,7	14,4	7,1	13,5	27,2
Σύνολο	5,3	8,9	12,1	17,7	14,0	9,3	15,4	17,3
Άντρες								
15-19	14,1	6,4	24,1	25,7	8,0	9,7	9,3	2,7
20-24	4,9	13,6	12,7	19,9	20,9	9,4	10,7	7,9
25-29	5,1	10,3	19,3	20,0	10,5	7,8	18,0	9,0
30-44	7,3	11,3	16,5	20,0	10,1	9,2	13,1	12,5
45-64	6,1	10,0	13,8	18,6	14,1	6,4	12,0	19,0
Σύνολο	6,5	10,9	16,2	20,0	12,9	8,4	13,3	11,8
Γυναίκες								
15-19	2,3	23,7	14,8	29,5	12,2	9,1	8,4	0,0
20-24	6,4	8,0	11,8	19,9	17,5	13,5	16,9	6,0
25-29	3,7	9,5	8,3	17,7	16,0	10,4	18,9	15,5
30-44	4,1	6,6	9,6	15,5	12,8	8,4	16,9	26,1
45-64	5,9	4,7	9,4	10,0	14,6	7,6	14,5	33,3
Σύνολο	4,6	7,8	9,9	16,4	14,6	9,7	16,6	20,4

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Όπως φαίνεται, η ανεργία με κριτήρια την ηλικία και το φύλο είναι εντονότερη στις γυναίκες και μάλιστα στις γυναίκες μεταξύ των 30 και 44 ετών έναντι των άλλων ηλικιακών ομάδων.

Παράλληλα, παρατηρείται ότι όσο πιο πολλά προσόντα έχει κάποιος, τόσο πιο πολύ μειώνεται η πιθανότητα να βρει δουλειά, γιατί τα υψηλά προσόντα συνεπάγονται υψηλούς μισθούς. Η ανεπαρκής δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβαρύνεται από το αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών και έτσι αυξάνει το ποσοστό και την διάρκεια της ανεργίας.

Πίνακας 6: Γεωγραφική κατανομή των μακροχρόνιων ανέργων το 2005

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

	2005	
	Άντρες	Γυναίκες
Ιόνια νησιά	21	26,4
Νότιο Αιγαίο	28,8	35,6
Κρήτη	34,6	50,2
Θεσσαλία	38,7	70,1
Λοιπή Στερεά και Εύβοια	41,1	68,1
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	42,8	68,8
Βόρειο Αιγαίο	43,6	69,7
Αττική	45,7	60,7
Κεντρική Μακεδονία	46,4	57

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Ήπειρος	46,9	73
Δυτική Ελλάδα	54	63,9
Πελοπόννησος	62,7	61,6
Δυτική Μακεδονία	65,2	73,8

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε και από αυτό το γράφημα, ότι δηλαδή οι γυναίκες έχουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Όσον αφορά την γεωγραφική κατανομή, οι άνδρες αντιμετωπίζουν υψηλότερη πιθανότητα ανεργίας στην Πελοπόννησο και την Δυτική Μακεδονία, ενώ οι γυναίκες στην Δυτική Μακεδονία και την Θεσσαλία.

4. Η τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2008-2011

Όπως ήδη αναφέραμε, η απασχόληση στην Ελλάδα την τριετία 2005 – 2007 ακολουθούσε μειούμενο ρυθμό και εμφάνιζε σημάδια επιβράδυνσης. Σαν αποτέλεσμα από το 2008, η επιβράδυνση γινόταν ολοένα και πιο βαθιά και το 2009, το συνολικό προϊόν στην χώρα μας (Ακαθάριστο Εγχώριο προϊόν – ΑΕΠ) μειώθηκε κατά 4% και η ελληνική οικονομία βρέθηκε σε βαθιά ύφεση.

Για να καταλάβουμε λίγο τις διαστάσεις που είχε η ύφεση στην απασχόληση, θα πρέπει να παρουσιάσουμε το ευρύτερο πλαίσιο, πολιτικό και οικονομικό, το οποίο συνετέλεσε στην δραματική αύξηση της ανεργίας. Μέχρι το 2007 και τα τέλη του 2008, η χώρα μας είχε συνηθίσει να «ζει» από τις επιδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είχε δημιουργηθεί, λοιπόν μια τεχνητή επιχειρηματικότητα, καθώς και μια εικονική, επιδοτούμενη και μη παραγωγική οικονομική μεγέθυνση. Η πολιτεία δεν

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

είχε επενδύσει σε διαρθρωτικές αλλαγές και αναπτυξιακό σχεδιασμό. Αντιθέτως, οι πολίτες είχαν στραφεί στον καταναλωτισμό και είχαν αναλάβει πολύ υψηλά ποσά δανειακών κεφαλαίων. (Βενιέρης, 2011)

Το 2009, το εθνικό χρέος ξεπέρασε το 128% και το δημόσιο έλλειμμα τελικά το 15% του ΑΕΠ, επιφέροντας την κατάρρευση στην ελληνική οικονομία. Οι εκλογές του Οκτωβρίου 2009, έφεραν στην εξουσία νέα κυβέρνηση με ισχυρή αυτοδυναμία, αλλά με λάθος μηνύματα. Η καθυστερημένη δραστική αναθεώρηση της οικονομικής πολιτικής, σε συνδυασμό με την κερδοσκοπική αντίδραση των διεθνών αγορών δεν επέτρεψε δανεισμό σε λογικά επιτόκια. Την ανάγκη εκσυγχρονισμού θεσμών και μηχανισμών σε όλο το φάσμα του πολιτικοοικονομικού συστήματος παρέκαμψε η άμεση απειλή παύσης πληρωμών του δημοσίου λόγω έλλειψης ρευστότητας. (INE, 2010)

Το 2009, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Β' τριμήνου), οι άνεργοι ανέρχονταν σε 442.000 άτομα. Το εργατικό δυναμικό των 5,1 εκατομμυρίων ατόμων αντιστοιχούσε στο 65,8% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών) ενώ η απασχόληση, η οποία ανερχόταν σε 4,53 εκατομμύρια άτομα αντιστοιχούσε στο 59,6% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Περίπου το 1/3 του παραγωγικού πληθυσμού δεν είναι ενταγμένο στην αγορά εργασίας, δύο από τους τρεις άεργους είναι γυναίκες, και τα υψηλότερα ποσοστά μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας παρατηρούνται στις ηλικίες 15-19 ετών και 55-64 ετών.

Μετά από την συνεχή πτώση της ανεργίας για εννιά συνεχόμενα έτη (2000-2009) από το 12% περίπου στο 7,6%, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε δραματικά κατά το 2009 από το 7,6% στο 9,4%, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η αντίστοιχη αύξηση ήταν από 7,1% σε 8,9%.

Η επιδείνωση του 2009 προήλθε από την μείωση της απασχόλησης κατά 1,2%. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μεταβολές του αριθμού των απασχολουμένων στην Ελλάδα ακολουθούσαν ανοδική τάση από το 1992 μέχρι και το 2008, με αποτέλεσμα για το σύνολο της περιόδου να ανέρχονται σωρευτικά σε 20%. Έτσι, ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων κατά το 1991 ανερχόταν σε 3,63 εκατομμύρια άτομα, το 2008 είχε φθάσει σε 4,58 εκατομμύρια. Η ελληνική οικονομία δημιούργησε, επομένως,

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

περίπου ένα εκατομμύριο θέσεων εργασίας μέσα στα 17 χρόνια που ακολούθησαν την πτώση της απασχόλησης το 1991 (κατά 2,3%), εξαιτίας της τότε ασκηθείσας πολιτικής. Οι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης επιβραδύνθηκαν μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αλλά παρέμειναν θετικοί για τα επόμενα τέσσερα έτη. Η πτώση του 2009 συνεχίζεται και την επόμενη τριετία και υπολογίζεται ότι έχουν χαθεί σωρευτικά χιλιάδες θέσεις εργασίας.

Τελικά, η χώρα τον Ιούνιο του 2010, αποδέχτηκε την βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και εντάχθηκε σε ένα «Μνημόνιο Συνεργασίας», μια αναλυτική δηλαδή συμφωνία μεταξύ της χώρας και των δανειστών εταίρων της. Η συμφωνία περιελάμβανε συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις στους βασικούς τομείς πολιτικής και σαφείς δεσμεύσεις για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων σε συγκεκριμένους χρόνους. Η συμφωνία επέβαλλε περιοριστική δημοσιονομική πολιτική (στρατηγική λιτότητας), που περιλάμβανε περικοπές εισοδημάτων και δαπανών, σε συνδυασμό με αυξήσεις στην φορολογία. Όσον αφορά την απασχόληση, το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων, οι αλλαγές στα εργασιακά δικαιώματα και γενικότερα στις συνθήκες εργασίας, έγιναν με στόχο την μείωση της ανεργίας. Στην ουσία, όμως, η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, η μείωση των εισοδημάτων, η αύξηση των φόρων, ο υψηλός δανεισμός και η υψηλή φορολογία, επιβάρυναν τόσο τα νοικοκυριά, όσο και τις επιχειρήσεις. Σαν αποτέλεσμα, μειώθηκε η ικανότητα επιχειρήσεων και πολιτών να εξοφλούν τις υποχρεώσεις τους (έλλειψη ρευστότητας), μειώθηκε η ζήτηση προϊόντων ή υπηρεσιών και είχαμε πολλαπλές πηγές ανεργίας.

Η μεθοδευμένη παρέμβαση στην εργασία είχε αφετηρία το δημόσιο τομέα και σκοπό, αφενός, τη μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και αφετέρου, τη δημιουργία όρων κοινωνικού αυτοματισμού και διαιρέσεων μεταξύ των εργαζομένων (Κουζής, 2011). Σε κάθε περίπτωση, τα μέτρα αφορούν συρρίκνωση μισθών, οριζόντια περικοπή αποδοχών με έμφαση στους προνομιούχους των ΔΕΚΟ, μείωση και κατάργηση επιδομάτων κ.λ.π. Οι εισοδηματικές απώλειες για ορισμένες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων υπερβαίνουν το 25% σε ετήσια βάση. Η σημαντικότερη ίσως εξέλιξη είναι η άρση της μονιμότητας μέρους των δημοσίων υπαλλήλων μέσω της κατάργησης οργανικών θέσεων, αξιολόγησης, μετατάξεων και τελικά απολύσεων. Η άρση αυτή δρομολογείται μέσω του θεσμού της «εργασιακής εφεδρείας», όπου οι

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

αξιολογημένοι ως πλεονάζοντες δημόσιοι υπάλληλοι του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αφού λάβουν για 12 μήνες το 60% του βασικού τους μισθού και εφόσον δεν έχουν ενδιάμεσα απορροφηθεί σε άλλες θέσεις εργασίας, οδηγούνται στην απόλυση ή τη συνταξιοδότηση.

Ταυτόχρονα, η αύξηση της ανεργίας κατά 4 τουλάχιστον μονάδες και η μέση μείωση των αποδοχών στον ιδιωτικό τομέα κατά 5% δημιουργούν οικονομική αιμορραγία στο ασφαλιστικό σύστημα ύψους τουλάχιστον δύο δισεκατομμυρίων ευρώ για το 2011. Παράλληλα, οι ισχυροί ρυθμοί δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας την εποχή της αντιπαραγωγικής οικονομικής μεγέθυνσης έχουν ήδη σε μεγάλο βαθμό ακυρωθεί. Σε μια χώρα με χαμηλό επίπεδο προστασίας των ανέργων –χαμηλά ανταποδοτικά επιδόματα, μικρή διάρκεια επιδότησης, πολύ περιορισμένος αριθμός δικαιούχων σε σχέση με την πραγματική ανάγκη (ενδεικτικά, Papadopoulos, 2006, Petmesidou, 2011) – η σταθερά υψηλή ανεργία ουσιαστικά διπλασιάστηκε μεταξύ Ιουνίου 2009 και 2011, ενώ βαίνει πλέον πραγματικά ανεξέλεγκτη. Εκείνοι που δεν εργάζονται υπολογίζεται ότι ξεπέρασαν σε απόλυτο αριθμό εκείνους που συμμετέχουν στην αγορά εργασίας. Για την αναζωογόνηση της απασχόλησης προβλέπονται σημαντικά προγράμματα διατήρησης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας μέσω του ΟΑΕΔ, «με 800.000 συνολικά ωφελούμενους», αλλά η υλοποίηση αυτών των προγραμμάτων προσωρινής απασχόλησης καθυστερεί, ενώ η έκρηξη όχι μόνον της ανεργίας αλλά και της ανασφάλιστης εργασίας παραμένει ανεξέλεγκτη.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα κατέγραψε μέσα σε ένα χρόνο ρεκόρ ανεργίας (από 14,7% τον Ιανουάριο του 2011 σε 21,7% τον Ιανουάριο του 2012), σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat. (<http://www.ert.gr/ellada/item/10941-Eurostat-Sthn-Ellada,-h-yphshloterh-ayxhsh-ths-anergias-sthn-EE>)

Από τον Μάρτιο του 2011 ως τον Μάρτιο του 2012, η υψηλότερη αύξηση της ανεργίας μέσα σε ένα χρόνο καταγράφεται στην Ισπανία (από 20,8% σε 24,1%) και στην Κύπρο (από 6,9% σε 10%). (<http://www.ert.gr/ellada/item/10941-Eurostat-Sthn-Ellada,-h-yphshloterh-ayxhsh-ths-anergias-sthn-EE>)

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Επίσης, τον Μάρτιο του 2012 οι άνεργοι στην «Ευρώπη των 27», ανήλθαν στα 27,772 εκατομμύρια (10,2%) και στην ευρωζώνη στα 17,365 εκατομμύρια (10,9%). Τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας τον Μάρτιο του 2012 καταγράφηκαν στην Αυστρία (4%), στην Ολλανδία (5%), στο Λουξεμβούργο (5,2%) και στη Γερμανία (5,6%). Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Ισπανία (24,1%), στην Ελλάδα (21,7% τον Ιανουάριο 2012) και στην Πορτογαλία (15,3%).

Σε ό,τι αφορά την ανεργία των νέων κάτω των 25 ετών, η Ελλάδα καταγράφει «θλιβερή» πρωτιά στην ΕΕ με ποσοστό 51,2% τον Ιανουάριο του 2012, ενώ δεύτερη έρχεται η Ισπανία με 50,3%. Τον Ιανουάριο του 2012 το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Ελλάδα ανήλθε στο 25,6% και στο 18,8% για τους άνδρες.

(<http://www.ert.gr/ellada/item/10941-Eurostat-Sthn-Ellada,-h-yphloterh-ayxhsh-ths-anergias-sthn-EE>)

4.1. Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στους μισθούς και το κόστος εργασίας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση

Μέχρι και το 2009, η αύξηση των μέσων πραγματικών αποδοχών ανά απασχολούμενο είχε ως αποτέλεσμα να συγκλίνουν, οι αμοιβές στην Ελλάδα έναντι του αντίστοιχου μέσου όρου των 15 πιο προηγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (δηλαδή των 15 «παλαιών» χωρών μελών). Κατά το 2010 -2011, η ανοδική πορεία της σύγκλισης των μισθών ανακόπηκε και οπισθοχώρησε. (INE, 2010)

Από την έναρξη της κρίσης, πολλοί κατέκριναν την Ελλάδα, ότι πάσχει από πρόβλημα ανταγωνιστικότητας, κυρίως εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των ονομαστικών μισθών. Η συνήθης σύγκριση όσων υιοθετούν έναν τέτοιο ισχυρισμό, γίνεται μεταξύ των αυξήσεων των μισθών στην Ελλάδα με τις αντίστοιχες στην Γερμανία και χρησιμοποιείται ως βάση για την αποδοχή της άποψης της «εσωτερικής υποτίμησης», δηλαδή της μείωσης των ονομαστικών μισθών ως μέσο για την μείωση των τιμών άρα και για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με το INE (2010), μια τέτοια σύγκριση είναι λίγο άτοπη για τέσσερις βασικούς λόγους:

Πρώτον, η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από πολλούς παράγοντες μεταξύ των οποίων ένας είναι και οι μισθοί. Οι μισθοί επηρεάζουν άμεσα μόνον μια πλευρά της ανταγωνιστικότητας που είναι η ανταγωνιστικότητα κόστους. Η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών ή η διαφοροποίηση τους είναι περισσότερο κρίσιμοι παράγοντες για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Δεύτερον, όταν θέλουμε να εξάγουμε συμπεράσματα σε σχέση με την ανταγωνιστικότητα κόστους, δεν είναι λογικό να συγκρίνουμε μισθούς μεταξύ χωρών, γιατί το ζητούμενο είναι να μελετήσουμε κατά πόσον το ύψος των μισθών οδηγεί σε αυξημένη παραγωγικότητα προϊόντων ή υπηρεσιών. Συνεπώς η κατάλληλη μονάδα σύγκρισης είναι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος.

Τρίτον, δεν συγκρίνουμε ποτέ το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα με το αντίστοιχο στην Γερμανία ή σε κάποια άλλη μεμονωμένη χώρα, αλλά με το σύνολο των χωρών με τις οποίες αναπτύσσεται το εξωτερικό μας εμπόριο (αγαθών και

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

υπηρεσιών) σταθμίζοντας με το βάρος που έχει στις εξαγωγές μας και τις εισαγωγές μας κάθε χώρα.

Τέταρτον, κατά την εξαγωγή συμπερασμάτων, πρέπει να ληφθούν υπόψη στους υπολογισμούς και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες.

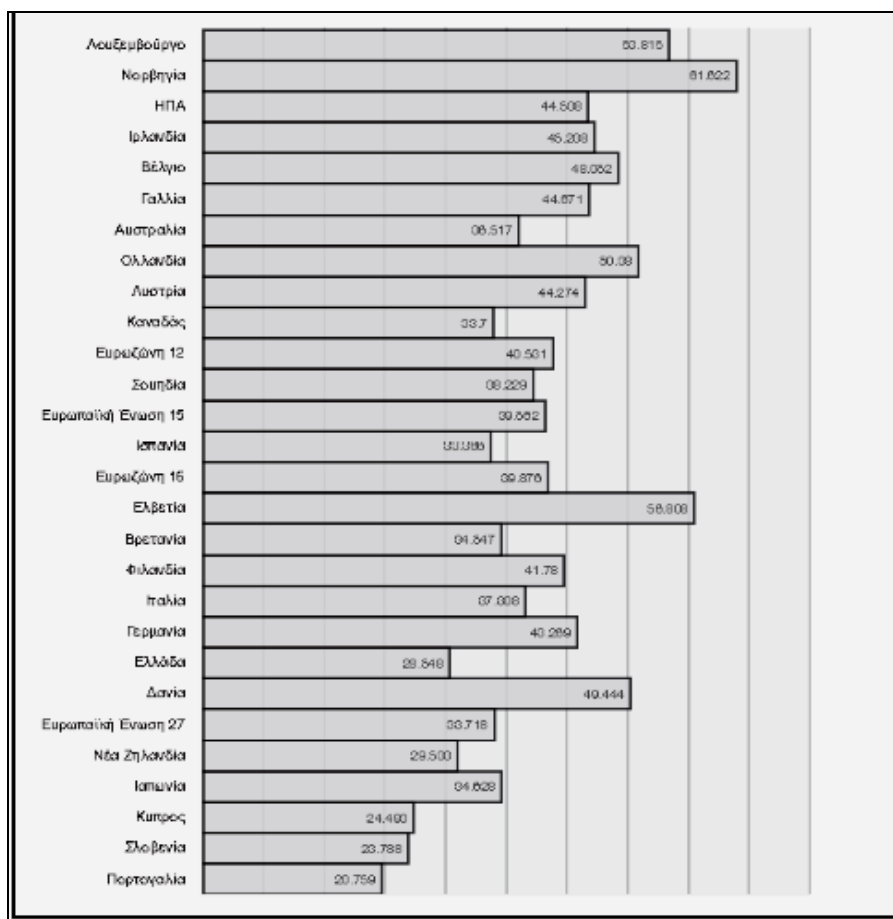
Με βάση αυτές τις προϋποθέσεις, ο ισχυρισμός ότι η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας επιδεινώθηκε εξαιτίας των αυξήσεων των μισθών είναι λανθασμένη. (INE, 2010) Οι απαιτήσεις των μισθωτών στην Ελλάδα αυξήθηκαν με τον ίδιο περίπου ρυθμό με τον μέσο όρο των ανταγωνιστριών χωρών (λαμβανομένων υπόψη και των διαφορετικών αυξήσεων της παραγωγικότητας και το βάρος κάθε χώρας στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας). Για την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της τιμής ευθύνεται κυρίως το ευρώ, του οποίου η ανατίμηση αποτελεί τον μοχλό για την έναρξη της διαδικασίας της εσωτερικής υποτίμησης.

Επιπλέον, συγκρίνοντας τα διεθνή οικονομικά στοιχεία για τους μισθούς, προκύπτει ότι για το 2009, η Ελλάδα διατηρεί μια από τις τελευταίες θέσεις στα θέματα εργασιακών αποδοχών. (Εικόνα 1)

Οι μέσες ετήσιες αποδοχές το 2009 ανέρχονταν στην Ελλάδα σε 28548 ευρώ (Εικόνα 1) έναντι 39562 κατά μέσο όρο στις άλλες προηγμένες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15. Μόνον σε τρεις χώρες, στην Κύπρο, την Σλοβενία και την Πορτογαλία οι αποδοχές ήταν μικρότερες από ό,τι στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, το 1% των μισθωτών του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας είχαν, το 2009, ετήσιες αποδοχές που υπερέβαιναν τα 7220 ευρώ. Οι μέσες ακαθάριστες αποδοχές του 99% των υπολοίπων μισθωτών, που εργάζονται με πλήρες ωράριο, περιορίζονται στα 1790 ευρώ. Επίσης, συνυπολογίζοντας το γεγονός ότι εάν ένας εργαζόμενος αμείβεται με μισθό κάτω των 1000 ευρώ, χαρακτηρίζεται ως χαμηλόμισθος, θα αντιληφθούμε ότι το 24% των εργαζομένων με πλήρες ωράριο στον επιχειρηματικό τομέα της Ελλάδας, είναι χαμηλόμισθοι.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

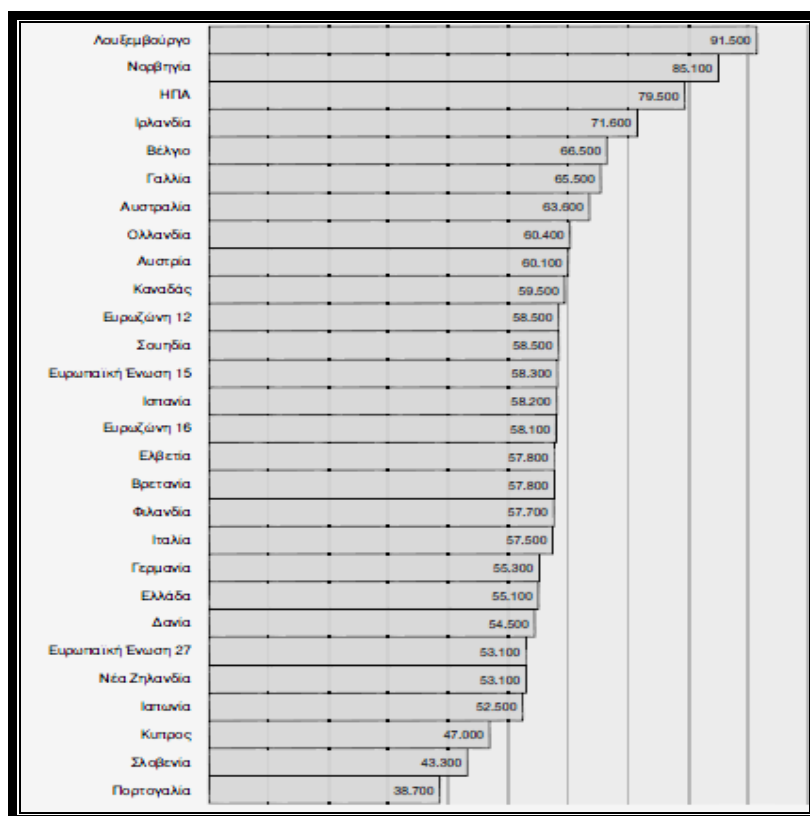

Εικόνα 1: Μέσες ετήσιες αποδοχές ανά εργαζόμενο για το 2010

Πηγή: Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Το ετήσιο κόστος εργασίας, περιλαμβάνει τον ακαθάριστο μισθό και τις εργοδοτικές εισφορές και αποτελεί την βάση του υπολογισμού του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Στον υπολογισμό αυτό υπεισέρχεται και ο υπολογισμός της παραγωγικότητας της εργασίας. Από την σύγκριση της παραγωγικότητας της εργασίας στις προηγμένες χώρες (Εικόνα 2) προκύπτει ότι η Ελλάδα υστερεί έναντι πολλών άλλων χωρών, ως προς την παραγωγικότητα, όμως η διαφορά που παρατηρείται είναι μικρότερη από την αντίστοιχη διαφορά των αμοιβών εργασίας.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

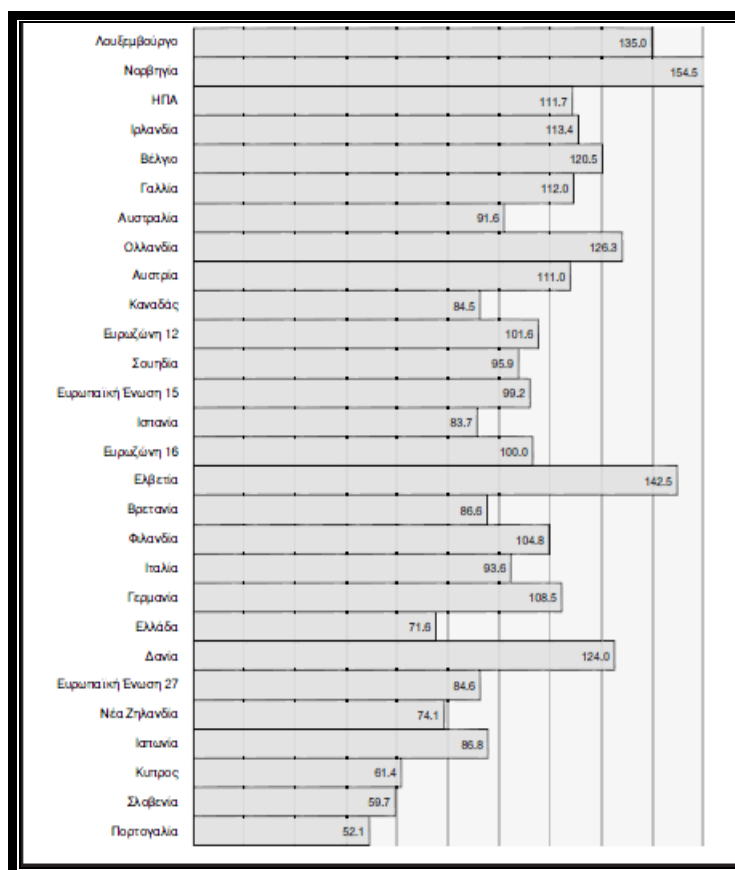
Εικόνα 2 - Παραγωγικότητα εργασίας

Πηγή: Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Μετά την ανάλυση της παραγωγικότητας των διαφόρων χωρών και του επιπέδου των αποδοχών, θα αναλύσουμε το μοναδιαίο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Το μοναδιαίο κόστος στην Ελλάδα είναι σχετικά υψηλό σε σχέση με τις άλλες χώρες, αλλά δεν είναι το υψηλότερο όλων των χωρών. (Εικόνα 3)

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μοναδιαίο κόστος εργασίας στην Πορτογαλία είναι εξαιρετικά χαμηλό, ενώ στην Ισπανία είναι σημαντικά υψηλότερο από όσο στην Ελλάδα.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Εικόνα 3 – Μοναδιαίο κόστος εργασίας 2009 (ζώνη του ευρώ = 100)

Πηγή: Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κεφάλαιο τρίτο

5. Ποσοτική ανάλυση δεδομένων εργασίας με έμφαση στην ανεργία και τα επίπεδα απασχόλησης

Η ανεργία είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν την κοινωνία μας και περισσότερο τους νέους. Δυστυχώς το κράτος μέσω του ΟΑΕΔ δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την ανεργία και να δώσει λύση στα προβλήματα που τη συνοδεύουν. Το χαμηλό επίπεδο διαβίωσης και η εξαθλίωση που το ακολουθεί μπορεί να οδηγήσει στη χρήση ναρκωτικών ουσιών και στην αύξηση της εγκληματικότητας με όλες τις προεκτάσεις που μπορεί να έχει (ναρκωτικά, σωματεμπορία.). Κάθε κράτος θα πρέπει να έχει ως πρώτη προτεραιότητα την αντιμετώπιση της ανεργίας προκειμένου να κρατήσει ένα υψηλό επίπεδο ποιότητας ζωής στους πολίτες του.

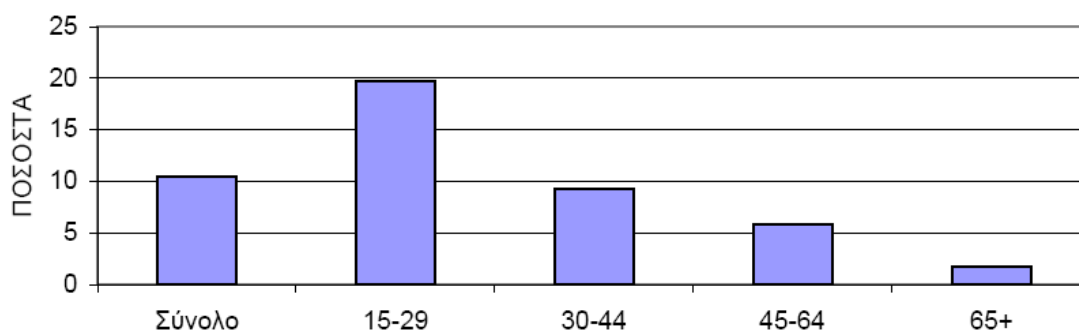
5.1. Ετήσια στατιστικά δεδομένα ετών για την περίοδο 2005-2011

Στατιστικά στοιχεία για το 2005

Κατά το Α' τρίμηνο του 2005 το ποσοστό ανεργίας (δηλαδή η επί τοις % αναλογία των ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, που είναι το άθροισμα απασχολουμένων και ανέργων) ανήλθε σε 10,4%. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2004 ανερχόταν στο 11,3 %.

Πίνακας 7 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2005

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Παρατηρούμε λοιπόν ότι, η ανεργία κατά το α' τρίμηνο του 2005 «χτυπάει» περισσότερο τις νεαρότερες ηλικίες και «πηγαίνει» προς τις μεγαλύτερες. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό (19,7%) ανεργίας αντιστοιχεί σε άτομα ηλικίας 15-29 ετών ενώ ακολουθούν τα άτομα ηλικίας 30-44 ετών, 45-64 ετών και 65 ετών και άνω.

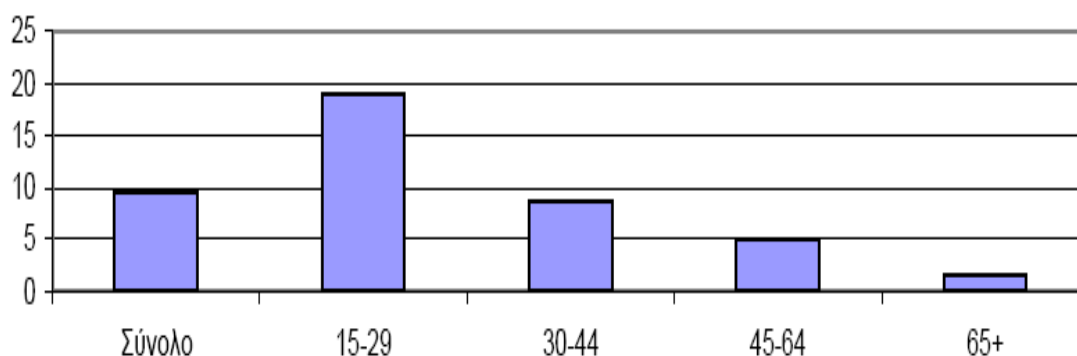
Κατά το Δ' τρίμηνο του 2005 το ποσοστό ανεργίας (δηλαδή η επί τοις % αναλογία των ανέργων στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, που είναι το άθροισμα απασχολουμένων και ανέργων) ανήλθε σε 9,7%. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2004

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

ανερχόταν στο 10,4 %. Κατά μέσο όρο το έτος 2005, το ποσοστό ανεργίας ήταν 9,9% έναντι 10,4% του 2004.

Πίνακας 8 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2005

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στο παραπάνω γράφημα εξακολουθούν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας να παρατηρούνται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, όπου το ποσοστό ανεργίας ανέρχεται στο 19,1% ενώ στη συνολική ανεργία παρατηρούμε μια μικρή πτώση.

Πίνακας 9 – Ποσοστά ανεργίας ανά φύλο

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Ηλικία	Δ' Τρίμηνο					
	2004			2005		
	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο	Άρρενες	Θήλειες	Σύνολο
15-29	14,2	28,0	20,4	13,1	26,6	19,1
30-44	4,8	14,9	9,1	5,3	13,5	8,7
45-64	4,0	7,9	5,4	3,3	8,1	5,1
65+	0,5	3,8	1,3	0,6	3,9	1,5
Σύνολο	6,4	16,1	10,4	6,1	14,9	9,7

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται η ανεργία ανά φύλο κατά τα έτη 2004 και 2005. Το σημαντικότερο στοιχείο που πρέπει να τονίσουμε σε αυτό τον πίνακα είναι ότι οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη ανεργία από τους άνδρες. Ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι, οι γυναίκες κάποια στιγμή στη ζωή τους θέλουν να αποκτήσουν παιδιά με αποτέλεσμα για κάποιο χρονικό διάστημα να φεύγουν από τη δουλειά τους. Έτσι, πολλοί εργοδότες αποφεύγουν να προσλαμβάνουν γυναίκες και τις θέσεις τους τις καλύπτουν άνδρες.

Ο πίνακας που ακολουθεί, περιλαμβάνει την εξέλιξη της απασχόλησης κατά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για όλα τα τρίμηνα των ετών 2004 και 2005.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι κατά το δ' τρίμηνο του 2005 οι περισσότεροι πολίτες (785,2) ασχολούνταν με το χονδρικό και λιανικό εμπόριο στην επισκευή οχημάτων και οικιακών συσκευών, ακολουθούν οι μεταποιητικές βιομηχανίες (555,7), δηλαδή ήταν στον δευτερογενή τομέα. Ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία) με 517,3.

Σαν σύνολο όμως, βλέπουμε ότι ο περισσότερος πληθυσμός (2.877,1) εργάζεται σε υπηρεσίες, παρατηρείται λοιπόν μια συρρίκνωση ατόμων στον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 10 - Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τα έτη 2004 - 2005 ανά τρίμηνο

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Σε χιλιάδες

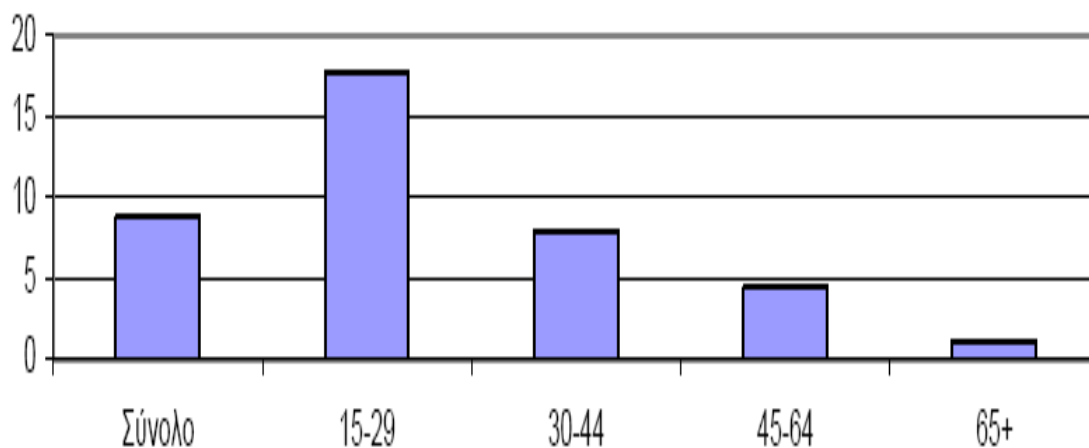
I. Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	2004				2005			
	Α΄ τρίμηνο	Β΄ τρίμηνο	Γ΄ τρίμηνο	Δ΄ τρίμηνο	Α΄ τρίμηνο	Β΄ τρίμηνο	Γ΄ τρίμηνο	Δ΄ τρίμηνο
ΣΥΝΟΛΟ	4.249,1	4.330,5	4.341,6	4.331,4	4.325,0	4.381,9	4.385,6	4.383,4
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία	527,7	533,5	529,7	532,9	532,1	530,4	531,4	517,3
Αλιεία	12,2	12,1	13,5	14,3	14,6	14,2	13,5	14,5
Ορυχεία και λατομεία	13,3	14,7	16,2	15,5	16,8	17,7	20,0	19,6
Μεταποιητικές βιομηχανίες	554,7	569,7	566,3	562,5	571,0	560,3	558,3	555,7
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	42,4	39,1	35,7	37,4	38,2	37,7	37,9	39,7
Κατασκευές	341,0	350,1	354,0	356,2	358,9	367,3	361,0	359,4
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο επισκευή οχημάτων και οικιακών συσκευών	757,1	748,5	761,8	753,1	761,9	782,1	779,2	785,2
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	240,5	279,6	298,0	278,8	269,5	304,1	319,2	298,4
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	266,1	272,4	269,6	269,3	262,0	267,7	273,2	280,3
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	114,0	112,4	112,5	113,6	114,0	113,0	113,7	113,7
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	276,1	283,0	281,0	281,9	285,1	289,2	284,5	286,2
Δημόσια διοίκηση και άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	352,9	356,0	354,4	350,2	345,2	343,6	351,0	350,9
Εκπαίδευση	311,1	318,2	302,6	311,9	313,1	312,4	304,0	315,6
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	219,4	219,0	219,6	223,5	219,7	220,2	217,8	221,3
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	149,4	155,1	160,0	160,1	152,8	153,6	149,7	152,8
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	70,1	65,8	65,4	69,1	68,7	67,6	70,2	72,5
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	1,3	1,4	1,2	1,1	1,4	0,6	0,7	0,3
II. Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας (σε σύμπτυξη)	2004				2005			
	Α΄ τρίμηνο	Β΄ τρίμηνο	Γ΄ τρίμηνο	Δ΄ τρίμηνο	Α΄ τρίμηνο	Β΄ τρίμηνο	Γ΄ τρίμηνο	Δ΄ τρίμηνο
Πρωτογενής τομέας	539,9	545,6	543,2	547,2	546,7	544,6	544,9	531,8
Δευτερογενής τομέας	951,4	973,5	972,3	971,6	984,9	983,0	977,3	974,4
Γριτογενής τομέας	2.757,8	2.811,4	2.826,1	2.812,6	2.793,4	2.854,3	2.863,3	2.877,1
<i>Σύνολο απασχολούμενων</i>	<i>4.249,1</i>	<i>4.330,5</i>	<i>4.341,6</i>	<i>4.331,4</i>	<i>4.325,0</i>	<i>4.381,9</i>	<i>4.385,6</i>	<i>4.383,4</i>

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το

Στατιστικά στοιχεία για το 2006

Πίνακας 11 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2006

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

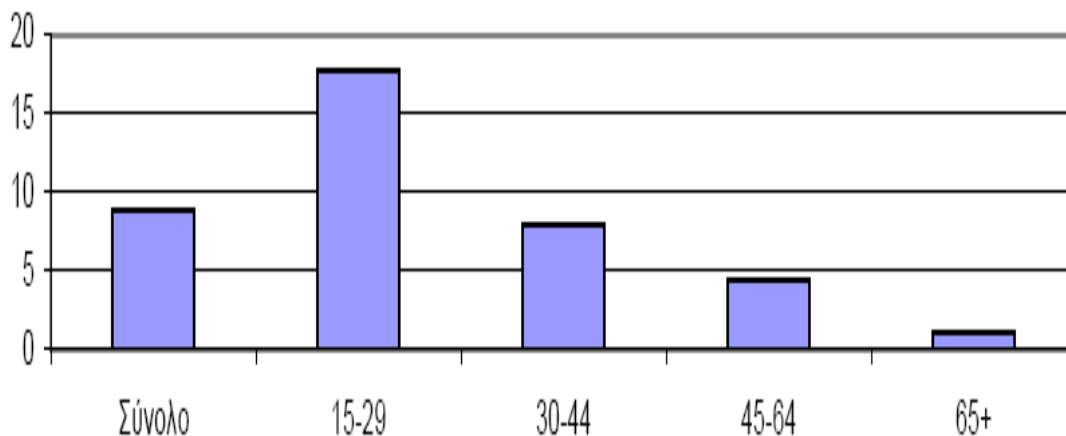
Το υψηλότερο ποσοστό εξακολουθεί να εμφανίζεται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών (18,7%) ενώ παράλληλα μικρές είναι οι διακυμάνσεις των ποσοστών στις υπόλοιπες ηλικίες.

Κατά το Δ' τρίμηνο του 2006 το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 8,8%. Με το Δ' τρίμηνο του 2006 συμπληρώνεται ένας ακόμα χρόνος πτώσης του μέσου ετήσιου ποσοστού ανεργίας. Σημειώνεται ότι από το 1998, χρόνο από τον οποίο η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού άρχισε να διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση, το μέσο ποσοστό ανεργίας είναι για πρώτη φορά κάτω από το 9%.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 12 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2006

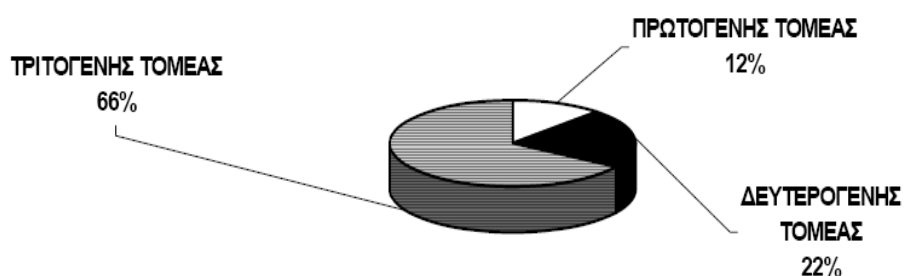
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Η ανεργία συνεχίζει να «χτυπάει» τους νέους, αφού είναι οι πιο ευάλωτη σε αυτή την κοινωνία. Πολλοί νέοι αναζητούν δουλειά αλλά απογοητεύονται με τα δεδομένα της αγοράς και έτσι το ποσοστό της ανεργίας αγγίζει το 18,3%.

Πίνακας 13 - Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων κατά τομέα οικονομίας

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

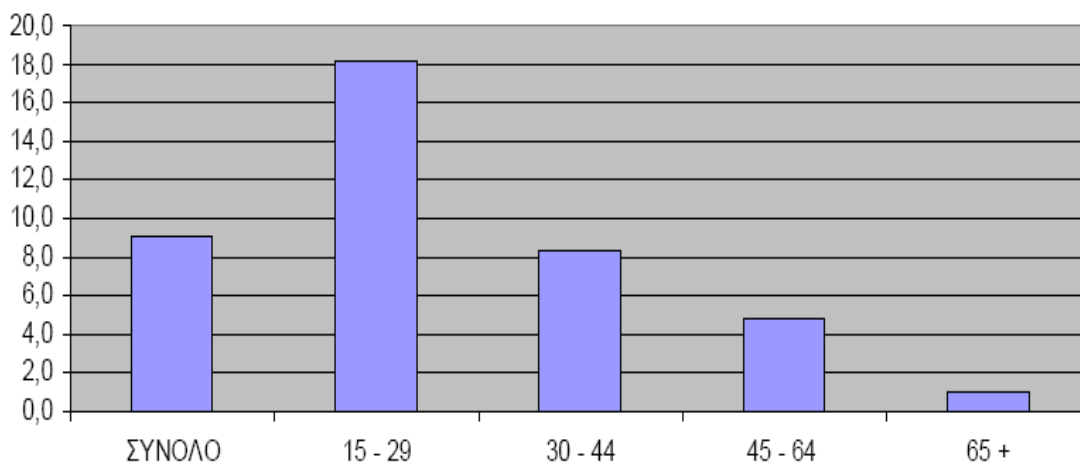
«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Ο πρωτογενής τομέας δραστηριοτήτων είχε ως αντικείμενο την απόκτηση ή απόσπαση αγαθών (πρώτων υλών) άμεσης ή έμμεσης κατανάλωσης, κατ' ευθείαν από την φύση (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, θήρα, εξόρυξη μεταλλευμάτων κλπ). Ο τομέας αυτός απασχόλησης αποτελεί πηγή εισοδήματος για μεγάλο τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού. Έτσι, το ποσοστό του πρωτογενούς τομέα αγγίζει το 12%, ακολουθεί το 22% (δευτερογενής τομέας) και τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό (66%) συγκεντρώνει ο τριτογενής τομέας.

Στατιστικά στοιχεία για το 2007

Πίνακας 14 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2007

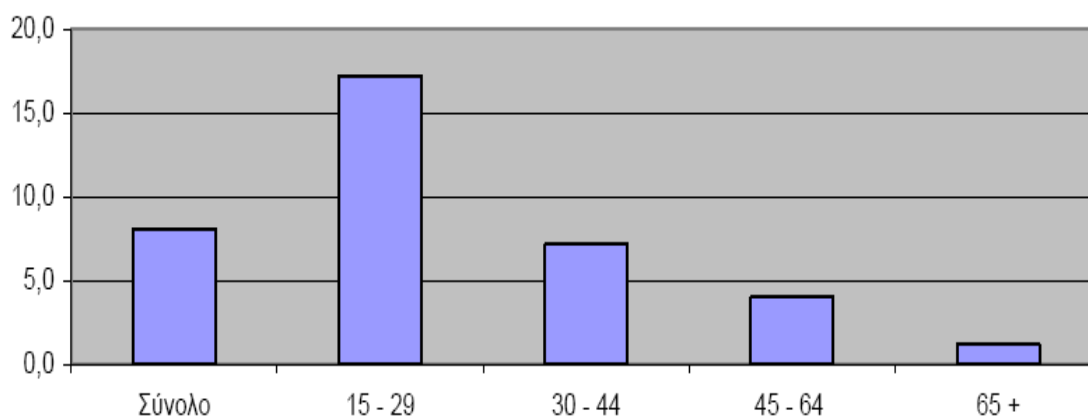
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Παρατηρούμε πτώση (κατά 0,5%) του συνολικού ποσοστού ανεργίας σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2006. Αυτό ίσως να οφείλεται σε κάποια προγράμματα μέσω ΟΑΕΔ ή σεμινάρια που χρηματοδοτεί, βέβαια μην ξεχνάμε ότι τίποτε δεν είναι μόνιμο και δεν ανακουφίζει την απογοήτευση και την θλίψη που νοιώθουν οι νέοι.

Πίνακας 15 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2007

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

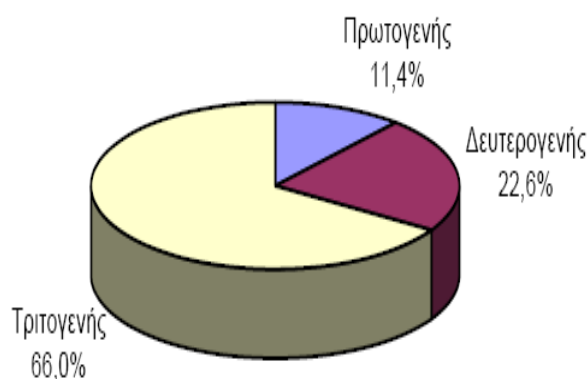

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στο παραπάνω γράφημα φαίνεται η διάρθρωση της ανεργίας ανά ηλικία. Το υψηλότερο ποσοστό (17,2%) εξακολουθεί να συγκεντρώνεται στους νέους (ηλικίας 15-29 ετών), βέβαια διακρίνουμε μείωση σχέση με το α' τρίμηνο του 2007.

Πίνακας 16 - Ποσοστιαία κατανομή των απασχολούμενων κατά τομέα οικονομία

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

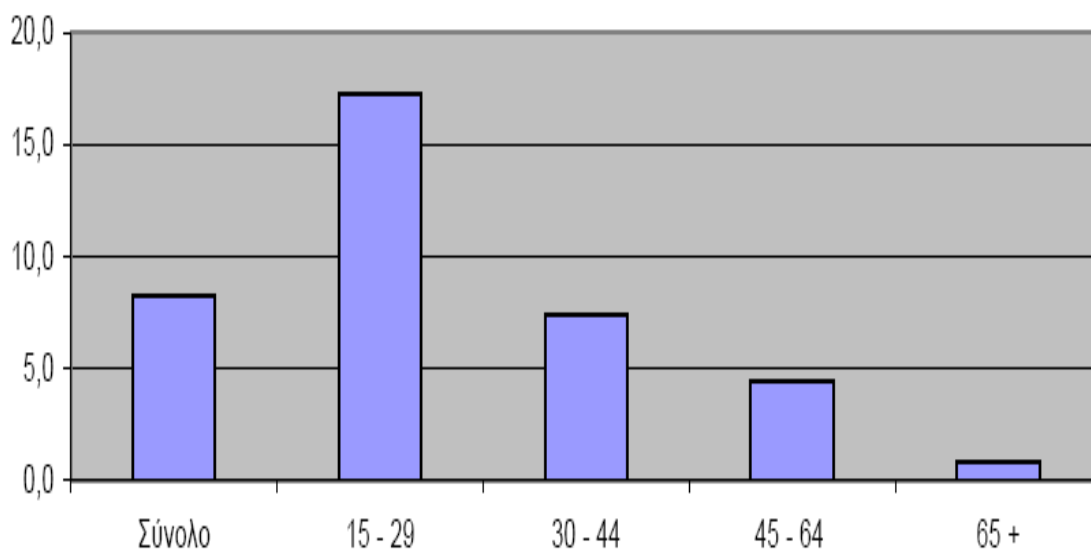

Μια μικρή πτώση διακρίνουμε στον πρωτογενή τομέα σε σχέση με το 2006 ενώ μια μικρή άνοδο έχουμε στον δευτερογενή τομέα. Η δευτερογενής παραγωγή αξιοποιεί την πρωτογενή παραγωγή, με την μεταποίηση των πρώτων υλών (στη μορφή, στη χρησιμότητα, τις ιδιότητες). Ανάλογα με τα μέσα και τον τρόπο που χρησιμοποιείται για την μεταποίηση των αγαθών, έχουμε τους κλάδους της χειροτεχνίας, βιοτεχνίας και της βιομηχανίας. Τέλος, ο τριτογενής τομέας, ο οποίος συνίσταται κυρίως στο εμπόριο και στις υπηρεσίες, είναι δηλαδή, ο τομέας που παρέχει υπηρεσίες και εξασφαλίζει το όλο σύστημα διακίνησης και ανταλλαγών των πρώτων υλών και των αγαθών, παραμένει σταθερός.

Στατιστικά στοιχεία για το 2008

Πίνακας 17 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2008

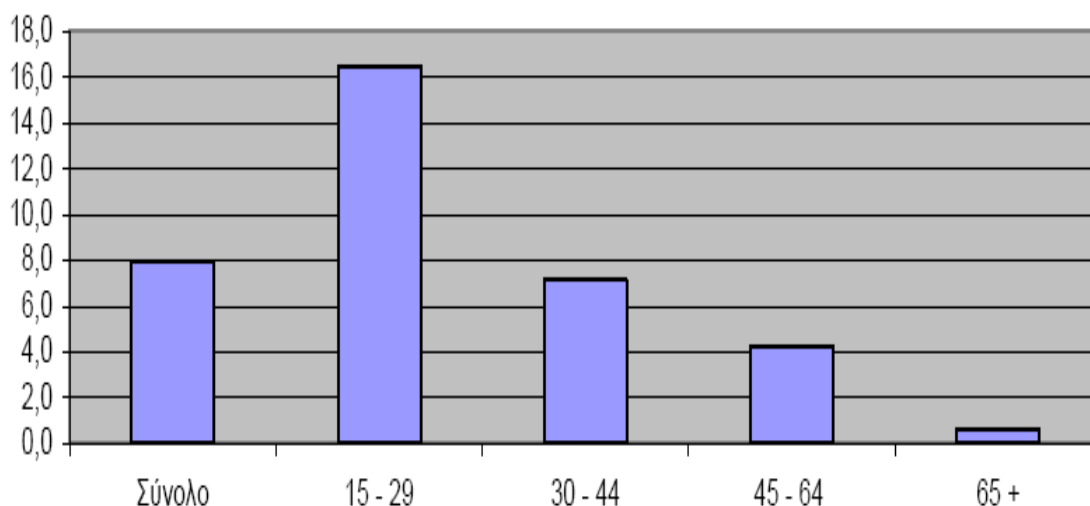
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Σχεδόν ίδιο παραμένει το ποσοστό ανεργίας του α' τριμήνου του 2008 (17,3%), στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, με το δ' τρίμηνο του 2007 (17,2%). Αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπήρξε κάποια κίνηση από την πλευρά του κράτους για καινούριες θέσεις εργασίας, με αποτέλεσμα το ποσοστό να μείνει στάσιμο. Ενδιαφέρον είναι να τονίσουμε ότι και το ποσοστό ανεργίας των άλλων ηλικιών δεν μεταβλήθηκε σημαντικά.

Πίνακας 18 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2008

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Εξακολουθεί το υψηλότερο ποσοστό να παρατηρείται στους νέους, βέβαια με μια μικρή πτώση της τάξεως 0,8%.

Στον επόμενο πίνακα, παρουσιάζεται το επίπεδο της ανεργίας ανάλογα με την εκπαιδευτική κατάρτιση.

Το 2007 το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας το έχουν τα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο. Ίσως θα λέγαμε ότι αυτό είναι αναμενόμενο, διότι οι εργοδότες είναι επιφυλακτικοί και θέλουν να προσλαμβάνουν άτομα που να έχουν τουλάχιστον τις βασικές γνώσεις. Το 2008 όμως το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργία συγκεντρώνεται στα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνολογικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Έτσι, αναιρεί το παραπάνω ισχυρισμό και δημιουργεί έναν καινούριο, οποίος ισχυρίζεται ότι τα άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις (με πτυχίο) έχουν μεγαλύτερο μισθό από τα άτομα με τις βασικές γνώσεις, οπότε οι εργοδότες αποφεύγουν να προσλαμβάνουν άτομα με πτυχίο. Βέβαια, οι γνώμες δίστανται.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 19 - Ποσοστό ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης και το φύλο

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

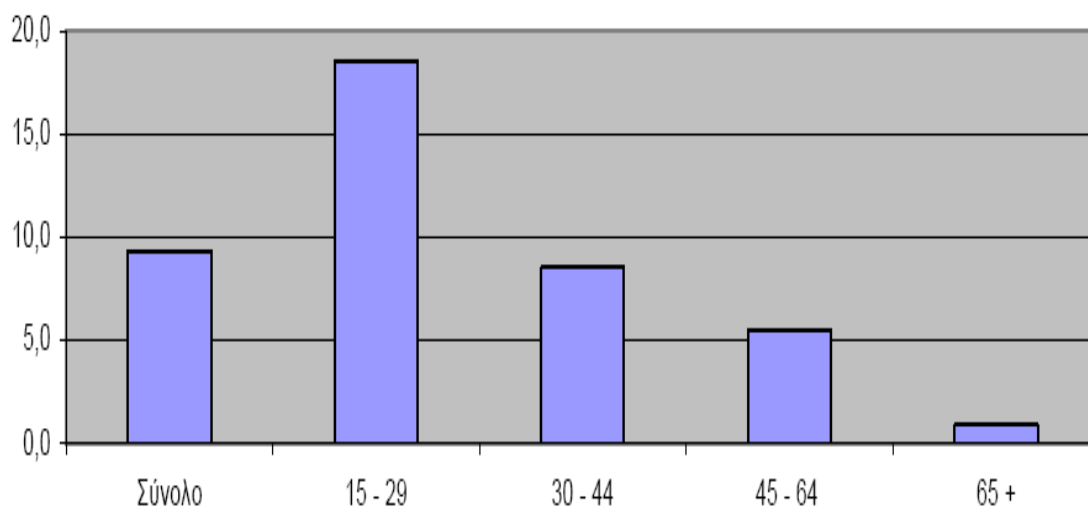
Επίπεδο εκπαίδευσης	Δ' τρίμηνο					
	2007			2008		
	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
Σύνολο	5,2	12,3	8,1	5,3	11,7	7,9
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακό	4,5	7,9	5,9	3,8	6,6	5,0
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	4,2	8,3	6,2	4,0	7,2	5,6
Πτυχίο Ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	6,3	14,6	10,3	6,6	13,8	10,0
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	5,9	13,7	8,9	5,9	13,6	8,9
Απολυτήριο Τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης	4,3	15,5	7,7	5,6	16,9	9,0
Απολυτήριο Δημοτικού	4,6	10,2	6,6	4,4	9,4	6,2
Μερικές τάξεις Δημοτικού	5,6	12,1	8,1	6,4	3,1	5,1
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	10,3	20,3	14,5	7,5	12,7	9,9

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στατιστικά στοιχεία για το 2009

Πίνακας 20 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2009

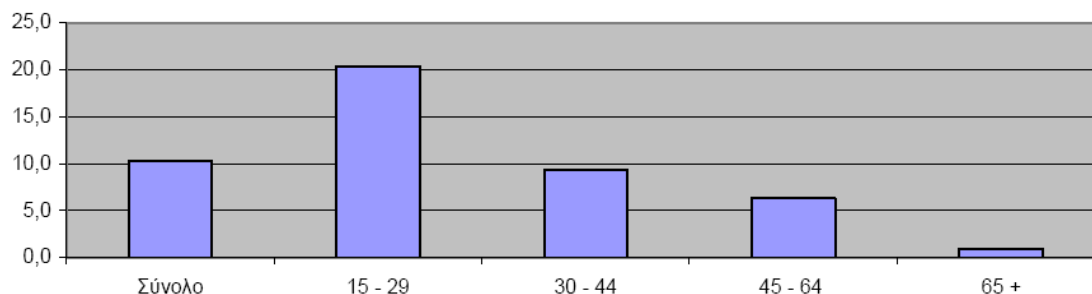
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε (έφθασε στα 18,5%) σημαντικά και πλησιάζει τα επίπεδα του α' τριμήνου του 2006. Η ανεργία εξακολουθεί και μαστίζει τους νέους ενώ οι υπόλοιπες ηλικίες κυμαίνονται πάνω κάτω στα ίδια επίπεδα. Αυτό συμβαίνει διότι τα άτομα ηλικίας από 30-64 ετών έχουν βρει λίγο πολύ θέσεις εργασίας είτε μόνιμες είτε προσωρινές, ενώ λίγα είναι τα άτομα ηλικίας 65 και άνω που εργάζονται αφού σε αυτή την ηλικία βγαίνουν στη σύνταξη.

Πίνακας 21 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2009

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Είναι το μεγαλύτερο ποσοστό (20,4%) ανεργίας από το 2005 έως και το α' τρίμηνο του 2009. Το ποσοστό αυτό παρατηρείται και πάλι στους νέους. Είναι τραγικό για τους νέους να έχουν διάθεση για εργασία και να μην μπορούν να βρουν. Πολλοί νέοι βλέπουν την απελπιστική κατάσταση που κυριαρχεί και αναζητούν δουλειές στο εξωτερικό.

Οι περισσότεροι απασχολούμενοι (834) κατά το δ' τρίμηνο του 2008 είχαν εργασία στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών (δευτερογενής τομέας) ενώ ακολουθεί η μεταποίηση (533). Όμως το δ' τρίμηνο του 2009 βλέπουμε μια πτώση (έγιναν 791,7) στην απασχόληση στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών ενώ δεύτερος έρχεται ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία, αλιεία) με 551,2.

Πίνακας 22 - Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τα έτη 2008 - 2009 ανά τρίμηνο

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

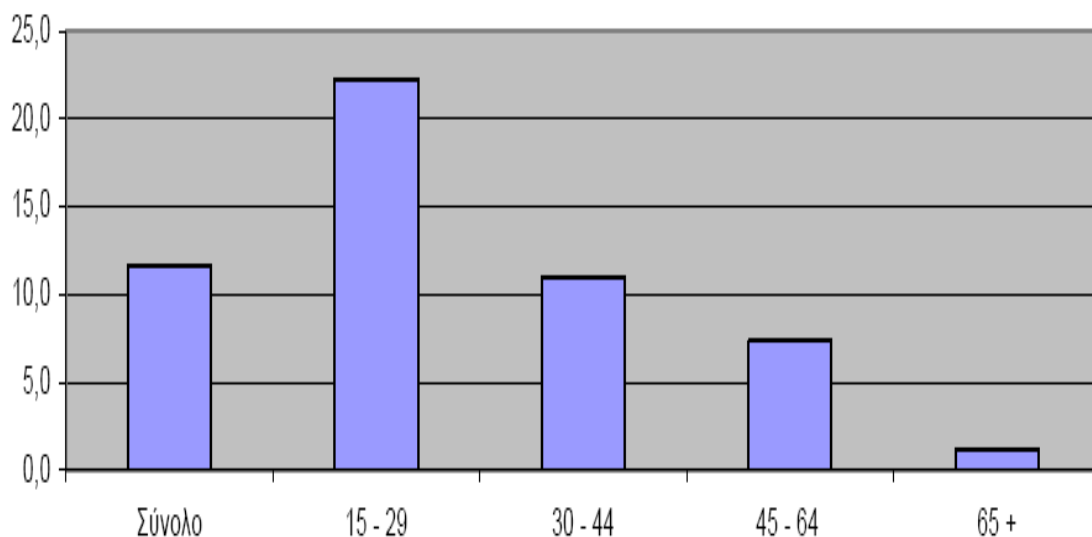
<i>Σε χιλιάδες</i>			
Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ – 08)	Δ' τρίμηνο 2008	Γ' τρίμηνο 2009	Δ' τρίμηνο 2009
Σύνολο	4.553,6	4.540,1	4.476,8
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	516,9	545,4	551,2
Ορυχεία και Λατομεία	15,6	15,9	14,6
Μεταποίηση	533,7	514,2	494,3
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	32,1	25,8	27,1
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	31,4	31,4	31,6
Κατασκευές	386,8	376,9	364,1
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	834,0	806,6	791,7
Μεταφορά και αποθήκευση	214,9	220,2	214,5
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	307,1	345,7	315,8
Ενημέρωση και επικοινωνία	78,0	84,1	87,9
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	113,4	110,6	112,7
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	8,6	8,8	7,0
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	244,5	223,4	226,5
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	72,7	74,9	70,4
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	377,4	376,2	373,5
Εκπαίδευση	322,3	317,8	325,3
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	231,0	230,5	240,5
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	58,1	52,2	48,6
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	92,0	86,7	84,5
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	81,7	91,0	93,2
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	1,6	1,8	1,9

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στατιστικά στοιχεία για το 2010

Πίνακας 23 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2010

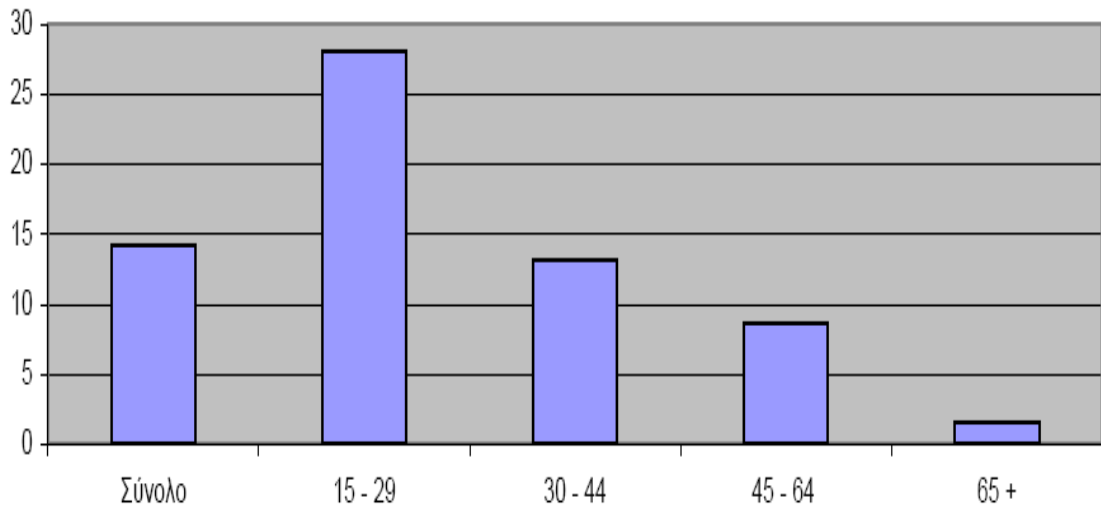
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στο 22,3 έφθασε το ποσοστό ανεργίας για τους νέους. Διακρίνουμε μια απειλητική-αυξανόμενη τάση που δυσκολεύει την κατάσταση. Το ποσοστό ανεργίας για άτομα από 30-44 ετών έχει αυξηθεί αρκετά, δηλαδή στο δ' τρίμηνο του 2009 ήταν κάτω από 10% ενώ τώρα έχει περάσει το 10%. Υπάρχει μια μικρή αύξηση και για τους πολίτες από 45-64 ετών ενώ στο ίδιο ποσοστό παραμένουν τα άτομα ηλικίας 65 και άνω.

Πίνακας 24 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2010

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Κατά το Δ' τρίμηνο του 2010 ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 4.299.045 άτομα και των ανέργων σε 712.065. Το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 28% στους νέους ενώ αυξήθηκε επικίνδυνα και το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 30-44 ετών. Η κατάσταση χαρακτηρίζεται κρίσιμη ενώ πολλά άτομα χάνουν τις δουλειές τους και δεν έχουν χρήματα να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες.

Πίνακας 25 - Ποσοστό ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης και το φύλο

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Επίπεδο εκπαίδευσης	Δ' τρίμηνο					
	2009			2010		
	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολο
Σύνολο	7,7	14,0	10,3	11,5	17,9	14,2
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακό	5,8	9,7	7,6	8,4	8,2	8,3
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	4,9	8,6	6,7	6,7	12,6	9,7
Πτυχίο Ανώτερης Τεχνολογικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	7,6	16,7	12,1	12,0	21,4	16,5
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	8,6	16,7	11,7	12,4	21,0	15,9
Απολυτήριο Τριτάξιας Μέσης Εκπαίδευσης	9,3	16,6	11,6	13,8	21,9	16,4
Απολυτήριο Δημοτικού	7,0	11,8	8,8	11,7	13,5	12,3
Μερικές τάξεις Δημοτικού	9,4	12,4	10,5	14,1	9,5	12,5
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	16,4	10,6	14,4	23,4	22,3	23,0

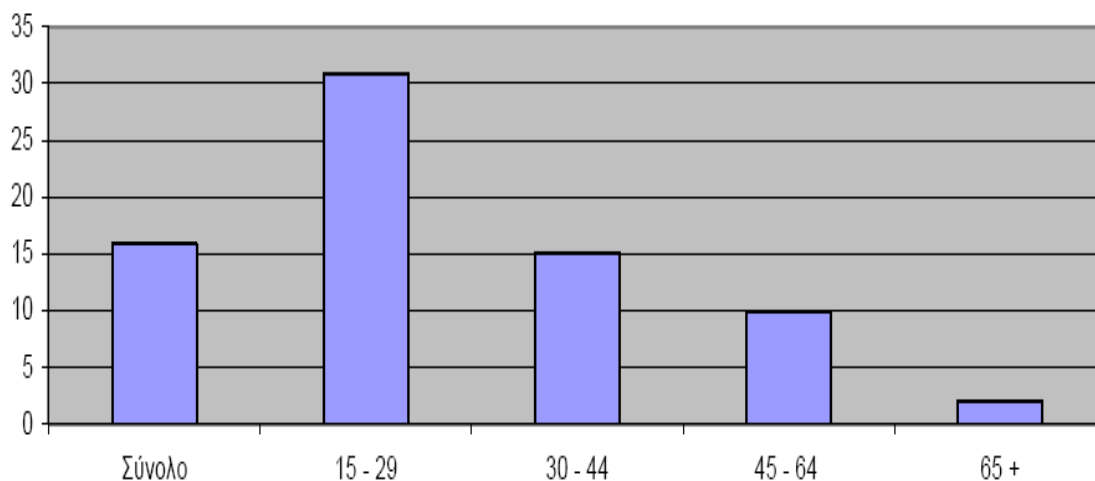
Και στα δυο έτη η ανεργία άγγιξε πρώτα τα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο ενώ ακολουθούν τα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνολογικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Είναι απογοητευτικό οι νέοι να σπουδάζουν τόσα χρόνια και μετά να μην βρίσκουν εργασία.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στατιστικά στοιχεία για το 2011

Πίνακας 26 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το α' τρίμηνο του 2011

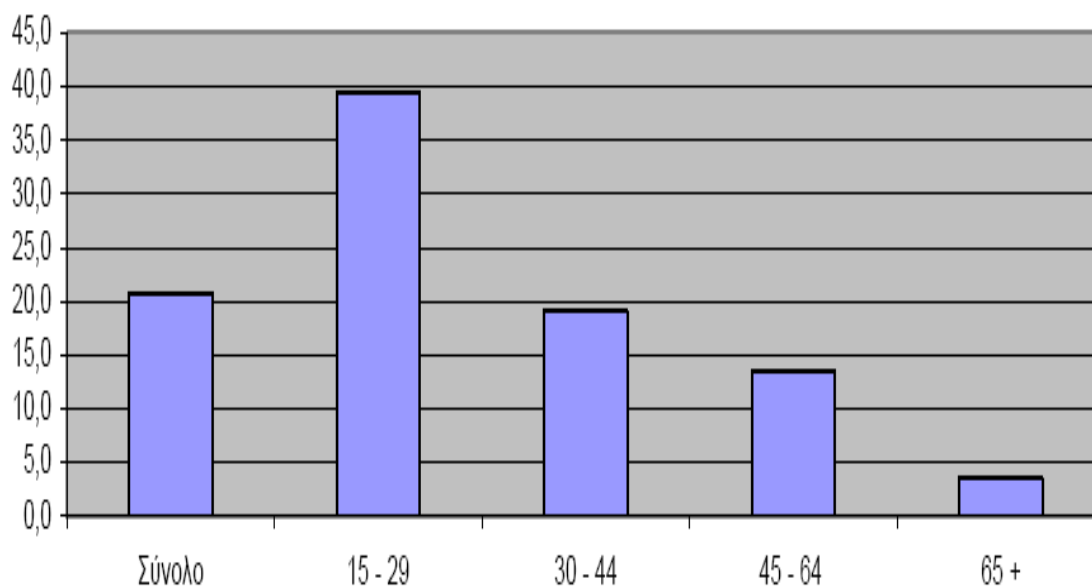
Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Το ποσοστό της ανεργίας για την νεαρή ηλικία ξέφυγε δραματικά, άγγιξε το 30,9% ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 30-44 ετών και των 45-64 ετών που έφθασε το 15% και το 10% αντίστοιχα. Στο ίδιο ποσοστό κυμαίνεται η ανεργία για τους 65 ετών και άνω. Τα παραπάνω ποσοστά τα επαληθεύει και η οικονομική κρίση που επικρατεί με αποτέλεσμα να εκτοξεύει την ανεργία στα ύψη.

Πίνακας 27 - Ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία για το δ' τρίμηνο του 2011

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Και εξακολουθεί να αυξάνεται η ανεργία επικίνδυνα! Το υψηλότερο ποσοστό (39,5%) ανεργίας, το οποίο παρατηρείται στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, από το 2005 έως και το α' τρίμηνο του 2011. Τα ποσοστά ανεργίας για όλες τις ηλικίες αυξήθηκαν ακόμη και για τα άτομα από 65 ετών και άνω, αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κατά την περίοδο αυτή υπήρξαν πολλές απολύσεις με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να βρεθούν χωρίς δουλειά. Ήδη μια πρώτη εκτίμηση που έχουμε για το α' τρίμηνο του 2012 η ανεργία ακούμπησε το 52,7% και είναι σχεδόν σίγουρο ότι τα ποσοστά θα εκτοξευθούν τα επόμενα τρίμηνα....

Πίνακας 28 - Ποσοστό ανεργίας κατά περιφέρεια

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

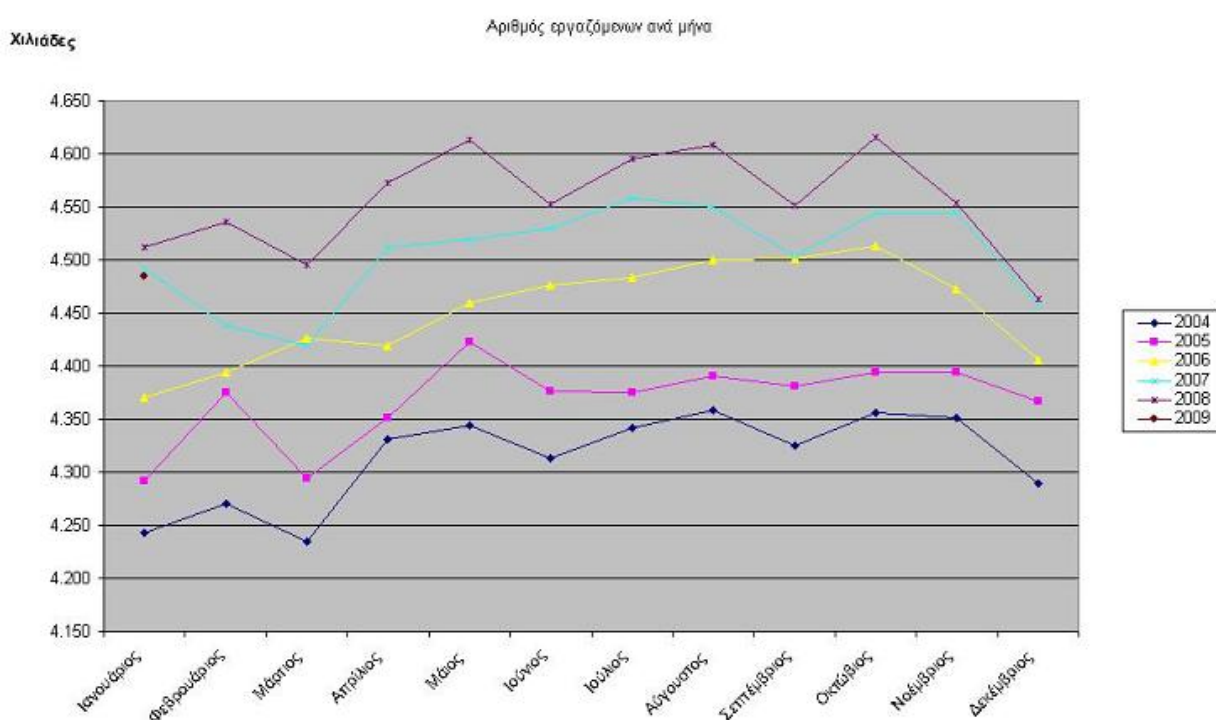
Περιφέρειες	Δ' Τρίμηνο	
	2010	2011
Σύνολο Χώρας	14,2	20,7
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	15,6	21,1
Κεντρική Μακεδονία	15,3	22,8
Δυτική Μακεδονία	17,4	25,0
Ήπειρος	13,8	19,2
Θεσσαλία	13,3	19,4
Ιόνιοι Νήσοι	18,1	13,9
Δυτική Ελλάδα	13,6	19,6
Στερεά Ελλάδα	14,3	23,8
Αττική	14,1	21,7
Πελοπόννησος	10,7	16,8
Βόρειο Αιγαίο	10,5	16,8
Νότιο Αιγαίο	16,2	11,9
Κρήτη	13,0	17,8

Με τον παραπάνω πίνακα επιβεβαιώνεται η αυξητική τάση του ποσοστού της ανεργίας. Σε όλες τις περιφέρειες το ποσοστό ανεργίας έχει ανέβει κατά πολύ. Η κατάσταση χειροτερεύει ενώ πολύς είναι ο κόσμος που δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις του, ούτε να καλύψει τις βασικές του ανάγκες.

5.2. Συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία για την υπό μελέτη περίοδο

Πίνακας 29 – Αριθμός εργαζομένων ανά τμήμα

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

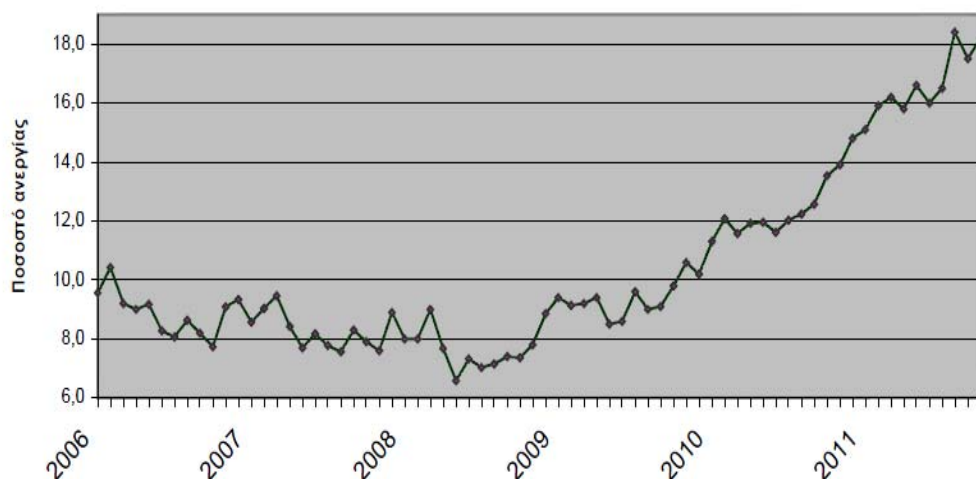
Το παραπάνω γράφημα απεικονίζει τον αριθμό των εργαζομένων (σε χιλιάδες) ανά μήνα από το 2004-2009. Μέχρι το Μάιο του 2005 διακρίνουμε μεγάλα «σκαμπανεβάσματα», όμως από τον Ιούνιο έως το τέλος του χρόνου η κατάσταση σταθεροποιείται. Περνώντας στο 2006, βλέπουμε τους τρεις πρώτους μήνες μια ανοδική τάση, που τον Απρίλιο συνοδεύεται από πτώση, στη συνέχεια όμως και μέχρι τον Οκτώβριο του 2006 έχει αυξητική τάση. Δυστυχώς, τους δυο τελευταίους μήνες έχει μειωθεί κατά πολύ ο αριθμός των εργαζομένων. Η χρονιά του 2007 ξεκίνησε με μια αρκετά μεγάλη πτώση μέχρι τα μέσα Μαρτίου ενώ στη συνέχεια αυξάνεται σιγά

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

σιγά ο αριθμός των εργαζόμενων μέχρι τον Αύγουστο. Μεσολάβησε ένας μήνας (Αύγουστος- Σεπτέμβριος) που μειώθηκε πάλι ο αριθμός ενώ τον επόμενο μήνα αυξάνεται και έπειτα σταθεροποιείται. Όμως, τον τελευταίο μήνα πήρε πάλι τον δρόμο της κατηφόρας. Το 2008 έχουμε τον μέγιστο αριθμό εργαζόμενων ξεκινώντας περίπου λίγο πάνω από τις 4.500 χιλιάδες και καταλήγοντας προς το τέλος του χρόνου λίγο πάνω από τις 4.600 χιλιάδες.

Πίνακας 30 - Ποσοστό ανεργίας ανά μήνα 2006-2011

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

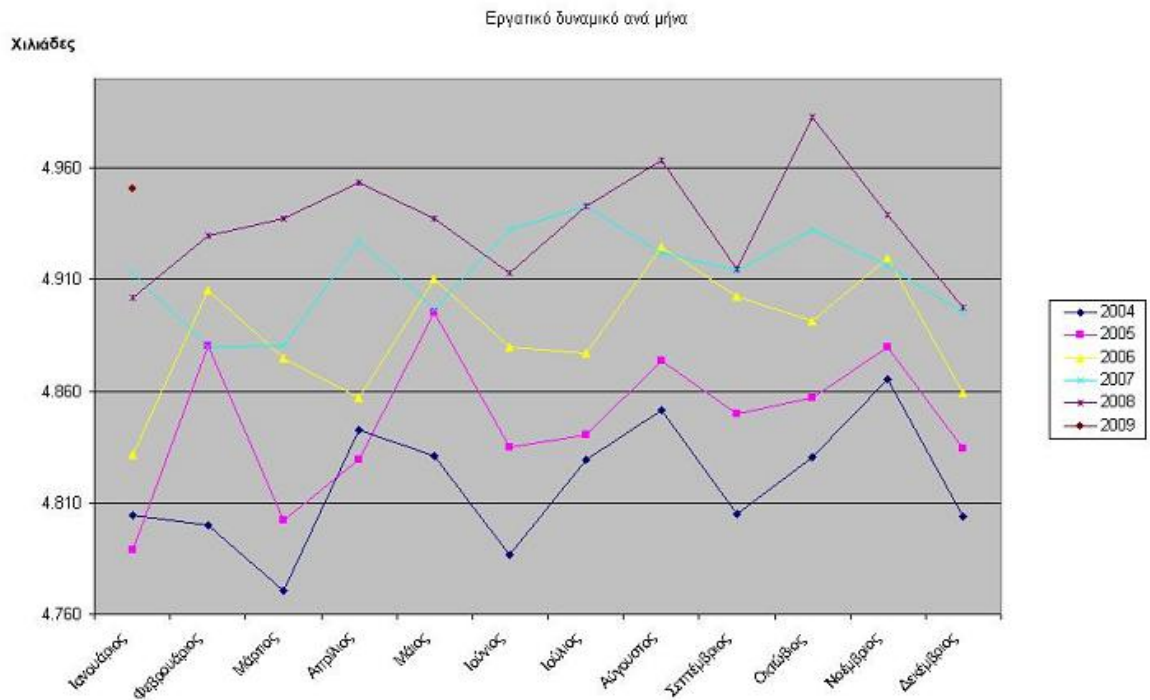

Όπως, βλέπουμε τα ποσοστά την ανεργίας, το διάστημα 2000 – 2009, είχαν συγκρατηθεί σε σχετικά χαμηλά και σταθερά όρια, μεταξύ του 8% και του 10%. Από το 2009 και μετά, παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση της ανεργίας με διπλάσια ποσοστά την τελευταία τριετία.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 31 – Εργατικό δυναμικό ανά μήνα

Πηγή: Γ.Γ. Ε.Σ.Υ.Ε Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Παρατηρούμε, από το συγκεντρωτικό διάγραμμα για τα διάφορα έτη, ότι όσο περνάνε τα χρόνια, ο αριθμός του εργατικού δυναμικού αυξάνεται. Το 2009 έχουμε τους περισσότερους απασχολούμενους και ανέργους στην Ελλάδα. Το υψηλότερο τοπικό μέγιστο βρίσκεται τον Οκτώβρη – Νοέμβρη 2009.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 32 – Αριθμός εργαζομένων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (σε χιλιάδες και %), 2011 (4ο τρίμηνο)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Πρωτογενής τομέας	496,7	12,6%
Δευτερογενής τομέας	679,3	17,3%
Τριτογενής τομέας	2.756,8	70,1%
Σύνολο	3932,8	100%

Σε αυτόν τον πίνακα, επιβεβαιώνεται η βιβλιογραφία. Όπως βλέπουμε στον πρωτογενή τομέα απασχολείται μόνο το 12,6 % και στον δευτερογενή τομέα το 17,3%. Η μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων εργάζονται στον τριτογενή τομέα, αφού άλλωστε η χώρα μας είναι μια μεγάλη βιομηχανία υπηρεσιών.

Πίνακας 33 – Αριθμός εργαζομένων κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σε χιλιάδες), 2011 (4ο τρίμηνο)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	496,7
Μεταλλεία, Λατομεία	12,2
Μεταποίηση	388,1
Ηλεκτρική ενέργεια, Αέριο, Νερό	52
Κατασκευές	227
Εμπόριο	723,4
Ξενοδοχεία, εστιατόρια	286,8
Μεταφορές και Επικοινωνίες	261,1
Οικονομικοί οργανισμοί	116,8
Κτηματομεσιτικά	7,1
Δημόσια Διοίκηση	341,8
Εκπαίδευση	303
Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια	243,3
Άλλες υπηρεσίες	482,5

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Σύνολο	3.932,8
--------	---------

Το δ' τρίμηνο του 2011 οι περισσότεροι εργαζόμενοι απασχολούνταν στο εμπόριο (δευτερογενής τομέας) (723,4 χιλιάδες) ενώ ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία, αλιεία), βέβαια σημαντικός (482,5) είναι και ο αριθμός των εργαζόμενων που ασχολούνται με άλλες υπηρεσίες. Όσο περνάει ο καιρός και η οικονομική κρίση γίνεται όλο και πιο αισθητή, οι άνθρωποι θα στρέφονται προς τον πρωτογενή τομέα, ο οποίος θα είναι πιο αποδοτικός. Αν βέβαια αθροίσουμε το πλήθος των εργαζομένων στις υπηρεσίες, τότε αυτό θα ξεπερνά κατά πολύ τους απασχολούμενους σε κάθε άλλο κλάδο.

**Πίνακας 34 – Εκπαιδευτικό επίπεδο του ελληνικού εργατικού δυναμικού
(σε χιλιάδες και %), 2011 (4ο τρίμηνο)**

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

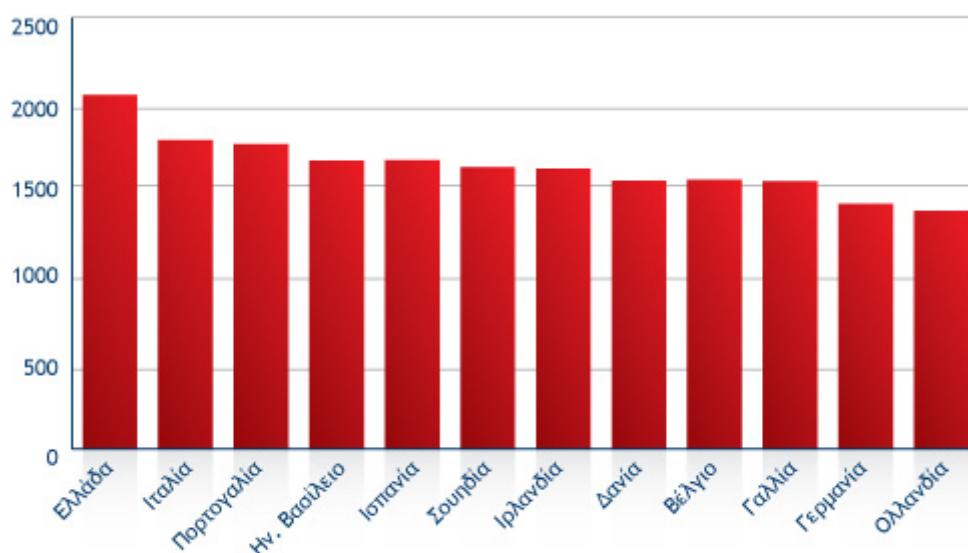
Διδακτορικό ή/και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	145,1	2,92%
Πτυχίο ΑΕΙ	862,3	18,09%
Πτυχίο ΤΕΙ	905,7	17,4%
Απολυτήριο Λυκείου	1.677,2	33,82%
Βασική εκπαίδευση	548,8	11,07%
Χαμηλότερη εκπαίδευση	819,6	16,53%
Σύνολο	4.958,7	100%

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Το ελληνικό εργατικό δυναμικό έχει ποικίλα εκπαιδευτικά επίπεδα. Ας περάσουμε να δούμε πως αποτελείται. Το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού εργατικού δυναμικού για το δ' τρίμηνο του 2012 έχει τελειώσει το λύκειο (33,82%) ενώ στη συνέχεια ακολουθούν τα άτομα που έχουν σπουδάσει σε κάποιο ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Κατά 1,5% λιγότερα είναι τα άτομα που έχουν τελειώσει κάποιο τεχνολογικό ίδρυμα ενώ μόλις το 2,92% δηλώνει ότι έχει τελειώσει κάποιο μεταπτυχιακό τίτλο ή διδακτορικό.

Πίνακας 35 – Παραγωγικότητα της Εργασίας - Ώρες εργασίας κατά μέσο όρο ανά άτομο 2011

Πηγή: ΟΟΣΑ, βάσεις δεδομένων παραγωγικότητας, 2011

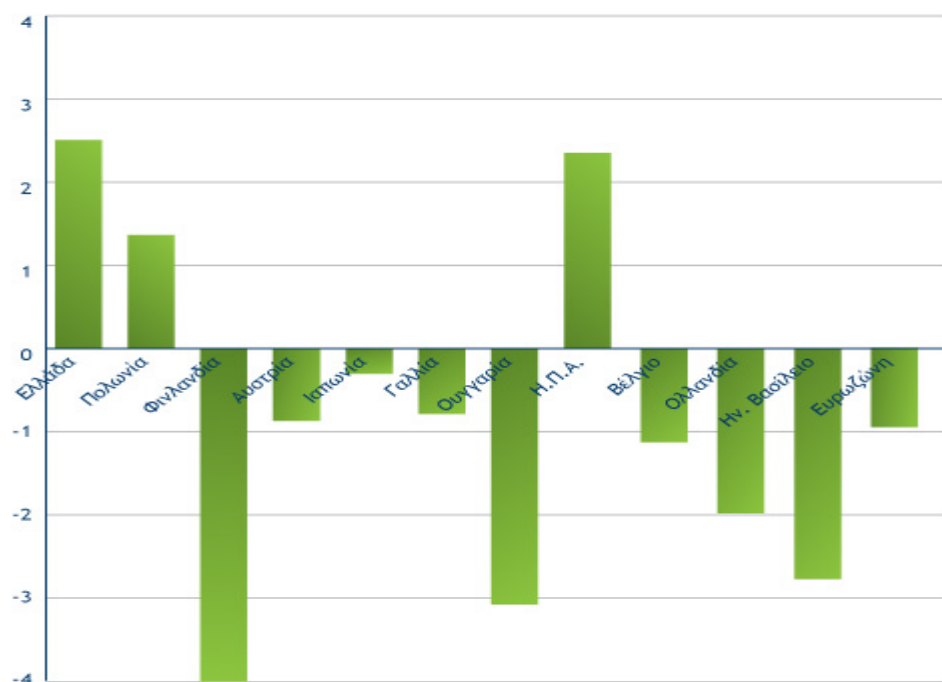

Όπως διαπιστώνουμε και από το παραπάνω γράφημα η Ελλάδα έχει τους πιο παραγωγικούς εργαζόμενους (περίπου 2100 ώρες εργασίας), ακολουθεί η Ιταλία και η Πορτογαλία. Βέβαια,

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

**Πίνακας 36 – Παραγωγικότητα της εργασίας, ετήσιος ρυθμός αύξησης
2011**

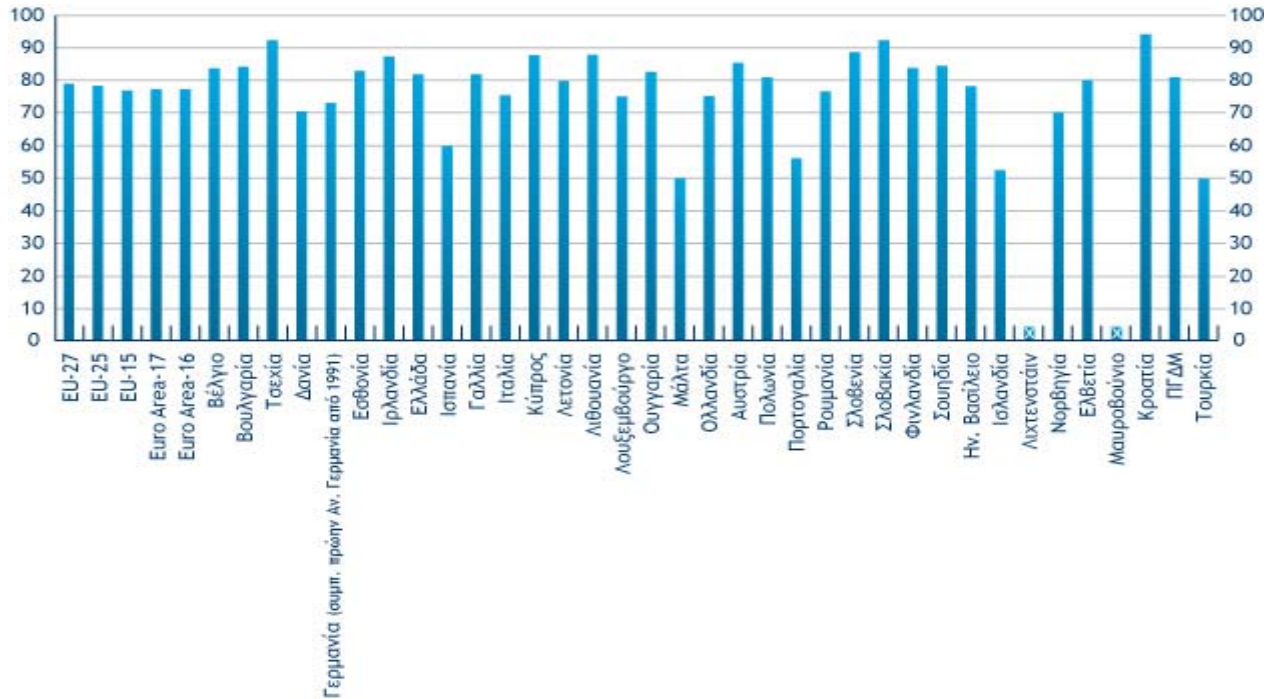
Πηγή: ΟΟΣΑ, βάσεις δεδομένων παραγωγικότητας, 2011

Το γράφημα μας δείχνει πως μεταβλήθηκε ο ρυθμός παραγωγικότητας για τις διάφορες χώρες. Η Ελλάδα και η Αμερική είχαν την μεγαλύτερη αύξηση στην παραγωγικότητα εργασίας. Η Φινλανδία και η Πολωνία είχαν την μεγαλύτερη μείωση στην παραγωγικότητας εργασίας.

Πίνακας 37 – Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 που έχουν ολοκληρώσει τουλάχιστον τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Πηγή: EUROSTAT, βάσεις δεδομένων, 2011

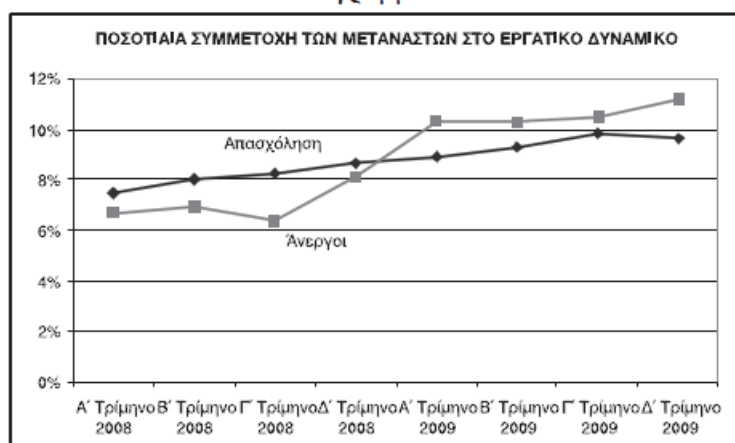

Το γράφημα δείχνει το ποσοστό των νέων που έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Όπως βλέπουμε τα μεγαλύτερα ποσοστά έχουν η Τσεχία, η Κροατία και η Σλοβακία. (ποσοστά πάνω του 90%) Στην Ελλάδα έχουμε πολύ υψηλό ποσοστό που αγγίζει το 83%. Η Τουρκία, η Μάλτα και η Ισλανδία έχουν από τα χαμηλότερα ποσοστά, που δεν φτάνουν ούτε το 50% του εργατικού δυναμικού τους.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 38 – Ποσοστιαία συμμετοχή των μεταναστών στο εργατικό δυναμικό

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2008-2009

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΕΔ 2008, 2009.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των μεταβολών στο 2009, είναι όχι μόνο η διατήρηση του μεριδίου των μεταναστών αλλά και η αύξηση της απασχόλησης αυτών σε αντίθεση με την συνολικότερη φθίνουσα πορεία της απασχόλησης. Εν τούτοις κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2009 η δυναμική αύξηση της απασχόλησης των μεταναστών φαίνεται να υποχωρεί. Όσον αφορά την σημαντική ποσοστιαία αύξηση των ανέργων μεταναστών μέσα στο 2009, αυτή είναι επακόλουθο αφ' ενός της οικονομικής κρίσης και στην αυξημένη αβεβαιότητα που δημιουργείται στα νοικοκυριά ως προς το εισόδημα και αφ' ετέρου στην ενηλικίωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού των μεταναστών το οποίο επιθυμεί να ενταχτεί στην αγορά εργασίας.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 38 – Τριμηνιαίες μεταβολές της πλήρους και της μερικής απασχόλησης το 2009 ανά φύλο

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2008-2009

Πίνακας 13: Τριμηνιαίες μεταβολές της πλήρους και της μερικής απασχόλησης το 2009 ανά φύλο

	Α' τρίμηνο 2008/2009	Β' τρίμηνο 2008/2009	Γ' τρίμηνο 2008/2009	Δ' τρίμηνο 2008/2009
Και τα δύο φύλα	-25,8	-50,6	-49,6	-76,8
α) Πλήρης	-40,3	-73,0	-64,0	-93,0
β) Μερική	14,5	22,4	14,4	16,2
Άνδρες	-47,4	-58,5	-54,9	-69,3
α) Πλήρης	-50,9	-68,4	-64,6	-79,3
β) Μερική	3,4	10,0	9,7	10,0
Γυναίκες	21,6	7,8	5,3	-7,5
α) Πλήρης	10,5	-4,6	0,6	-13,8
β) Μερική	11,1	12,4	4,7	6,2

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΕΔ 2008, 2009.

Παρατηρώντας τις τριμηνιαίες μεταβολές ανά φύλο, φαίνεται ότι η απασχόληση κατά τα έτη 2008 – 2009 μειώθηκε αισθητά και ιδιαίτερος ανησυχητικά είναι τα νούμερα για το τέταρτο τρίμηνο. Συνολικά και για τα δυο φύλα, μειώθηκε η απασχόληση κατά 76,8%. Την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασε η πλήρης απασχόληση που άγγιξε μείωση της τάξεως του 93%.

Όσον αφορά τον διαχωρισμό ανά φύλο, η γυναικεία απασχόληση παρουσίασε μικρότερη μείωση της τάξεως του 7,5%, ενώ η αντρική απασχόληση είχε πολύ μεγάλη μείωση ίση με το 70%.

Το γεγονός ότι η γυναικεία απασχόληση υπέστη χαμηλή μείωση, μάλλον οφείλεται στο γεγονός ότι οι γυναίκες δεν έχουν ενταχθεί ακόμα πλήρως στην αγορά εργασίας και έτσι είναι μικρότερη η ανεργία που έχουν να αντιμετωπίσουν.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 40 – Τριμηνιαίες μεταβολές της πλήρους και της μερικής απασχόλησης το 2009 ανά θέση στην επιχείρηση

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2008-2009

Πίνακας 14: Τριμηνιαίες μεταβολές της απασχόλησης το 2009 ανά θέση στην επιχείρηση

Θέση στην επιχείρηση	Α' τρίμηνο 2008/2009	Β' τρίμηνο 2008/2009	Γ' τρίμηνο 2008/2009	Δ' τρίμηνο 2008/2009
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	-25,8	-50,6	-49,7	-76,8
Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	12,5	3,7	-18,2	-23,5
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	7,1	3,6	9,9	9,6
Μισθωτός (με μισθό ή ημερομίσθιο)	-33,4	-52,7	-40,6	-60,0
Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	-11,9	-5,2	-0,7	-2,8

Πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΕΔ 2008, 2009.

Οι τριμηνιαίες μεταβολές της απασχόλησης για το 2009 ανά θέση εργασίας είναι χειρότερες όσο περνάνε τα τρίμηνα. Συγκεκριμένα από το πρώτο μέχρι το τέταρτο τρίμηνο, την μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζουν οι μισθωτοί υπάλληλοι. Ξεκινάει η μείωση από το 33% και φτάνει το 60%.

Τα συμβοηθούντα μέλη παρουσιάζουν την μικρότερη μείωση, γιατί είναι συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας, που βοηθούν στην παραγωγική διαδικασία και συνήθως δεν αμείβονται καθόλου ή λαμβάνουν πολύ χαμηλούς μισθούς. Για αυτό το λόγο και η μείωση τους στο τέλος του 2009 είναι σχεδόν μηδενική.

Πίνακας 41 – Οικονομικά στοιχεία για την περίοδο 2006-2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

	Οκτώβριος					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Απασχολούμενοι	4.512.818	4.544.534	4.615.808	4.505.100	4.369.543	4.065.775
Άνεργοι	378.574	387.743	367.204	491.139	684.047	903.525
Οικονομικά μη ενεργοί	4.282.842	4.282.192	4.260.063	4.282.772	4.263.751	4.382.356
Ποσοστό ανεργίας	7,7	7,9	7,4	9,8	13,5	18,2

Ο αριθμός των εργαζομένων κατά τα έτη 2006-2008 ακολουθούσε ανοδική πορεία με πτωτική πορεία. Για τα επόμενα έτη, έχουμε μείωση των απασχολούμενων με αύξοντα ρυθμό και τελικά το 2011 κλείνουμε με απασχολούμενους πολύ λιγότερους από ότι το 2006.

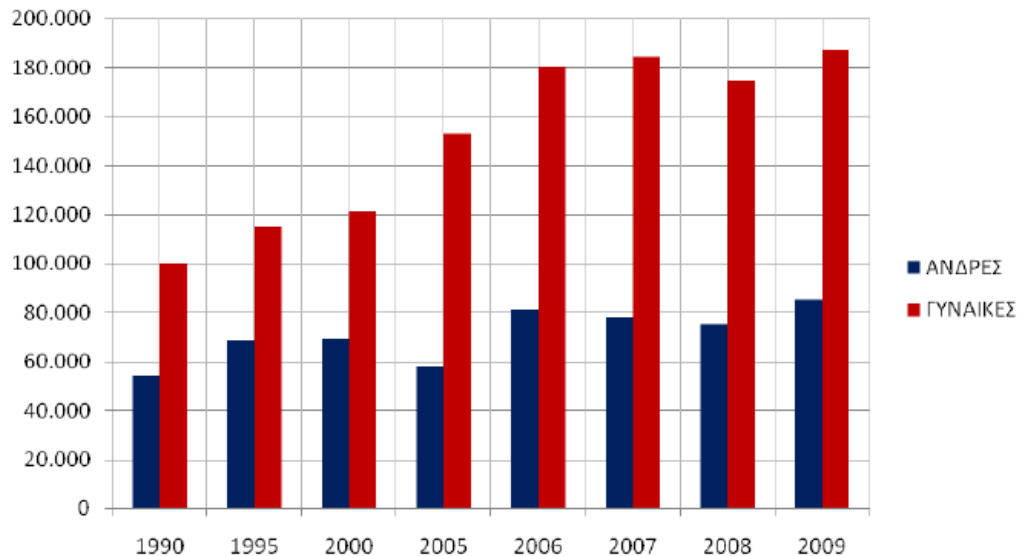
Οι άνεργοι τα τρία πρώτα χρόνια αυξάνονται με φθίνοντα ρυθμό και συγκεκριμένα το 2008, έχουμε πολύ χαμηλό αριθμό ανέργων. Μέχρι το 2011, ο αριθμός των ανέργων τριπλασιάζεται σε σχέση με το 2006 και δίνει προαίσθημα ότι οι άνεργοι του 2012 θα είναι ακόμα περισσότεροι.

Όσον αφορά τα ποσοστά ανεργίας, τα πρώτα τέσσερα έτη, η ανεργία κινείται σε χαμηλά επίπεδα, κάτω του 10%, αλλά την περίοδο 2010-2011 διπλασιάζεται και ανεβαίνει σε πολύ υψηλά επίπεδα. Στα τέλη του 2011, αγγίζει σχεδόν το 20%.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Πίνακας 41 – Σύνολο απασχολούμενου πληθυσμού ανά φύλο και έτος για την μερική απασχόληση

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Στην μερική απασχόληση τα στατιστικά δεδομένα αλλάζουν, με τις γυναίκες σε αυτόν τον τομέα να έχουν την πρωτοκαθεδρία. Η χρονική περίοδος μεταξύ 1990-2005 παρουσιάζει μια απίστευτη δυναμική της γυναικείας συμμετοχής στην μερική απασχόληση, ενώ από το 2006 και μετά οι διακυμάνσεις της είναι μικρότερης κλίμακας. Αντίθετα οι άνδρες παρουσιάζουν μια σχετικά ομαλότερη πορεία. Οι διαφορές μεταξύ τους παραμένουν σχεδόν σταθερές, με μικρές σχετικά διακυμάνσεις. Οι μικρότερες παρατηρούνται την δεκαετία 1990-2000, ενώ έκτοτε οι διαφορές μεταξύ τους είναι τεράστιες.

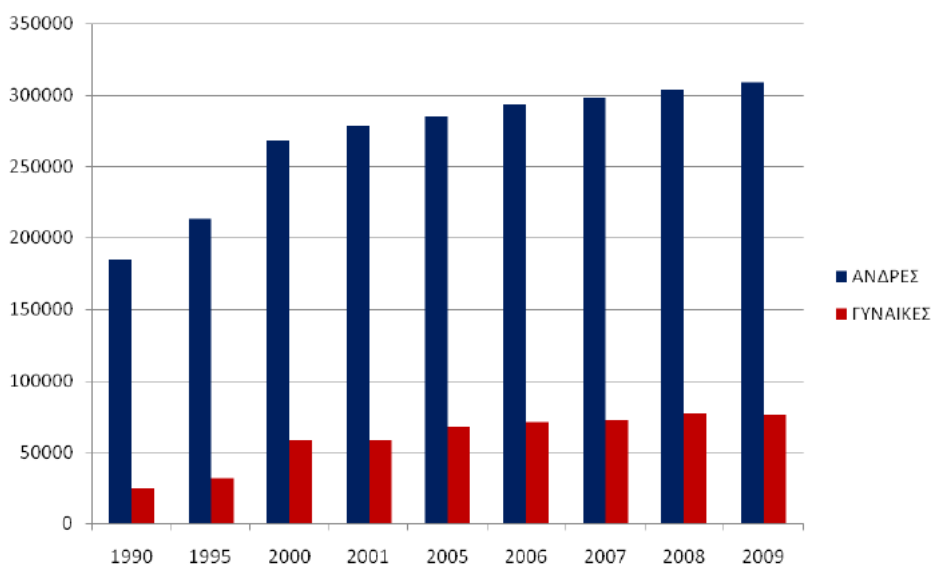
Όλα αυτά τα στοιχεία επιβεβαιώνουν το γεγονός, ότι κατ' αρχήν, οι μεν άνδρες απορρίπτουν τη μερική απασχόληση, λόγω κυρίως της ανεπάρκειας εισοδήματος, και την επιλέγουν συνήθως σαν δεύτερη εργασία σε περίπτωση που οι ανάγκες το απαιτούν, ή σαν έσχατη λύση προκειμένου να μη μείνουν άνεργοι. Όσον

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

αφορά τις γυναίκες, η μερική απασχόληση αποτελεί συχνά την ιδανική επιλογή, λόγω αυξημένων οικογενειακών υποχρεώσεων (οικοκυρικά, μητρότητα), ή ακόμα και λόγω του ότι το εισόδημα τους είναι δευτερεύον, καθώς ενισχύονται οικονομικά από τους γονείς τους ή το σύζυγο τους.

Πίνακας 42 – Σύνολο εργοδοτών ανά φύλο και έτος

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Από άποψη εργοδοσίας, δεν χωράει καμία αμφιβολία, ότι οι διαφορές είναι κάτι παραπάνω από εμφανείς. Τα μεγαλύτερα ποσοστά κατέχονται από τον ανδρικό πληθυσμό, στοιχείο που επιβεβαιώνει αυτά που προαναφέραμε για τις κύριες πηγές εισοδήματος. Όσον αφορά τα ποσοστά της γυναικείας εργοδοσίας, παρουσιάζουν γενικά ανοδική πορεία με μικρές διακυμάνσεις.

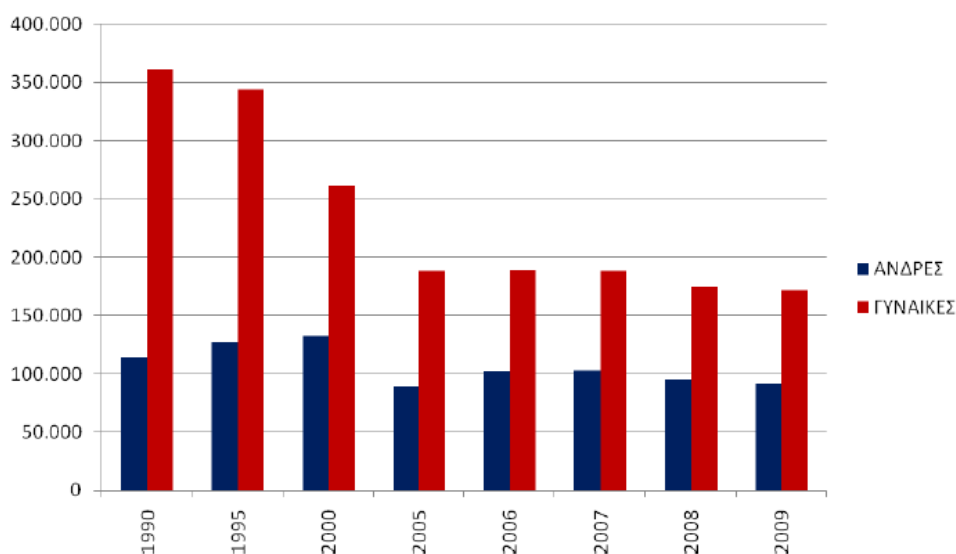
Και εδώ παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση, κυρίως την δεκαετία 1990- 2000, γεγονός που επιβεβαιώνει την αυξημένη ροή κεφαλαίων στην αγορά. Το αμέσως επόμενο διάστημα παρουσιάζεται μια σχετική σταθερότητα, με μικρές τάσεις ανόδου. Μειώσεις δεν παρουσιάζονται καθ' όλη τη διάρκεια των ετών, ενώ ενδιαφέρον

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

παρουσιάζει η διακύμανση της περιόδου 1995-2000, λόγω της προετοιμασίας της χώρας για την είσοδο της στην Ο.Ν.Ε.

Πίνακας 43 – Σύνολο βοηθητικών μελών ανά φύλο και έτος

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Τελευταίο στατιστικό στοιχείο με το οποίο ολοκληρώνουμε την ανάλυση των κατηγοριών που αποτελούν το εργατικό δυναμικό της χώρας, αποτελεί το βοηθητικό προσωπικό. Πρόκειται για έναν τομέα στον οποίο οι γυναίκες κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά σε σχέση με τους άνδρες. Και εδώ παρατηρούμε πολύ μεγάλα ποσοστά την περίοδο 1990-2000 με ισχυρές όμως διακυμάνσεις κυρίως την περίοδο 1995-2000, οι οποίες οφείλονται στις εκάστοτε εργασιακές συνθήκες και ανάγκες για επικουρικό προσωπικό. Από το 2005 και μετά τα ποσοστά είναι αρκετά μειωμένα, παραμένουν όμως κατά κάποιο τρόπο σταθερά. Για τους ίδιους λόγους, όπως και στην προσωρινή απασχόληση, τα ποσοστά των ανδρών παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα.

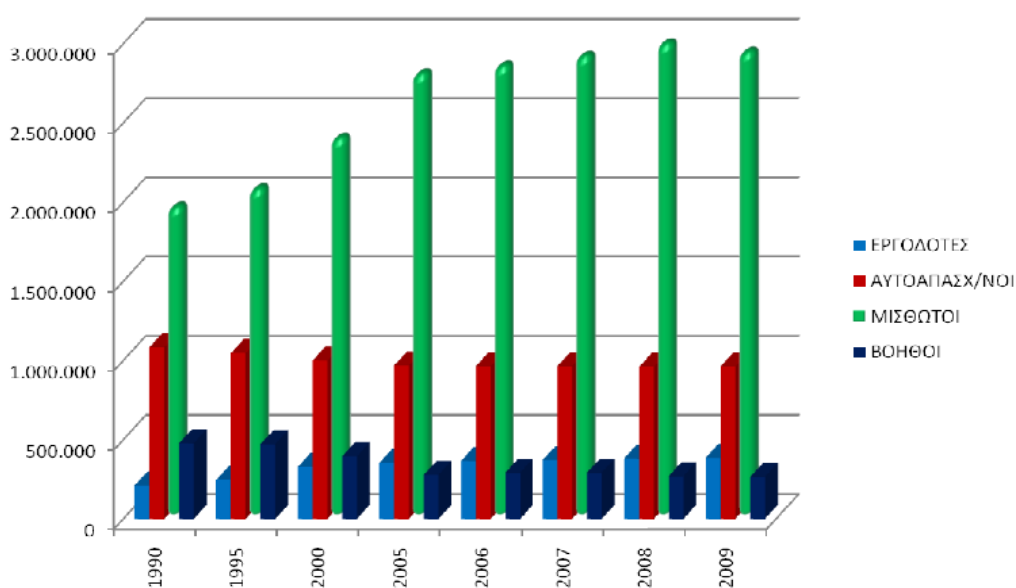
«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Κλείνοντας αυτή την ενότητα στατιστικής ανάλυσης, συνοψίζουμε όλα τα παραπάνω στατιστικά δεδομένα σε ένα διάγραμμα, προσπαθώντας να δώσουμε μια γενική εικόνα για τα χαρακτηριστικά στοιχεία που συνθέτουν το σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας μας. Παρατηρούμε λοιπόν μια σταθερά αυξητική πορεία των μισθωτών, οι οποίοι αποτελούν και το μεγαλύτερο ποσοστό του εργατικού δυναμικού της χώρας. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό, είναι κυρίως η αποφυγή του ρίσκου, που αντιμετωπίζει ο ελεύθερος επαγγελματίας. Τα ποσοστά περιλαμβάνουν την μόνιμη και την προσωρινή εργασία.

Στους αυτοαπασχολούμενους θα μπορούσαμε να πούμε ότι παρατηρούμε μια σταθερότητα. Μια μικρή μείωση, ίσως οφείλεται κυρίως στην δύσκολη οικονομική συγκυρία. Αντίθετα οι εργοδότες δεν φαίνεται να επηρεάζονται από τις συνθήκες, και παρουσιάζουν μια σχετικά σταθερή ανοδική πορεία. Τέλος το βοηθητικό προσωπικό παρουσιάζει μια μείωση την τελευταία δεκαετία, διότι οι μισθωτές υπηρεσίες καλύπτουν σε μεγάλο ποσοστό τις επικουρικές.

Πίνακας 44 – Σύνολο απασχολούμενων ανά κατηγορία και έτος

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Κεφάλαιο τέταρτο

6. Οι σύγχρονες τάσεις της απασχόλησης στην Ελλάδα

Σήμερα στην Ελλάδα εργάζονται πάνω από 4 εκατομμύρια άνθρωποι, σε καθεστώς πλήρους και μερικής απασχόλησης. Η απασχόληση στην Ελλάδα, μετρούμενη σε αριθμό εργαζομένων, εμφανίζει μίαν ανοδική τάση με αξιοσημείωτη σταθερότητα. Κατά μέσο όρο η συνολική απασχόληση αυξάνεται κάθε χρόνο κατά 45.300 άτομα, δηλαδή η ελληνική οικονομία «δημιουργεί» 45.300 καθαρές πρόσθετες θέσεις εργασίας. (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, 2010)

Οι γυναίκες, κατά μέσο όρο κερδίζουν το 58% περίπου των νέων θέσεων, με αποτέλεσμα η απασχόληση των γυναικών να αυξάνεται σ' όλη την περίοδο 1983-2009, ταχύτερα της αντίστοιχης των ανδρών.

Τα αντίστοιχα μεγέθη για την απασχόληση στον μη αγροτικό τομέα είναι αισθητά μεγαλύτερα. Ο μη αγροτικός τομέας δημιουργεί κατά μέσο όρο 64.000 θέσεις εργασίας τον χρόνο στην περίοδο από το 1983 ως το 2009. Την ίδια όμως περίοδο, η απασχόληση στην αγροτική παραγωγή συρρικνώνεται κατά 22.000 περίπου εργαζόμενους κάθε χρόνο. (<http://www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=539769>)

Η μείωση της αγροτικής απασχόλησης, ωστόσο, δεν φαίνεται να επιδρά πάνω στο μέγεθος της ανεργίας. Είναι αποτέλεσμα της σταδιακής γήρανσης των εργαζομένων σ' αυτήν και της σταθερής απομάκρυνσης λόγω ηλικίας ή θανάτου. Με άλλα λόγια, ο «εκσυγχρονισμός» της αγροτικής παραγωγής και απασχόλησης, ο οποίος οδηγεί στη συρρίκνωση της αγροτικής απασχόλησης, φαίνεται ότι έχει ανατεθεί στις «φυσικές» δυνάμεις της δημογραφικής κίνησης.

Η πτωτική τάση της αγροτικής απασχόλησης αναχαιτίζεται σημαντικά μετά το 2004 και, μάλιστα, η απασχόληση στην αγροτική παραγωγή αυξάνεται κατά το τελευταίο έτος (2009), έστω και οριακά. Είναι δείγμα μιας πρώτης αντίδρασης στην

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

εκδηλωνόμενη κρίση, η επιστροφή στη γη, μια διαδικασία γνωστή από τις αντιδράσεις των ανθρώπων στην κρίση του 1929. (<http://www.avgi.gr/ArticleActionsshow.action?articleID=539769>)

Ο άλλος κλάδος που παρουσιάζει απώλειες στην απασχόληση είναι η μεταποίηση. Από το 1998 ως το 2009, η μεταποίηση χάνει περίπου 70.000 θέσεις εργασίας, εκ των οποίων οι 50.000 χάνονται στην περίοδο 2006-2009 (23.000 θέσεις εργασίας χάνονται για τη μεταποίηση μόνο στη διάρκεια ενός έτους, 2008-2009).

Το εμπόριο αποτελεί τον κλάδο με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην αύξηση της απασχόλησης στην περίοδο 1993-2009. Περισσότερες από μία στις πέντε νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται στον κλάδο (περίπου 21% των καθαρών πρόσθετων θέσεων εργασίας). Ωστόσο, σημάδια κάμψης της ικανότητας του εμπορίου να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας έγιναν αντιληπτά δύο χρόνια πριν εκδηλωθεί η χρηματοπιστωτική κρίση, το φθινόπωρο του 2008. (Ετήσιες Εκθέσεις του Ελληνικού Εμπορίου της ΕΣΕΕ, 2006; Ετήσιες Εκθέσεις του Ελληνικού Εμπορίου της ΕΣΕΕ, 2007) Μεταξύ του β' τριμήνου 2008 και του β' τριμήνου 2009, η απασχόληση στο εμπόριο μειώνεται, για πρώτη φορά, οριακά κατά 4.500 άτομα.

Οι κατασκευές επίσης αποτέλεσαν σημαντικό κλάδο αύξησης της απασχόλησης στην περίοδο 1993-2009. Σχεδόν το 12% της καθαρής αύξησης της απασχόλησης προήλθε στον κλάδο των κατασκευών, δημιουργώντας περίπου 140.000 θέσεις εργασίας. Η επίδραση των «μεγάλων έργων» της Ολυμπιάδας και τα φθηνά στεγαστικά επιτόκια, που οδήγησαν σε πολλές περιοχές στην εμφάνιση φούσκας στις τιμές των ακινήτων (η οποία μόλις αρχίζει να εκδηλώνεται), είναι φανερή τόσο για την περίοδο 1998-2003, όσο και στην περίοδο 2003-2008. Όμως, με την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο κλάδος των κατασκευών μειώνει την απασχόληση κατά 33.000 περίπου άτομα.

Το ίδιο πρότυπο ακολουθεί και ο κλάδος των τουριστικών επιχειρήσεων (ξενοδοχεία – εστιατόρια, κ.λπ.). Περίπου δέκα στις εκατό νέες θέσεις δημιουργούνται σ' αυτόν τον κλάδο, με τις απώλειες μεταξύ 2008-2009 να φθάνουν τις 10.600 θέσεις εργασίας. (<http://www.avgi.gr/ArticleActionsshow.action?articleID=539769>)

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Όπως είναι αναμενόμενο, οι αυξήσεις στην απασχόληση στη δημόσια διοίκηση υπήρξε βασικό μέλημα των κυβερνήσεων από το 1993. Συνολικά οι καθαρές προσλήψεις καταγράφονται στις 115.000 στην περίοδο 1993-2008, εκ των οποίων οι 57.500 στην περίοδο μετά το 2003. Ωστόσο, αν λάβουμε ως σημείο αναφοράς το β' τρίμηνο του 2004, διαπιστώνεται ότι η μεγαλύτερη αύξηση στην απασχόληση στον στενό δημόσιο τομέα σημειώνεται στην περίοδο 1999-2004, την περίοδο δηλαδή κυβέρνησης Σημίτη (περίπου 65.000 νέες θέσεις). Την ίδια περίοδο αυξάνεται εντυπωσιακά ο αριθμός των εργαζομένων μερικής απασχόλησης και προσωρινών συμβάσεων εργασίας στο Δημόσιο και στα Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. (<http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action?articleID=539769>)

Ευκαιρίες απασχόλησης δημιουργεί στην Ελλάδα η ενέργεια. Στον τομέα της ενέργειας και ειδικότερα της ηλεκτροπαραγωγής τίθενται οι πιο σοβαρές αναπτυξιακές προκλήσεις αλλά και οι μεγαλύτερες ευκαιρίες στον τομέα της απασχόλησης στην Ελλάδα, σύμφωνα με μελέτη που παρουσίασε ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), (2012), η οποία εκπονήθηκε σε συνεργασία με το ΕΜΠ και το IOBE και περιλαμβάνει προτάσεις για την ανασυγκρότηση εννέα κλάδων της οικονομίας (τρόφιμα, παραγωγή ενέργειας, διαχείριση- εξοικονόμηση ενέργειας, περιβαλλοντική βιομηχανία, κλωστοϋφαντουργία- ένδυση, κατασκευές, πληροφορική, υγεία και συσκευασία) που θεωρείται ότι μπορούν να παίξουν κρίσιμο ρόλο στην επαναφορά της οικονομίας σε αναπτυξιακή τροχιά. (<http://www.energy-press.gr/news/meleth-SEB>)

Μάλιστα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, στη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας, στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής αναμένεται να καταγραφούν ριζικές μεταβολές, ως αποτέλεσμα των προκλήσεων που συνδέονται με τη διαδικασία απελευθέρωσης της ενεργειακής αγοράς και με τη στρατηγική επιλογή της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Βιώσιμη Ανάπτυξη (στόχοι 2020) (<http://www.energy-press.gr/news/meleth-SEB>) Προϋπόθεση για την ενίσχυση της τεράστιας δυναμικής που καταγράφει ο ενεργειακός τομέας, είναι η δημιουργία εγχώριας κατασκευαστικής βιομηχανίας σε πολλούς τομείς που συνδέονται με την υλοποίηση των ενεργειακών επενδύσεων, στην κορυφή των οποίων βρίσκονται οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Παράλληλα, η στροφή προς τις υψηλές τεχνολογίες, κυρίως στο πλαίσιο της Ψηφιακής Στρατηγικής (2006-2013) έχει οδηγήσει στην βελτίωση των περισσότερων δεικτών Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την Ελλάδα και μπορεί να μειώσει τα επίπεδα ανεργίας. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=39&la=2>) Υπάρχουν ακόμη σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στον κλάδο, καθώς τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας υιοθετούν ολοένα τη χρήση των ΤΠΕ.

Η ελληνική αγορά των ΤΠΕ προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών, ενώ το 85% περίπου του κλάδου αφορά στις τηλεπικοινωνίες. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης της ευρυζωνικής διείσδυσης, γεγονός που οφείλεται στην αδεσμοποίητη πρόσβαση στον τοπικό βρόχο (local-loop unbundling) και την εισαγωγή πακέτων ολοκληρωμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στην εγχώρια αγορά. Το 2008, το σύνολο των ευρυζωνικών γραμμών στην Ελλάδα ανήλθε στα 1,2 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 63,8% σε ετήσια βάση, ενώ η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες 10 χώρες με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ευρυζωνικών συνδέσεων για τα έτη 2006 και 2007. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=39&la=2>)

Η ελληνική λιανική αγορά ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την επέκταση πολλών αλυσίδων λιανικής στην Ελλάδα, όπως οι Saturn, Electro World, FNAC, και Media Markt. Στο χώρο της τηλεφωνίας, η Ελλάδα διαθέτει από τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη, με 17,2 εκατομμύρια συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας, που αντιστοιχούν σε ποσοστό διείσδυσης που υπερβαίνει το 150%. Οι ελληνικές εξαγωγές ΤΠΕ επικεντρώνονται κυρίως σε Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο, τονίζοντας τις προοπτικές προστιθέμενης αξίας του τομέα. Επίσης, η Μονάδα Πληροφοριών του Economist δηλώνει ότι υπάρχει θετική εξέλιξη στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού της Ελλάδας στη βιομηχανία πληροφορικής.

Ο ελληνικός τομέας ΤΠΕ προφέρει μοναδικές ευκαιρίες για επένδυση σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας με παγκόσμια εμβέλεια. Διεθνείς εταιρείες, των οποίων οι επιχειρηματικές λειτουργίες απαιτούν παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, ανακαλύπτουν ελκυστικό ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα. Η ίδρυση εργαστηρίων

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

ανάπτυξης λογισμικού ή κέντρων δημιουργίας ολοκληρωμένων μικροκυκλωμάτων (microchip & MEMS), είναι μόνο μερικά παραδείγματα ευκαιριών υψηλής απόδοσης που υπάρχουν στην Ελλάδα. Για εταιρείες που βασίζονται στα πλεονεκτήματα που παρέχει η τεχνογνωσία για να επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ίδρυση ενός εργαστηρίου Έρευνας και Ανάπτυξης μπορεί να είναι μια υψηλής απόδοσης επένδυση.

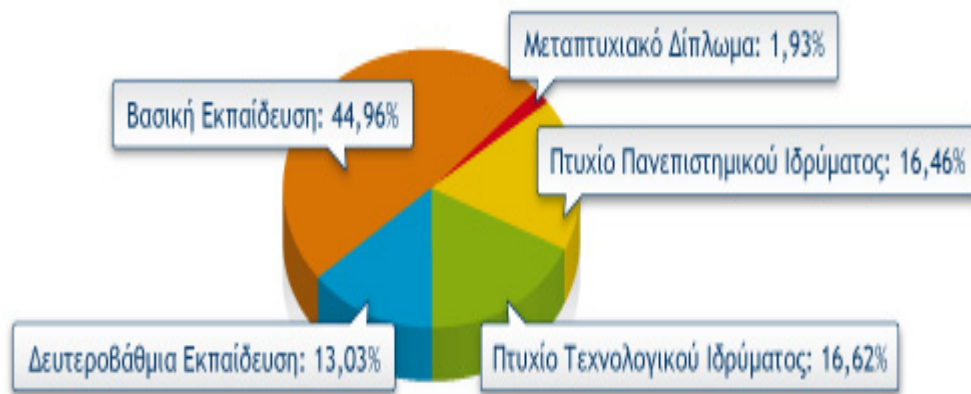
Τα πλεονεκτήματα της επένδυσης στην ελληνική αγορά ΤΠΕ συγκεντρώνονται στα εξής σημεία: (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=39&la=2>)

- Ειδικευμένο προσωπικό
- Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών
- Περιβάλλον πρόσφορο για επιχειρήσεις
- Υποστήριξη – Έρευνα και Ανάπτυξη
- Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας περιλαμβάνει υψηλά ποσοστά πτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών και είναι κατάλληλο για αξιοποίηση στον τομέα της πληροφορικής. Ο Τομέας ΤΠΕ στην Ελλάδα αποτελείται από ιδιαίτερα εργατικούς και υψηλού επιπέδου επαγγελματίες που διαθέτουν διεθνή εμπειρία και επιχειρηματικότητα. Οι ελληνικές εταιρείες ΤΠΕ προσφέρουν παγκοσμίως ανταγωνιστικά και καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες σε πολλούς πελάτες υψηλής ποιότητας.

Η δύναμη του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα συνίσταται στο συνδυασμό της οξυδέρκειας και της ευρύτητας των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της, που στις περισσότερες περιπτώσεις έχει καλλιεργηθεί μέσω διδακτορικών και μεταπτυχιακών σπουδών σε κάποια από τα καλύτερα πανεπιστημιακά ιδρύματα στον κόσμο. Οι μηχανικοί ΤΠΕ στην Ελλάδα έχουν εργασιακή εμπειρία στο εξωτερικό συμμετέχοντας σε ομάδες εργασίας διαφόρων τομέων και παράλληλα είναι αναγνωρισμένοι για την αφοσίωσή τους στην καινοτομία και τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Εικόνα 4 - Το εργατικό δυναμικό κατά εκπαιδευτικό επίπεδο

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Η Ελλάδα κατατάσσεται σύμφωνα με τον Economist, στις πρώτες 20 χώρες για ανθρώπινο δυναμικό στον κλάδο των ΤΠΕ, παγκοσμίως και πρωτεύει στο ITU ICT development index. Ταυτόχρονα, η απaráμιλλη και υψηλή ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα στον Τομέα των ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική. Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει τις μέσες ετήσιες μεικτές αμοιβές των μηχανικών του Τομέα των ΤΠΕ παγκοσμίως.

Εικόνα 5 - Μικτό Ετήσιο Εισόδημα Μηχανικών σε βασικές αγορές ΤΠΕ (σε χιλιάδες δολάρια)

Πηγή: UBS, Prices and Earnings report, 2009

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Ένας άλλος λόγος που ευνοεί την αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των ΤΠΕ, είναι ότι ελληνική κυβέρνηση ενισχύει τις δραστηριότητες Έρευνας και Ανάπτυξης και επενδύει σε τομείς υψηλής τεχνολογίας προκειμένου να εκμεταλλευτεί το πνευματικό κεφάλαιο της χώρας. Η καινοτομία αποτελεί σημαντική προτεραιότητα και ο ιδιωτικός τομέας αφιερώνει όλο και περισσότερους πόρους για την προώθηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και των τομέων έρευνας και παραγωγής αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, δίνοντας νέα ώθηση για εξελίξεις στην καινοτομία. Το Τεχνολογικό Πάρκο «Λεύκιππος» στην Αθήνα, το Τεχνολογικό Πάρκο Θέρμης και τα Τεχνολογικά Πάρκα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο, Ηράκλειο και Ιωάννινα είναι μερικοί από τους οργανισμούς που υποστηρίζουν την Έρευνα και Ανάπτυξη στην Ελλάδα. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=39&la=2>)

Από το 1983, λειτουργεί το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας της Ελλάδας (ΙΤΕ) ένα από τα μεγαλύτερα ερευνητικά κέντρα της Ελλάδας. Λειτουργεί υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και αποτελείται από επτά ερευνητικά ινστιτούτα που βρίσκονται στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο, την Πάτρα και τα Ιωάννινα. Τα κεντρικά γραφεία του Ιδρύματος βρίσκονται στο Ηράκλειο της Κρήτης. (<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36§orID=39&la=2>)

Οι ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες του Ιδρύματος καλύπτουν την Πληροφορική, Μοριακή Βιολογία, Λέιζερ, Τηλεπικοινωνίες, Ιατρική Μηχανική, Μικροηλεκτρονική, Ρομποτική, Βιοτεχνολογία, Υλικά, Χημική και Βιολογική Μηχανική, Εφαρμοσμένα και Υπολογιστικά Μαθηματικά, Βιοϊατρική Τεχνολογία, Βιοπληροφορική, καθώς και Ιστορικές και Πολιτισμικές Σπουδές. Το ΙΤΕ έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα κορυφαία ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης.

Εκτός από τους νέους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπως είναι ο ενεργειακός κλάδος και ο κλάδος των Ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, το ευρύτερο τεχνολογικό και οικονομικό περιβάλλον απαιτεί την υιοθέτηση νέων εναλλακτικών μορφών απασχόλησης. Ο κύριος λόγος της εμφάνισής τους είναι η ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής των επιχειρήσεων.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι νέες μορφές απασχόλησης.

1. Μερική απασχόληση

Διαφέρει από το παραδοσιακό μοντέλο εργασίας, γιατί ο εργαζόμενος προσφέρει εργασία μικρότερης διάρκειας από την κανονική, και λαμβάνει αντιστοίχως και μικρότερη αμοιβή. Θεωρητικά η εφαρμογή της μερικής απασχόλησης ήταν ανέκαθεν δυνατή, με βάση την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (άρθρο 361 του Αστικού Κώδικα). Στην πράξη ωστόσο, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 οι συμβάσεις μερικής απασχόλησης ήταν μάλλον σπάνιο φαινόμενο.

2. Συμβάσεις έργου

Υφίστανται όταν ένα πρόσωπο αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας και να παραδώσει ένα έργο, χωρίς να υπάρχει εποπτεία από τον εργοδότη για τον τρόπο, χρόνο και τόπο που θα υλοποιηθεί αυτό. Ο εργαζόμενος λοιπόν λειτουργεί με δική του πρωτοβουλία, και ρυθμίζει ίδιος τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστεί για την υλοποίηση του. Η σύμβαση του έργου παύει να ισχύει με την παράδοση του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους συμβάσεων είναι οι εργολαβίες δημοσίων έργων.

3. Πρακτική άσκηση

Έχει σκοπό την ενσωμάτωση αποφοίτων διαφόρων σχολών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην εργασιακή πραγματικότητα. Τα τελευταία χρόνια, ο αριθμός των απασχολούμενων μέσω πρακτικής, αυξάνεται όλο και περισσότερο, με αποτέλεσμα αυτό να λειτουργεί εις βάρος των επαγγελματιών του αντίστοιχου κλάδου. Κάτι τέτοιο συμβαίνει σε επιχειρήσεις εποχιακού χαρακτήρα, όπως τα ξενοδοχεία, στα οποία προσλαμβάνονται μαθητές και μαθήτριες, τουριστικών σχολών για να πραγματοποιήσουν την πρακτική τους. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια, γίνεται και εισαγωγή αυτών από σχολές του εξωτερικού. Η αμοιβή τους σε σχέση με τους επαγγελματίες του χώρου, είναι βέβαια πολύ χαμηλότερη, και αυτό αποτελεί ένα σημαντικό οικονομικό όφελος για την εκάστοτε επιχείρηση.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

4. Τηλεργασία

Είναι μια μορφή απασχόλησης που αποτελεί κάτι εντελώς καινούργιο για την ελληνική εργασιακή πραγματικότητα. Πραγματοποιείται με την χρήση οπτικοακουστικών μέσων και υπολογιστών και ως χώρος εργασίας νοείται κυρίως το σπίτι μας, χωρίς αυτό να είναι απόλυτο. Με αυτόν τον τρόπο αλλάζει η δεδομένη εργασιακή βάση, κάνοντας το όλο εγχείρημα πιο ευέλικτο. Τα πλεονεκτήματα της είναι αρκετά, με σημαντικότερο αυτό της ελεύθερης διαμόρφωσης του ωραρίου.

5. Ελαστικό ωράριο

Αποτελεί και αυτό με τη σειρά του ένα τρόπο μείωσης του εργατικού κόστους για τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με αυτό, οι επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν σε καθεστώς συμβατικού 40ωρου την εβδομάδα, έχουν το δικαίωμα σε περιόδους αυξημένης κίνησης, να απασχολούν τους εργαζόμενους επιπλέον δύο ώρες πέραν του οκταώρου. Αυτές τις υπερωρίες οι εργαζόμενοι δεν τις πληρώνονται, αλλά σε περιόδους μειωμένης κίνησης τις παίρνουν σαν άδεια, ή δουλεύουν έξι ώρες αντί οκτώ. Η συνολική περίοδος μειωμένης ή αυξημένης απασχόλησης, μπορεί να φτάσει τους τέσσερις μήνες το χρόνο.

6. Εργασία σε ετοιμότητα

Αποτελεί το είδος της απασχόλησης το οποίο ουσιαστικά κανονίζεται την τελευταία στιγμή. Προϋπόθεση αποτελεί η προηγούμενη επαφή εργοδότη εργαζόμενου για την ενημέρωση και των δυο πλευρών. Ο δεύτερος ειδοποιείται συνήθως την τελευταία μέρα, καμιά φορά και την τελευταία στιγμή για να εργαστεί.

Συνήθως μεγάλες επιχειρήσεις εστίασης χρησιμοποιούν αυτόν τον τρόπο, ενώ οι εργαζόμενοι είναι ως επί το πλείστον φοιτητές.

Μια προτελευταία πρόκληση στην απασχόληση στην Ελλάδα είναι η μετανάστευση. Μετανάστευση είναι η μετακίνηση μιας μερίδας πληθυσμού από τον τόπο κατοικίας του σε κάποιο άλλο κράτος, κυρίως για λόγους οικονομικούς και κοινωνικούς. Το κοινωνικό αυτό φαινόμενο, δεν είναι κάτι καινούργιο. Οι διαστάσεις του όμως, ειδικά την τελευταία δεκαετία, είναι πρωτόγνωρες. Οι λόγοι όπως προαναφέραμε είναι πρωτίστως οικονομικοί και ακολουθούν οι κοινωνικοί.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Ένας κύριος οικονομικός λόγος, θεωρείται η αδυναμία του κράτους να εξασφαλίσει την οικονομική ευημερία των πολιτών του, με ότι αυτό συνεπάγεται, για την επιβίωση τους. Η μη εξασφάλιση ενός ελαχίστου επίπεδου διαβίωσης, όταν η ανεργία καλπάζει, λειτουργεί ως ένα πολύ ισχυρό κίνητρο φυγής.

Η μεγαλύτερη όμως επίπτωση της μετανάστευσης, θεωρείται η αλλαγή που προκαλεί στις οικονομίες των κρατών, τα οποία λειτουργούν ως αποδέκτες μεταναστών, νόμιμων ή παράνομων. Κατά την περίοδο των ολυμπιακών αγώνων, το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων αλλοδαπών στον κατασκευαστικό κυρίως κλάδο, ήταν πολύ μεγαλύτερο από αυτό των ημεδαπών. Ο λόγος είναι γνωστός, το φτηνό εργατικό μεροκάματο σε σχέση με τους άλλους. Το πρόβλημα όμως είναι, ότι τα χρήματα αυτά δεν μένουν στην χώρα, αλλά διοχετεύονται στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα από την μια μεριά να υπάρχει ανάπτυξη και παραγωγή έργου, αλλά από την άλλη όμως να έχουμε μια συνεχή διαρροή συναλλάγματος στο εξωτερικό.

Το μεγαλύτερο τμήμα των μεταναστών, στην χώρα μας, κατάγεται από χώρες των Βαλκανίων και από κράτη της Ανατολικής Ευρώπης. Οι οκτώ πιο πολυπληθείς ομάδες προέρχονται από την Αλβανία, την Ουκρανία, το Πακιστάν, τη Γεωργία, την Αίγυπτο, τη Ρωσία, την Ινδία και τη Μολδαβία.

Το κρίσιμο ζήτημα είναι το πώς θα μπορέσουν να ανταγωνιστούν την χαμηλή εργατική δύναμη των αλλοδαπών εργατών και τι επιπτώσεις έχει η παραμονή τους στην Ελλάδα, όσον αφορά την ανεργία των Ελλήνων και την πιθανή στροφή στην εγκληματικότητα, όταν οι αλλοδαποί δεν βρίσκουν εργασία.

Τέλος, τελευταία πρόκληση αποτελεί η αυτοαπασχόληση. Η αυτοαπασχόληση στον ευρωπαϊκό χώρο καταγράφεται με 3 κατηγορίες.

Πρώτον, οι αυτοαπασχολούμενοι εργοδότες που απασχολούν παράλληλα μισθωτό εργατικό δυναμικό.

Δεύτερον, οι αυτοαπασχολούμενοι για δικό τους λογαριασμό χωρίς την παράλληλη απασχόληση μισθωτής εργασίας.

Και τρίτον, τα συμβοηθούντα μέλη οικογενειών που απασχολούνται σε οικογενειακές επιχειρήσεις.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Με βάση τα στοιχεία αυτά ο μέσος όρος της αυτοαπασχόλησης στην ΕΕ-27 για το σύνολο των επιμέρους κατηγοριών της είναι 16,9%. Τα υψηλότερα ποσοστά παρουσιάζει η Ελλάδα με 35,7% και ακολουθούν η Ρουμανία με (39,7%), η Ιταλία με (26,1%), η Πορτογαλία (24,7%) και η Πολωνία (23,5%). Τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφονται στο Λουξεμβούργο (7,2%), στην Εσθονία (8,9%) και στη Δανία (9,1%).

Τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων χωρίς μισθωτό εργατικό δυναμικό είναι 10,5% στην ΕΕ-27 με υψηλότερα ποσοστά στην Ελλάδα (21,2%), τη Ρουμανία (19,7%), την Πορτογαλία (17,9%) και την Ιταλία (17,3%). Αντίθετα τα χαμηλότερα ποσοστά παρουσιάζονται στο Λουξεμβούργο (4,1%), στη Δανία (4,5%), στην Εσθονία (5,6%) και στη Γαλλία (5,8%).

Τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων εργοδοτών στην ΕΕ-27 είναι 4,5%. Το υψηλότερο σχετικό ποσοστό παρουσιάζει η Ελλάδα (8,1%) και ακολουθούν η Ιταλία (7%) και η Ισπανία (5,5%). Στον αντίποδα βρίσκεται η Ρουμανία (1,5%) και η Λετονία (2,1%).

Τέλος το ποσοστό των συμβοηθούντων μελών σε οικογενειακές επιχειρήσεις είναι 1,8% στην ΕΕ-27. Υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στη Ρουμανία (12,6%), στην Ελλάδα (6,4%), στη Σλοβενία (4,8%) και στην Πολωνία (4,2%). Αντίθετα τα χαμηλότερα σχετικά ποσοστά καταγράφονται στο Ην. Βασίλειο (0,3%), η Σουηδία (0,3%), η Ολλανδία (0,5%) και η Ουγγαρία (0,5%).

6.1. Μελλοντικές εξελίξεις στις εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κομμάτι, στην αγορά εργασίας τα πιο σημαντικά θέματα είναι η αντιμετώπιση της εργασίας, η ευέλικτη εργασία, η αυτοαπασχόληση, τα ασφαλιστικά ζητήματα και η αναδιάρθρωση της κοινωνικής ασφάλισης.

Οι διάφορες πολιτικές που πρέπει να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις αλλά και το κράτος, ώστε να βελτιωθούν οι εργασιακές σχέσεις και να δοθεί αναπτυξιακή ώθηση στο σύνολο της οικονομίας, εστιάζονται στα εξής:

- Παρεμβάσεις προκειμένου να μειωθεί η σύνδεση ανάμεσα στην αυτοαπασχόληση και την άτυπη οικονομία, αλλά και για να εξαλειφθεί η ψεύτικη αυτοαπασχόληση, η αυστηρότερη εφαρμογή των υφισταμένων κανονισμών και η ανάπτυξη νέων εργαλείων για την αντιμετώπιση ανώμαλων καταστάσεων, με την ενεργό ανάμιξη των «κοινωνικών εταίρων».

- Η διασφάλιση ότι τα φιλικά προς τις επιχειρήσεις μέτρα δεν εφαρμόζονται προς βλάβη των επαρκών οικονομικών αμοιβών και της προστασίας της κοινωνικής ασφάλισης όταν οι πρόσφατες πολιτικές απορρύθμισης της αγοράς οδηγούν περισσότερους απασχολούμενους να ασκούν συγκεκριμένες δραστηριότητες ως αυτοαπασχολούμενοι εργαζόμενοι.

- Μέτρα για την υποστήριξη πολιτικών έτσι ώστε οι συνθήκες για τους αυτοαπασχολούμενους εργαζόμενους να πλησιάσουν εκείνες των υπαλλήλων όσον αφορά την άδεια μητρότητας και πατρότητας, σύμφωνα με το ισπανικό παράδειγμα.

- Προβλήματα συνδεδεμένα με κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία των αυτοαπασχολούμενων εργαζόμενων - χαμηλά έσοδα, διακεκομμένη εργασία, χαμηλές δεξιότητες, πολύωρο και μη συνηθισμένο ωράριο εργασίας, αυξημένα περιστατικά εργατικών ατυχημάτων και προβλήματα υγείας σχετικά με την εργασία- απαιτούν ολοκληρωμένα μέτρα σε εθνικό επίπεδο και επίπεδο ΕΕ. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν παροχές πρόνοιας, πρωτοβουλίες εκπαίδευσης, υπηρεσίες

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

υποστήριξης επιχειρήσεων και την προώθηση της συλλογικής εκπροσώπησης, ανάλογα με την περίπτωση, με χαλάρωση των κανόνων περί ανταγωνισμού.

Συμπεράσματα

Η απασχόληση αποτελεί έναν ευαίσθητο, περίπλοκο, και με πολύ λεπτές ισορροπίες τομέα της οικονομίας. Κυρίως διότι στο επίκεντρο είναι ο άνθρωπος και ότι τον περιβάλλει, και διότι από αυτό εξαρτάται η επιβίωση του ανθρώπου, αλλά και των προστατευόμενων μελών του, αν υπάρχουν. Χωρίς την εργασία και το εισόδημα που προκύπτει από αυτήν, αδυνατούμε σε πρώτη φάση να καλύψουμε τις βασικές μας ανάγκες, οι οποίες δεν είναι άλλες από την στέγη, τη διατροφή την ένδυση την ιατρική περίθαλψη κτλ. Αυτές βέβαια είναι μόνο κάποιες από τις ατομικές συνέπειες, γιατί σε κοινωνικό επίπεδο, η έλλειψη απασχόλησης μπορεί να οδηγήσει ακόμα και στην κατάρρευση του κοινωνικού συστήματος.

Μια αποτυχημένη πολιτική στήριξης της απασχόλησης, θα έχει πολλές παράπλευρες συνέπειες, οικονομικές, πολιτικές αλλά κυρίως κοινωνικές. Όταν υπάρχει ανεργία κυριαρχεί το αίσθημα της ανασφάλειας και αυτό έχει τραγικές συνέπειες. Η ανασφάλεια δημιουργεί φόβο, ο φόβος με τη σειρά του γεννά τη βία, την καχυποψία για τον συνάνθρωπο, γεννά ακραίες εθνικιστικές συμπεριφορές και όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα την κοινωνική αποσύνθεση.

Η οικονομικές συνέπειες της ανεργίας είναι τεράστιες, διότι δεν υπάρχει παραγόμενο προϊόν. Άρα δεν κινείται η αγορά και ένα μεγάλο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού μετατρέπεται σε οικονομικά ανενεργό και γενικά επικρατεί ένα τελείως απογοητευτικό περιβάλλον, με ότι αυτό συνεπάγεται. Πολιτικά δημιουργούνται τριγμοί στο σύστημα και την ηγεσία του, λόγω της εμφάνισης αισθημάτων αναξιοπιστίας και επιφύλαξης εκ μέρους των πολιτών.

Γι αυτό και βλέπουμε τις ηγεσίες πολλών κρατών να έχουν στις προτεραιότητες τους την εξασφάλιση υψηλών επιπέδων απασχόλησης και όσο γίνεται καλύτερων συνθηκών, διότι αυτό συνεπάγεται κοινωνική και οικονομική ευημερία, καθώς και αύξηση του βιοτικού επιπέδου και του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών και τέλος βελτίωση της ποιότητας ζωής.

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Κλείνοντας, έχοντας μελετήσει σε βάθος μέρος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και αρθρογραφία, πιστεύουμε ότι η απασχόληση μπορεί να είναι ένας από τους πρώτους ευνοημένους τομείς της οικονομίας, αν εκμεταλλευτούμε σωστά τα συγκριτικά πλεονεκτήματά μας ως χώρα. Συγκριτικά πλεονεκτήματα αποτελούν:

- οι καιρικές μας συνθήκες,
- η γεωπολιτική μας θέση στη μεσόγειο,
- η ποιότητα των αγροτικών μας προϊόντων και
- το μεσογειακό μας ταμπεραμέντο.

Η χώρα μας, αν πάρει τα κατάλληλα αναδιαρθρωτικά μέτρα, αναπτύξει μια υγιής επιχειρηματικότητα και επενδύσει στις ευκαιρίες που αναδύονται στην αγορά εργασίας, θα μπορέσει να αναπτύξει την οικονομία της, να αυξήσει το εισόδημα της, να μειώσει την ανεργία της και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των εργαζομένων.

Για παράδειγμα αν επενδύσουμε στον τουρισμό, που αποτελεί την βαριά μας βιομηχανία, με ουσιαστικό τρόπο και όχι με υπερφίαλες χρηματοδοτήσεις για προβολή χωρίς υπόβαθρο, θα έχουμε συνεχώς βελτιωμένα αποτελέσματα. Οι τουριστικές περίοδοι θα πάψουν να συρρικνώνονται, με αποτέλεσμα την αύξηση των θέσεων εργασίας. Οι συνθήκες εργασίας στις τουριστικές επιχειρήσεις θα γίνουν όλο και καλύτερες για τον εργαζόμενο, με αποτέλεσμα να αυξάνεται και η αποδοτικότητα του, και τέλος θα κλείσει αυτός ο φαύλος κύκλος, στον οποίο έχει περιέλθει τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός.

Παράλληλα, αν δώσουμε βάρος στα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα, και ταυτόχρονα στην εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, τα αποτελέσματα θα είναι πολύ πιο ορατά μακροπρόθεσμα. Η κατάλληλη διαχείριση του εργατικού δυναμικού, η στροφή στις κερδοφόρες επενδύσεις, η επιχειρηματικότητα και γενικότερα η αλλαγή της τετριμμένης φιλοσοφίας του Έλληνα που θέλει απλά να βρει μια δουλειά στο δημόσιο ή αλλού για να «βολευτεί» και να έχει ένα σταθερό εισόδημα θα οδηγήσει σε πολύ θετικά αποτελέσματα στην απασχόληση. Η αλλαγή κουλτούρας του Έλληνα εργαζόμενου είναι ένα σημαντικό βήμα, για να μην δημιουργούνται συνεχείς προστριβές μεταξύ των διαφορετικών κλάδων απασχόλησης, σε κάθε

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

μεταρρυθμιστικό μέτρο, μόνο και μόνο για την προάσπιση των προσωπικών συμφερόντων. Θα πρέπει να κυριαρχεί το συλλογικό όφελος στον τομέα της απασχόλησης, ώστε σε συνδυασμό με την ουσιαστική επένδυση στα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα και την δια βίου εκπαίδευσης, να αντιμετωπιστούν σε πολύ μεγάλο βαθμό κάποια, αν όχι όλα, από τα χρόνια προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, όπως αυτό της ανεργίας.

<http://www.demographylab.prd.uth.gr/DDAoG/article/cont/ergasies/velentzas.htm>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

<http://www.energy-press.gr/news/meleth-SEB>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

<http://www.epeksa.gr/Periodiko/1/5.pdf>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

<http://www.ert.gr/ellada/item/10941-Eurostat-Sthn-Ellada,-h-ypshloterh-ayxhsh-ths-anergias-sthn-EE>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=19&la=2>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_09_2011_01_F_GR.pdf, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGEthemes?p_param=A0101, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGEthemes?p_param=A0101, τελευταία πρόσβαση 10/6/2012

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

Lazaridis, G. (1996) 'Immigration to Greece: a critical evaluation of Greek Policy', *New Community, the journal of the European Research Centre on Migration and Ethnic Relations*, vol. 2(2), pp. 335-348

Mingione, E. & Magatti, M. (1994) *Report on informal employment in the countries of the European Union*, Italy: dattiloscritto

Sapsford, D., & Tzannatos, Z., (1993), «The economics of the labour market», Macmillan, Basingstoke, Hampshire

UBS, (2009), «Prices and Earnings report»

Vernieres M., (1997), 'La notion de l'insertion professionnelle', in: M. Vernieres (coord.), «*L'insertion professionnelle. Analyses et débats*», Paris: Economica

Vincens J., (1997), «L'insertion professionnelle des jeunes. A la recherche d'une definition conventionnelle», *Formation Emploi*, 60, 21-26

Βενιέρης, Δ., (2011), «Κρίση οικονομίας, απορρύθμιση, κοινωνικής πολιτικής: η νέα «Μικροελληνική» καταστροφή

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, 2010

ΕΣΕΕ, «Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου έτους 2009», Αθήνα 2010

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»

ΕΣΥΕ., διάφορα τεύχη, “Έρευνα Εργατικού Δυναμικού”, Αθήνα

ΙΝΕ – Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, (2010), «Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια έκθεση, Αθήνα

Καραμεσίνη, Μ., (2006), «Οικονομικά της απασχόλησης», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και πολιτικών επιστημών

Κουζής, Γ. (2001) “Εργασιακές Σχέσεις και ευρωπαϊκή ενοποίηση: ευελιξία και απορρύθμιση ή αναβάθμιση της εργασίας;”, *Μελέτες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ*, αρ. 14

Κούζης, Γ., (2008), «Η σχέση του ατόμου με την κοινωνία αποτελεί προνομιούχο πεδίο για την ανάπτυξη ποικιλίας μορφών κοινωνικής οδύνης», στο Ν. Παναγιωτόπουλος, (επιμ.)(2008) *Η Απομάγευση του Κόσμου*, Αθήνα: Εκδόσεις Πολύτροπο/ΕΚΚΕ

Ναυτεμπορική (1/02/2008) “Αρνητικά Στοιχεία για την Ανεργία στους Νέους κάτω των 25 ετών”, *Οικονομία*, σελ. 5, Αθήνα. Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, (2006), Τεύχος 27

Πετρινώτη, Ξ. (1989), «Αγορές εργασίας. Οικονομικές θεωρίες και έρευνες», Παπαζήσης, Αθήνα

Ψημμένος, Ι. (2001) «Νέα Εργασία και Ανεπίσημοι Μετανάστες στην Μητροπολιτική Αθήνα», στο Αθ. Μαρβάκης, Δ.Παρσάνογλου, Μ. Παύλου, *Μετανάστες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

«Η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα από το 2005 μέχρι το 2011»